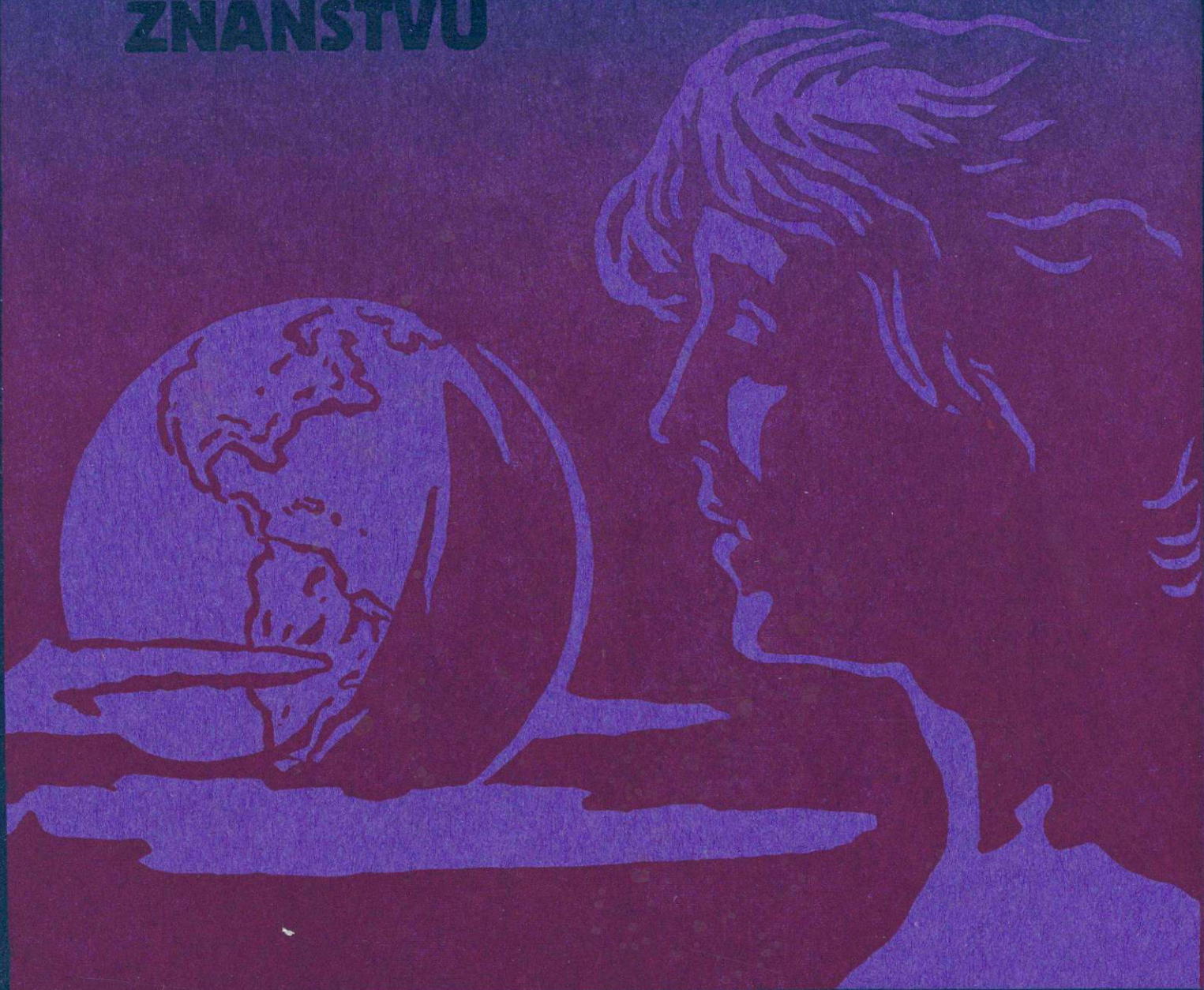

DOM IN SVET

♦♦♦♦♦♦♦♦
XXIV
ŠT. 12
1911
♦♦♦♦♦♦♦♦

LEPOSLOVJU
ZNANSTVU

VSEBINA.

	Stran		Stran
Sošolci. Povest. Spisal dr. Franc Detela. (Konec)	449	Ob ločitvi. (Priatelju J. L.) Zložil Vekoslav Remec	476
Iz naših dni. Novela. — Spisala Lea Fatur. (Konec)	457	La Divina Commedia. Prevel in razložil dr. Jos. Debevec. (Konec prvega dela, t. j. Pekla)	477
Staro in novo o ljudskem štetju. Sestavil dr. Vinko Šarabon. (Konec)	460	V tujini. Zložil dr. Leopold Lenard	481
Ob jezeru. Zložil Vekoslav Remec	470	Književnost	482
V parku. Zložil Vekoslav Remec	470	Tripolitanja. Sestavil dr. Vinko Šarabon	483
Pasijske igre v Oberammergauu. Spisal prof. Anton Sušnik. (Konec)	471	To in ono	486

Slike.

Orač. F. Urban	453	Vojna v Tripolisu: Turški topničarji na potu v puščavi	482
Holandska pokrajina. Jak. Van Ruysdal	461	Italijani se izkrcujejo v Tripolisu	484
Sodni dvor učencev na angleški trgovski šoli v Middlesexu	464	Kako so si Italijani predstavljali vojno	485
Izbruh Etne: Lava teče z gore proti Kataniji	468	Obrtna razstava Katoliškega društva rokodelskih pomočnikov v Ljubljani	487
Poroka v cesarski hiši: Franc Jožef I. in novo- poročenca nadvojvoda Karol Franc Jožef, bo- doči prestolonaslednik, z nevesto Cito na altani	476	Moric vitez pl. Auffmanberg	488

„Dom in Svet“ izhaja 25. dne vsakega meseca.

Urednika: **dr. Mihael Opeka** za leposlovje, **dr. Evgen Lampe** za znanstvo in ilustracije. —
Založnik in lastnik: **Katol. Bukvarna.** — Tiska **Katol. Tiskarna** v Ljubljani.

Naročnina: 10 K, za dijake 7 K, za Ameriko 3 dolarje, za Italijo 13 lir, za Nemčijo 11 mark. Sprejema
lastništvo in upravištvo v Katoliški Bukvarni.

Sošolci.

Povest. Spisal dr. Fr. Detela.

(Konec.)

XII.

Zora, ki so ji bile nesreče polomile peroti, je bila zadovoljna, da je našla mirno kletko, kjer je bila varna pred jastrebovom. Zdaj ji ni bilo treba premišljevati, kako se bo vedla, kako govorila, da ne bo zamere. To nalogo je prevzela gospodinja, ki se ni bala nobene zamere, ki ni poznala nobenega dvoma, ki jo je vodil nekak naravni nagon samosvestno pot.

Da ni mučila Zore več dlakocepna vest, ko se je bila iznebila odgovornosti, to je pospeševalo njeno telesno zdravje ravnotako kakor raznovrstnost novega dela. Prej je bledela ob vednem sedenju in šivanju, v večnih skrbah; zdaj je nekoliko kuhala, nekoliko šivala in opravljala vesela tudi poljska dela, ki so se ji zdela težka le, dokler se jih ni navadila. Čez par mesecev je bila brhkejša kot kadarsibodi.

„Solnce in dež, to daje moč in barvo,“ je dejala Čurnovka, vesela novega posla, ki se je prijetno razlikoval od navadnih delavcev. Ti namreč čutijo dandanes prav dobro, kako jih potrebuje gospodar in gospodinja. Zato se vedejo samosvestno in nagajajo radi. Gospodinja mora premišljevati, kaj vse

bi kuhala, da bi dišalo družini, in gospodar je v vednih skrbah, če ni dal premalo pijače, in jezik morata brzdati oba in zadnjo besedo prepuščati delavcu, ki bije pol zavedoma, pol nezavedoma tih boj proti zasebnemu imetju srednjega posestnika. Zora je bila še staroverskega mišljenja, in vest ji ni dopuščala nagajati gospodinji ali opravljati dela površno.

Prijateljica Pavlina se je čudila, da služi Zora, tako razumna, tako spretna in pridna, rajša drugim, ko da bi delala zase; ljubila in čislala pa jo je tembolj. Rotija pa se je držala še vedno hladno in prikrito. Zdelo se ji je namreč, da se hoče Zora s svojim lepim vedenjem in pametnim govorjenjem poviševati nad njeno izobrazbo in da ji morda dolžno spoštovanje samo kaže. Vrhutega je imela Rotija sama s seboj dosti opravka. Gospoda iz trga je prihajala vedno rajša k Čurnu, in zlasti ob nedeljah je bila hiša polna veselih gostov.

„Zasluga kuharice Zore,“ je dejala Pavlina. Rotija pa jo je pomilovalno in zaničljivo pogledala, prepričana, da ne vabijo mladih gospodov tako nizki nagibi, ampak da je pripisati tisto privlačno moč njenim očem, morda tudi njeni doti, nikakor pa ne Zorini kuhalnici.

„Kaj kuhinja!“ pa je dejala Čurnovka. „Kuhinja ne nese nič. Pijača da, kar da. Od gostov, ki veliko jedo, pa malo pijo, še ni obogatela nobena krčma.“

Ali je hotela Rotija obogateti? Omožiti se je hotela in svojim snubcem je prištela vsakega ne-oženjenega gosta, in če je kdo pohvalil kuhinjo, je ona dobro vedela, kam da meri hvala, in se lepo nasmihala.

Resneje se je zasukala ta stvar, ko se je pripeljal nekega popoldne s svojo gospo gospod Blek. On je bil že zopet stari prijatelj in svetovalec v vseh pravnih zadevah, zopet dobrodošli gost v krčmi, kjer je poudarjal, da je on razbil zvezo z Bačonom, on spravil k hiši Pavlino. Tudi topot ni pozabil vprašati gospodinje, kako se godi mladima dvema, in Pavline, če ni bilo imenitno, kar je bil on napravil. Potem je prepustil svojo gospo Pavlini in šel z gospodinjo v klet vino pokušat.

„Gospa Čurnova,“ je dejal in potrkal po rami gospodinjo, ki je polnila kupice z različnimi vini, „med nama! Dobili smo novega sodnika, nekega Balanta. Imeniten samec, naravnost rojen za zakonsko življenje. Ne kroka, ne lazi za puncami, pameten in resen. To bi bilo nekaj za Vašo Rotijo.“

Čurnovka se je naslonila na sod in gledala gospoda Bleka, ki je držal kupico vina proti luči, duhal pijačo pozorno in udaril s pokrito kupico ob koleno, da se je vzdignil iz pen prijeten duh. „Jaz Vam ga pripeljem sem,“ je nadaljeval Blek, ko je bil zopet pokusil vino, „ker sem odnekaj prijatelj Vaši hiši. Jaz bom storil svoje, Vi pa svoje, in Bog daj srečo!“

„Samo s par vrsticami mi naznanite, gospod Blek,“ je dejala gospodinja, „kdaj da pridete s sodnikom. Odkod pa je prišel ta Balant?“

„Iz Ljubljane. Iz službenih ozirov, podomače rečeno, za kazen. Mlada kri rada nori.“

„To se unese, gospod Blek. Vsako žrebe skače, ko se prvič vpreže; a preden izorje tri kraje, se umiri.“

„Nekoliko se je bil izpozabil; potlej ga je pa ovadil kak dober prijatelj, kateremu je bil napoti.“

„Če je pameten, mi je ljubši ko še tako uslužen krokar. In da bo imela naša Rotija nekaj krajcarjev, to lahko namignete, gospod Blek, na mojo besedo. Za njeno izobrazbo sem potrosila precej stotakov, in ni mi žal, ker se zna dekle vesti, kakor se spodobi, in govoriti z največjo gospodo. Vino Vam pa dam, gospod Blek, v svojo izgubo, zato ker ste prijatelj naši hiši.“

„Zakaj bi ne bila v par mesecih poroka?“ je dejal Blek, ki je potem ves večer za polno mizo šegavo nagajal materi in hčeri.

„Rotiji boš naredila novo obleko,“ je dejala drugega dne Čurnovka Zori, ko je bila izbrala v prodajalnici najdražje blago. Veliko je dobila Zora zopet dela; veliko je bilo pomerjanja in prenašanja, preden se je ogledala Rotija v novi obleki pred zrcalom in menila, da bo že.

Posebno razveseljena pa ni bila Rotija. V njenem srcu je bil namreč zanetil davčni adjunkt Modrilec že nekaj ognja, ki so ga zdaj gasile materine besede z resnimi opomini, da naj bo pametna, naj ne zamudi prilike; v prvi vrsti da pride zdaj v poštev gospod sodnik, zlasti ker se na veseljaka Modrilca ni zanesti; če se pa noče potruditi sama, ji ostaneta na izbiro samo Matevžetov Luka in Bačnov Lojze, in morda še tadva ne bosta marala zanjo.

Pavlina, ki je nekoliko povprašala po trgu, kakšen da je novi sodnik, je slišala samo hvalo. Nade-polna skrb je navdala srce materi, ki je izlepa in izgrda pripravljala hčer na važni sestanek.

Ker je bil gospod Blek točno izporočil, kdaj da se pripelje s sodnikom v Stransko vas, se je pri Čurnovih zložno lahko vse uredilo za sprejem. Najvažnejše se je zdelo kuhinjsko vprašanje. Gospod Blek namreč, ki je vedno trdil, da ni nič razvajen, se ni branil niti najboljših jedi; posebno pa bi si moral zapomniti večerjo gospod sodnik.

Tako je postala Zora zopet kuharica. Kaj da pomenijo priprave, to ji je bila povedala Pavlina, in obe sta povoščili Rotiji vso srečo, prepričani, da se jima ne bo tožilo po njej. Kdo pa da je ta sodnik, tega ni vedela Zora; Pavlina ji ni bila povedala, in sama se ni zanimala.

Ko se je pripeljal določenega dne gospod Blek s soprogo in s sodnikom Balantom, se je vršilo od začetka vse lepo po programu kakor na zborovanju dobro organizirane stranke, kjer je že naprej dogovorjeno, kdo da bo izvoljen za predsednika, kdo da bo za premenek kaj vprašal, kdo za šalo kaj ugovarjal. Rotija je v novi obleki trgala rože na vrtu, in medtem ko je pomagal Balant Blekovi soprogi z voza, je kričal Blek: „Roža med rožami! Gospodična Rotija, še nam nekaj cvetja!“

„Čemu pa rase!“ je dejala Čurnovka in sprejemala goste. Rotija pa je prinesla tri šopke in jih razdelila med goste. Živo je zardela pod preudarnimi očmi mladega sodnika in prekanjenimi pogledi obeh Blekov in stekla v hišo.

V verandi je bila pogrnjena miza in na mizi je stal šop dehtečih cvetic. Kmalu je začel gospod Blek hvaliti jed in pijačo z besedo in z dejanjem in spravljati omizje v dobro voljo; zakaj zoprni mu je bil zamišljen filister, ki bi samo pil in jedel. Pogrešil je Rotije, in ker je je zaman iskal z očmi, jo je začel klicati. Prisesti je morala in poslušati s sodnikom

vred prozorne besede gospoda Bleka, ki so spravljale oba v neprijetno zadrego. Oba sta bila namreč nekoliko razočarana. Da bi bil gospod sodnik tako vesel in zabaven kakor gospod Modrilec, tega sicer ni bila pričakovala Rotija, a vsaj na resen, duhovit razgovor je bila pripravljena; zato je bila že cel teden ponavljala zgodovino nemškega slovstva. Udarila je parkrat na to struno, a nobenega pravega odmeva ni bilo, in mučila se je s premišljevanjem, o čem da bi še govorila. Balant se je pa tudi mučil, po krivdi gospoda Bleka. Ta mu je bil namreč toliko lepega napovedal o Rotiji, kako da je brhka, kako pametna, kako pridna gospodinja, da je pričakoval Balant nekaj izrednega. Blek je bil škodoval Rotiji ravnotako kakor novemu umotvoru hvalisajoča kritika. Balant, ki je resno mislil na ženitev, ker se je čutil osamelega in ker ni hotel sedati v starosti za tujo mizo, bi bil vesel, če bi mu bila prišla naproti preprosto oblečena deklica, ki bi govorila z njim naravno, neprisiljeno o domačih stvareh: prišumela pa je našopirjena gizdavka, ki ni znala preprosto govoriti o preprostih rečeh, ampak se silila s čudnimi predmeti, ki niso njega kar nič zanimali. Tako je tehtal tudi Balant svoje besede, da se ne bi kazal nevljudnega in se vendar ne zagovoril in ne zaletel, kamor je napeljeval gospod Blek. Ta se je zdel Balantu ta večer posebno težak in netečen.

Kakor na pomoč poklicana je prisedla mlada gospodinja Pavlina, ki je z naravno živahnostjo poživila zabavo. Z njo se je dalo prijetno govoriti, ker je o vseh domačih rečeh odkrito in brez pridržkov izražala svoje misli, ne vedno pravih, a vedno svoje. Nehote jo je primerjal Balant s svakinjo in pogledal postrani zdaj eno, zdaj drugo in si mislil: Škoda, da ni Rotija takšna in da je Pavlina že oddana! Kakor da bi bili obe ugenili njegove misli, se mu je Pavlina zaupljivo nasmehnila in je vstala Rotija od mize. Balant je ni pogrešil; tako prijetno se je razgovarjal s Pavlino. Blek pa je napijal na vse strani in poudarjal, koliko let da je že on prijatelj Čurnovi hiši in koliko vina da je že tukaj pokupil.

„Ampak po takšni ceni, gospod Blek,“ mu je namežiknila Čurnovka in trčila ž njim, „po kakršni ga ne dobo pri meni drug nihče.“

Treba se je bilo ločiti in Balant je pripravljaj denar, da bi plačal.

„Bog ne daj!“ ga je prijela za roko gospa Blekova in pogledala Čurnovko. „Čurnove mame ne smete žaliti.“

„Danes ste moji gostje,“ je dejala ta ponosno, „in jaz vem, kaj se spodobi.“

„In kuharici,“ se je nagnila Blekova gospa k njemu in mu šepetala glasno na uho, „bom dala jaz napitnino. Vam, gospod sodnik, ni treba nič skrbeti.“

Balant se je priklonil in nasmehnil toliki skrbnosti. Ker pa ni hotel nalagati drugim svoje dolžnosti in se je bal, da ne bi gospa Blekova pozabila obljube, je stopil sam v kuhinjo, da bi pohvalil kuharico in ji stisnil v roke darilce.

Zora je stala v polutmi pri oknu in ni videla, kdo da prihaja. Ko pa je začula prvo besedo in spoznala znani glas, se je zgenila. Mrtvaška bleboda ji je izpreletela lice in z roko se je oprijela za polico.

„Posebno priznanje izborni kuharici!“ je govoril Ivan in se bližal s srebrnikom v roki. Naenkrat je ostrmel tudi on. Beseda mu je zastala, roke je sklenil in obstal kakor okamenel. „Zora!“ je izpregovoril kakor sam zase s čudnim glasom, ki se je zdel tuj njemu in njej. Strmela sta drug v drugega.

„Ah, gospod sodnik, po kuhinjah se sučete?“ je predramila njo in njega gospa Blekova, ki se je bila prizibala za Balantom.

Balant se je vrnil v družbo tako prepadel, da sta se Čurnovka in gospod Blek spogledala in si razlagala bledobo po svoje.

„To in pa nič,“ je dejala Čurnovka; „pride in prejde.“

„V tem oziru,“ je razlagal Blek, „je soliden človek vedno na slabšem. Ker ni vaje, ne prenese mnogo.“

„Gospod sodnik, še kosček brazilijanske torte?“ je ponujala gospodinja. „Rotija sama jo je naredila, in jaz upam, da se ji ni ponesrečila.“

„Izborni se je posrečila,“ se je priklonil Balant in primeknil svoj krožnik.

Gospa Blekova pa si je razlagala Balantovo razburjenost zopet po svoje.

„Kakšno brhko kuharico imate, Čurnova gospa,“ je dejala in pogledala postrani Balanta.

„To je tista šivilja,“ je dejala Čurnovka, „ki je imela stanovanje na onem koncu hiše, neka Zora Cveteževa. Nekaj časa se je upirala s samostalnim šivarjenjem; pa le ni šlo. Delavec ne ve, kakšna butara je samostalnost. On opravi svoje delo, použije svojo hrano, potegne svojo plačo, dobo svojo streho; kje bo pa gospodar jemal denar za davke, za delavce, za karsikoli, za to se ne briga. Kaj bolje se godi tudi Zori zdaj, kot se ji je godilo prej! Prej je bila suha in blebda; zdaj je kakor kakšna botra.“

„Ali jo porabite za vsako delo?“

„Če je treba, prime za vsako. Navadno pa kuha ali šiva ali prodaja. Nanjo se človek lahko zanese, ker je dobra za hišo. Kakšni pa so posli dandanes? Kadar je največ dela, kadar ga potrebuješ najbolj, ti odpove službo ali ti pa začne nagajati, da ga moraš zapoditi. Kdor nima nič, črti in zavida onega, ki kaj ima, in dela na to, da bi se premoženje

zravvalo, če bi tudi on sam nič ne pridobil, samo da bi drugi vse izgubili in postali njemu enaki. O, jaz sem že parkrat zahvalila Boga, da imam Zoro. Ni dolgo, ko sta mi bili ušli obe dekli. Kar zmenili sta se bili, kakor je že navada, ker to drži vse skupaj, vse proti gospodarju. Zdaj naj pa sama opravljam toliko živine! Povej no, Rotija, kako je Zora molzla sivko!“

„Oh, tako smešno je bilo,“ se je nasmehnila Rotija. „Mama je rekla Zori, da naj vzame žehtar in gre molst. Saj ne znam, je rekla ona. Se boš pa naučila, je dejala mama. Zora se res pripravi, in sivka je nekaj časa začudena gledala novo molzico. Ko pa se je naveličala, je poskočila, da je odletel žehtar na eno stran, Zora na drugo. Oh, kako sva se smejali z mamo, ko se je pobirala po hlevu!“

„Odnehala pa le ni,“ je dejala Čurnovka. „Kakšna druga bi bila nerodno kravo tolkla; Zora jo je nekaj časa gladila in pogovarjala, in kmalu sta si bili dobri.“

Kakor ledeno zrnje na rahlo cvetje so padale mrzle besede na Ivanovo srce, in zamrzela mu je vsa družba, kakor da bi očitala njemu, kar je trpela Zora. Zdelo se mu je, da bi on, če bi imel dosti poguma, stopil v kuhinjo, prijel Zoro za roko, jo peljal v družbo kot svojo izvoljenko in pokazal objestnim ljudem, da on ne kleči pred zlatim malikom. To bi bilo zadoščenje na vse strani. Toda družbe se je bal Ivan in tega strahu se je hkrati sramoval in malosrčen se je opravičeval s pomislekom, da bi mu najbrž Zora sama prekrižala namero in s svojo trmo osramotila njega. Spoznal pa je zopet, kako ga je varalo upanje, da je že pozabil Zore. Le še živejša mu je vstala pred očmi in mu budila z novim usmiljenjem staro ljubezen.

Ivan je priganjal, da naj odidejo, in pogledal vsakih pet minut na uro. Zdelo se mu je, da posluša že celo večnost puste marnje. A gospod Blek se ni genil. Prej je pil in jedel, zdaj je še pel. Trda noč je že bila, ko so se vzdignili gostje. Potem se je pričelo genljivo poslavljanje, in ko so sedali na voz, je prihitela še Rotija s polnimi kupicami.

„Rotija,“ je dejala Blekova gospa in vzdignila dve kupici, eno za Balanta, drugo za svojega soproga, „jutri popoldne prideš pa ti k meni, na kavo. Mama je že dovolila.“

„O, naj gre,“ je dejala Čurnovka. „Toda jaz je ne utegnem spremljati. Spremila jo bo Pavlina.“

„Vaš šopek, gospod sodnik, Vaš šopek, kje je?“ je zavpila gospa, in Pavlina in Rotija sta stekli po šopek.

Konj je potegnil; Blek in Blekova sta kričala in mahala poslednje pozdrave in Čurnovi so odzdravljali z vihrajočimi robci.

„Ali se sme vprašati, gospod sodnik,“ se je nagnila gospa Blekova naprej in potrkala Balanta po kolenu, „kako Vam ugaja Rotija?“

„Tako,“ je dejal Balant.

„Ko se bolje seznanite,“ je dejal Blek, „Vam bo bolj všeč; posebno, ker ima denar.“

Ivan je zmignil z rameni in težko čakal, da bi bil sam. V trgu se je hitro poslovil in vrgel domov gredoč šopek v prvi graben. Izmučen in truden je bil tako, da se je takoj razpravil in legel. Zaspati vendar ni mogel. Glava mu je bila polna misli na Zoro. Kak blažen mir je sijal z njenega obraza, dokler ga ni pregnala burja njegovih besed! Po toliko letih, takšnih izkušnjah, v težkem delu tako brhka in mladostna! Bog ve, zakaj se ga je prestrašila? Ali hoče zopet bežati pred njim in zakaj? Da jo namreč on takoj zopet zasnuje, to mu je bilo dognano; in prevzelo ga je tem večje hrepenenje, ker se je bal, da ne bo marala ona zanj. Saj se je ponižala do preproste dekle, da bi se skrila pred njim, ki ga hvalijo in časte ljudje kot plemenitega človeka. Oh, Zore ne slepi videz; ona ga pozna bolje, in tudi on se pozna. Lotil se ga je velik nemir. Usmiljenje, ljubezen, samoljubje in nanovo odrta rana spominov, vsa raznovrstna čuvstva so gnala srce in razum na isto pot. Ni mu šlo samo za to, da bi popravil, kar je bil zagrešil, da bi delal takorekoč pokoro; zdaj je spoznal, da se ne bo žrtvoval, ne smilil sam sebi, če dobi Zoro. Zdelo se mu je, da mu je prirastla k srcu in da ga je le samoljubni, ošabni razum trgal od nje, da bi mu nobena druga ženska ne prinesla dušnega miru in ne izpolnila tihih želja. Kakor je nekdanj želel, da ne bi bilo treba s trajno zvezo popravljati hipne zmote, tako se je zdaj bal, da ne bi zamudil prilike in da mu ne bi potem vedno vznemirjali praznega življenja rahlo speči spomini. S pismom pa se ni smel več obrniti do Zore, ker ga je bila izmodrila izkušnja; sam je moral govoriti z njo, sam, da bi jo obdržal v rokah, če bi mu hotela uiti. Prepričati jo je moral, da ne prihaja izkazovat milosti, ampak prosit usmiljenja in ljubezni. Dobra sreča mu jo je bila pripeljala; prevzetna nerodnost je ni smela zopet izgubiti izpred oči. Ivan je izprevidel, da potrebuje zaupnega človeka, ki bi mu pomagal ujeti preplašeno golobico, in na misel mu je prišla Pavlina, ki je bila videti dobra in odkritosrčna. Da pride drugega dne k Blekovim z Rotijo tudi Pavlina, se mu je zdelo migljaj prijaznega naključja, ki ga je treba razumeti in porabiti.

Gospod Blek je imel navado, da je gostil svoje goste v gostilnici, češ, da se čuti tukaj vsakdo svobodnejšega, bolj domačega ko v tuji hiši, marsikdo bolj domačega ko doma. Vsak gost tudi ni bil tako umazan, da bi si dal plačati zapitek od gostitelja;

ORAČ

F URBAN

bahati Čurni so poravnavali ob takih prilikah celo Blekov račun.

Balant je sprejel vabilo, da naj pride o pravem času na pošto, tako hitro in brezpogojno, da mu je zvito namežiknil gospod Blek in dejal z očetovskim glasom: „Boste videli, gospod sodnik, da Vam jaz prav svetujem; zakaj med ženskami končno ni tolike razlike, kakor si domišljujejo mladi ljudje. Denar je pa le denar, in človek si mora življenje olajšati.“

Gospodična Rotija in Pavlina sta se že zabavali na vrtu gostilnice pri pošti, ko je prišel gospod Balant z gospodom adjunktom Modrilcem. Bleku se je potemnilo lice. „Oj, neroda,“ je godrnjal proti svoji ženi, „slabšega tovariša bi si ne bil mogel dobiti.“

Gospod Modrilec je bil namreč socialno silno delaven človek, pevec, igralec, plesalec, prirejevalec raznovrstnih vesellic in zabav, tako da se je le čuditi, da niso že napeli poklicani faktorji vseh sil in ga spravili v Ljubljano. Spričo takšnih zmožnosti pač ne more priti uradniška sposobnost v poštev. Gospod Modrilec je bil zaraditega tudi ljubljenelec vseh deklet, ki so pikro zavračala zabavljanje zavistnih njegovih tovarišev. Balant ga je bil vzela s seboj, da bi mogel lažje govoriti s Pavlino, in gospod Modrilec mu je izpolnil vse nade.

Rotiji je zažarelo lice, ko se je prikazal gospod Modrilec. Stopal je pa tudi, kakor da bi vodil črtvorko. Tako gosposko ni znal nihče sneti klobuka, nihče tako zmagovestno vihati brk, nihče tako moško in ljubeznivo gledati. Rotija, ki je imela oba mladeniča pred seboj, je lahko vzdihnila, zakaj da ni Modrilec sodnik. Zdela se je sama sebi nedolžna žrtva rodbinskih razlogov. Gospod Modrilec pa se je zasukal po peti leve noge, da je naredila desna v zraku ličen lok, se sklonil in utrgal z dvema prstoma napol razcvelo rožo in jo nesel zmagoslaven proti Blekovi mizi.

„Gospodična, lovite!“ je dejal, naredil z rožo v roki najprej par elegantnih krogov in vrgel cvetko z nepopisno lahkoto Rotiji v naročje. Gospa Blekova je pogledala Balanta, kakor da bi mu očitala, zakaj da on ni prinesel celega šopka; pomislila pa ni, da bi bilo v tem oziru vsako tekmovanje z gospodom Modrilcem brez uspeha. Gospod Blek pa bi bil najrajši moralno zapodil iz vrta tega vsiljenca in upal je, da bo neslana njegova vsiljivost razjezila sodnika, in potem bi padla tudi oba Bleka po njem. Odmeknil se je od Rotije, da bi prisedel Balant. Prisedel je Modrilec, ki je bil urnejši, in Rotija se mu je sladko nasmejala, vsa srečna, da ji ni treba govoriti o zgodovini nemškega slovstva, da se lahko pomeni o malenkostih, ki so bile obema mile in drage. Bleka pa sta se jezila tiho na breztaktnega adjunkta

in na čudaka Balanta, ki se je tako mirno razgovarjal s Pavlino. Celo od mize sta vstala Balant in Pavlina in se izprehajala po vrtu, kakor da bi smel kdorsibodi prepuščati svojo nevesto Modrilcu.

Tako se je bil izkazil večer gostiteljema; gostje pa so bili zadovoljni. Pavlina je bila ugenila Balantove srčne skrivnosti in se veselila velike sreče dobre prijateljice, s katero jo je vezala hvaležna ljubezen. Smejala se je samo Balantovim pomislekom in trdila, ganjena od pristranske zaupljivosti, da mu prinese v dveh dneh najpovoljnejši odgovor.

„Bog ne daj, gospa, da bi Vi snubili za mene!“ je dejal Balant. „Jaz sam moram govoriti z njo in samo tega Vas prosim, da jo pripeljete s seboj, ne da bi vedela, čemu da Vas spremlja.“

Pavlina ga je pogledala postrani in se ni mogla zdržati smeha. Balant pa je gubančil čelo in poudaril, da jo prosi samo te usluge.

„Kakor Vam drago, gospod sodnik,“ se je opravičevala Pavlina in zardela; „Vi imate svoje razloge.“

„Gotovo, gospa. Za Vas so brez pomena, za mene važni.“

Umolknila sta oba, Balant nejevoljen, da hoče Pavlina več izvedeti, nego on odkriti, Pavlina poparjena, ker se je bila nenadoma tako visoko vzdignila meja zaupnosti. Obljubila je sodniku, da mu izpolni prejkomogoče željo, in opomnila, da bi bilo prav, če se vrnete v družbo, kjer ju bodo pogrešili.

Pogrešala sta ju v družbi samo gospod Blek in njegova gospa, ki sta si mirila jezo z upanjem, da govori Pavlina za svojo svakinjo. Zastran Rotije in Modrilca pa bi se bila lahko izprehajala onadva celo noč, in odšla lahko tudi oba Bleka domov spat. Tako vseč sta si bila drug drugemu. Rotija se je hkrati prijetno znašala nad sodnikom, ki je njo nekako zanemarjal, in gospoda Modrilca je božala zavest, da odvaga on pri dekletih tudi visoke uradnike.

„Jaz plačam,“ je zaklical oblastno gospod Blek, „in sicer za vso družbo; samo gospod Modrilec bo plačal sam zase.“

To kazen bi bil gospod adjunkt zaslužil, če bi se bil res vsilil v družbo. A ker je bil on tudi povabljen, je plačal po pravici za njega kakor tudi za sebe hvaležni sodnik Balant. Gospod Blek je bil toliko vpljuden, da ni ugovarjal.

Svakinji sta se peljali domov z drugačnimi čustvi, nego sta bili odšli od doma. Rotija je bila prišla v skrbah, kako se bo pogovorila s preresnim snubcem, Pavlina v veseli nadi, da pojde svakinja srečno od hiše. Vračala pa se je Rotija z radostnim prepričanjem, da je zamenila dolgočasnega snubca za veselega in brhkega, Pavlina zamišljena v čudno vlogo, kjer nastopa sama proti svojim ljudem. Mirilo

jo je spoznanje, da sodnik Balant ne mara za Rotijo; da je tudi tej ljubši adjunkt od sodnika; ona pa da mora vsaj nekoliko poplačati dolg hvaležnosti za vse, kar ji je bila dobrega storila Zora. Mučila pa jo je grozna radovednost, kakšne skrivnosti da skrivata ta zaljubljeni sodnik, ki je tako smešno boječ, in Zora, ki ni nikoli govorila o Ivanu Balantu. „Prava pokrita skleda“, si je mislila Pavlina, nekoliko užaljena zaradi te nezaupljivosti, in premišljevala, zakaj da bi se bila skrivala Zora, dokler je ni našel Balant; zakaj se ta boji, da ne bi zvedela Zora iz njenih ust svoje sreče. Morda pa ne mara Zora za zaljubljenega gospoda? Neverjetno, a Zora je čudakinja. Potem naj vzame Balant Rotijo, če jo hoče!

Čurnovka pa je bila tistega večera tako slabe volje, da niti poslušati ni hotela, kako da je bilo pri Blekovih. Pavlini in Rotiji je bilo to čisto prav, ker sta vedeli, da bi je ne razveselili posebno s pripovedovanjem, kako ljubezniv da je bil gospod Modrilec. Saj je poznala mati tega gospoda samo kot veselega častilca ženskega spola. Hči pa je bila preverjena, da ima Modrilec resne, poštene namene. Zakaj pa je odlikoval njo tako, da je naravnost žalil ostalo družbo? Kar nič bi se ne začudila Rotija, če bi prišel blagi mladenič čez dva ali tri dni v salonski obleki in belih rokavicah v Stransko vas. Ona bi bila pripravljena; pripraviti je bilo treba še mater. Pavlina pa je bila v zadregi, kaj da bi povedala o razgovoru z Balantom. Legati ni hotela in resnice ni mogla govoriti. Pričakovala pa je tudi, da bo porabila Zora prvo priliko in jo vprašala, kako in kaj, in nejevoljna se je čudila, da ni ta nič radovedna. Celo umikala se ji je, in sama je morala hoditi Pavlina za njo in namigovati in napeljevati besedo. Zora ni hotela nič razumeti, nič poprijeti. Kako rada bi jo bila vprašala Pavlina naravnost, kaj da to pomeni; toda častni posel Balantove zaupnice ji je vendar nekoliko vezal jezik.

„Morda se samo hlini“, si je dejala in ji začela zaupno in skrivnostno pripovedovati, kako da se gospod Balant nič ne meni za Rotijo in da je najbrž kakšna stara ljubezen vmes.

Zora je mirno ravnala svoje perilo in spravljala obleko v skrinjo, rekla pa ni nič.

„Ta pa za Balanta ne mara,“ si je mislila Pavlina; „potlej naj pa spravlja človek ljudi skup.“ Na jeziku ji je bilo vprašanje, če ni ona že prej poznala Balanta; toda bala se je, da je ne bi razžalila. „Jaz bi gospoda Balanta takoj vzela, če bi bila še dekle,“ je dejala. „Kaj pa ti, Zora?“

„Kako neumno vprašuješ!“ je dejala Zora in se obrnila proč.

Čurnovka pa je bila slabe volje še ves drugi dan. Gledala je temno izpod obrvi, govorila malo in

hodila hitreje ko ponavadi. Pavlina je sumila od začetka, da se žena jezi, ker se južina pri Blekovih ni tako obnesla, kakor so pričakovali Čurnovi in Blekovi; kmalu pa jo je obšla hujša slutnja, ki ji je zagnala sramu in jeze kri v lice. Slišala je, kar se je govorilo skrivaj in zaupno po Stranski vasi, da je bila namreč ponudila Čurnovka svojo hčer sodniku; da je bila pa temu bolj vseč svakinja. Morda sumni že tudi tašča nanjo, in potem naj se prime sumljivost še soproga! Pavlina je morala izvedeti, pri čem da je, da bi se zagovarjala, če bi bilo treba, in v plahih skrbih je vprašala taščo, kaj da ji je vendar, da je tako huda.

„Oh, kaj mi je!“ je zastokala tašča. „To mi je, da spoznavam na stara leta, kako neumen da je človek, ki je predober, ker je dobroti sirota.“

„Proti komu pa ste bili Vi že zopet predobri?“ je vprašala Pavlina, in oko ji je temnelo od nejevolje, ker je čula iz odgovora krivičen očitek.

„Proti komu? Proti vsem ljudem in proti domačim najbolj,“ je dejala tašča in se obrnila.

„In kdaj sem Vam jaz vrnila dobroto z nehvaležnostjo?“ je vprašala Pavlina in stopila za njo.

„Lepo te prosim, ne govori tako bedasto!“

„Ali ste hudi na sodnika?“

„Jaz? Čemu? Kaj pa je tak-le uradnik? Danes pride, jutri gre, in ko poplača dolgove, je dota v kraju. Ampak to jezi človeka, če ga premotijo ljudje, ki jih je imel za dobre in poštene, ki jih je zredil v svoji hiši.“

„Jaz Vas ne umejem.“

„Torej ti bom povedala po slovensko. Zora gre od hiše.“

„Zora od hiše?“ se je zavzela Pavlina, pomirjena za svojo stran. „Zakaj pa?“

„Vprašaj jo! Koliko sem ji jaz izkazala dobrot! Pod svojo streho sem jo vzela; kakor za svojo sem jo imela. Zdaj pa, ko bi jo potrebovala jaz najbolj, ko prihaja toliko boljših gostov v gostilnico, mi odpove. Če ni to nehvaležnost, potem je ta beseda odveč.“

„In kdaj misli oditi?“ je vprašala Pavlina, ki je slutila prave nagibe temu odhodu.

„Kdaj? Jaz sem ji rekla: če že hoče iti, naj gre prejkomogoče; magari jutri. Kdo bi gledal človeka, ki komaj čaka, da bi šel! Hiša se za njo ne bo podrla. Takšen je svet dandanes. Če hočeš, da se ti ljudje smejejo, bodi dober! Koliko se je naučila ta ženska pri nas! Ali je znala prijeti za kakšno kmetško delo, ko je prišla? Zdaj, ko smo jo izučili, da nam lahko pomaga, pa gre.“

„Jaz jo bom pregovorila, da še ostane.“

„Ti jo boš pustila pri miru. Jaz sem rekla, kar sem rekla. Ona se bo še kesala in se ponujala nazaj.“

Pavlini je zmešal ta Zorin odlok lepi načrt, ki ga ji je bila naredila postrežna domišljija. „Ta ženska res beži pred svojo srečo,“ si je dejala, „in posili jo bo treba osrečiti.“ Prepričana, da bi zelo ustregla materi, če bi pregovorila Zoro, jo je začela pogovarjati z vsemi razlogi, kolikor jih je mogla izmordovati hvaležna vdanost in ženska trma, ki se tako rada zagriže v svoje namere. Našla pa je gluha ušesa; Zora pa je bila še bolj trmasta; niti v razgovor se ni spuščala; kaj še, da bi bila povedala, kakšni razlogi da jo vodijo! Kaj je bilo storiti? Niti tega ni hotela povedati Zora, kam da se misli obrniti. Samo to je izvedela Pavlina, da se odpelje prijateljica drugega dne navsezgodaj s pošto.

Gospod Balant se je zavzel, ko je dobil tisto popoldne pismo od Pavline, ki mu je naznanilo Zorin odhod; premišljeval pa ni nič, kaj da bi storil. Pošta je vozila iz trga skoz Stransko vas do železnične postaje. Zvečer je izvedel Balant od postiljona, da je naročen za drugi dan že en sedež na poštnem vozu, ker bo pri Čurnu prisedla neka ženska; zase je naročil dva, ker je imel voz prostora za tri potnike.

Zori pa je bilo hudo pri srcu, da je morala zopet po svetu. Udomačila se je bila v Stranski vasi, našla dobre ljudi, sorodno dušo, prijazen kraj, kjer bi lahko živela in umrla. Iskati pa bo treba novega zavetja, se obračati do novih ljudi in pridobivati iznova zaupanje. In človek postane z vsakim letom okornejši in občutljivejši. Sililo ji je v misli vprašanje, kaj da je vendar zakrivila, s čim se pregrešila, da je zopet prišla nadnjo grenka izkušnja. Da namreč ne more ostati, to ji je bilo jasno, ker je bila preverjena, da bo obnovil Ivan svojo snubitev. Saj je brala iz njegovih oči, iz njegove besede ta odločni sklep. In ona bi morala vendar zopet odbiti ponudbo iz istih razlogov, ki so vodili njeno prvo odločitev, ker je previsoko cenila, prerada imela Ivana, da bi mogla z žalostno svojo prošlostjo zastreti njegovo jasno bodočnost. In če bi jo on z naprej tudi pustil pri miru, bolele bi jo pa ženitvanske priprave in svatba in bližina mladega para, ki bi užival srečo, po kateri je zakoprnelo tudi njeno srce, če ga ni brzdala.

Vrniti se je hotela Zora najprej v Ljubljano, kjer ji je živel ubogi brat, ki ga že toliko časa ni videla. Morda je pošiljal siromak na vse strani pisma za njo; a nje ni doseglo nobeno pisanje, nobena prošnja, ker mu ona nalašč ni bila izporočila, kje da živi. Klical jo je, ona pa se mu ni oglasila. In zdaj leži bolan, brez tolažbe; sestra pa roma po svetu in pomaga tujcem, ko je zapustila domače. In tista podpora, ki mu jo je pošiljala, ali je ni prejemal kakor berač iz tujih rok? Vse to naključje, da se je sešla zopet z Ivanom in da mora ravno zaraditega

proč, se ji je zdelo kakor migljaj, ki jo kliče nazaj k bratu, ki jo spominja sestrskosti. Vse preveč samoljubno se ji je zdelo dosedanje življenje. Pozabiti je hotela ona svojo preteklost, pozabila pa je brata; da bi sama živela v miru, to ji je želelo srce, kako pa živi brat, ji ni bilo mar. In vendar je bil on večje skrbi potreben ko ona. Ona je bila vsaj zdrava, utrjena v delu, izkušena v življenju; on bolehen, razvajan, nobenemu resnemu naporu kos, v načrtih otrok, v delu onemogel starec. Zdaj se bosta zopet videla in se objela in se veselila drug drugega in pri sestri bo našel brat zavetje, ko ga zapuste vsi prijatelji in tovariši.

Tako je slepila in varala Zora vso dolgo noč, ker ni mogla spati, sebe in svojo žalost. Zjutraj se je opotekala od slabosti, ko je jemala slovo. Pavlina je hodila gledat na ogel hiše, če že prihaja pošta, kakor da bi že rada odpravila objokano prijateljico; mati pa je bila videti zelo žalostna. „Pridi no kmalu nazaj, Zora,“ je dejala ganjena in držala veliko korbo vsakovrstnih jestvin pripravljeno, da jo vzame Zora s seboj na pot. „Čim prej prideš, tem rajši te bomo sprejeli. Lepo ne ravnaš, da greš, to ti naravnost povem; ampak naša hiša ti je vedno odprta.“

Poštni voz je obstal pred hišo, in Zora se je hitro poslovila in sedla v staroveško črno-rumeno kočijo, kjer je sedel že en potnik, obraz skrit v odvihnanem ovratniku, klobuk na očeh. Pavlina ga je spoznala in se razveselila.

Komaj je bil voz oddrdral iz vasi, si je pomeknil Balant klobuk nazaj in prijel Zoro za roko, da ga je prestrašena pogledala in se odmeknila.

„Zdaj, Zora, mi ne uideš več,“ je dejal s trdim glasom Ivan. „Zakaj bežiš pred menoj?“

„Zakaj pa Vi še hodite za menoj, ko sem Vam vendar odpisala, kako da je?“ je dejala Zora, in solze so ji silile v oči.

On pa je govoril o nesporazumenju in da ne prizna nobenega njenih razlogov in izgovorov in da je ne izpusti, dokler ne dobi ugodnega odgovora. Zoro je posilil med solzami smeh, ko se je domislila, kako hitro da ga bo ohladila, če le nekoliko odgrne zaveso od svoje preteklosti. Ivan je pripovedoval, kako jo je iskal s težkim srcem po vseh krajih.

„Ali ste me po sodnih aktih tudi iskali?“ ga je vprašala Zora in se obrnila proč. „Kot sodnik bi Vi to morali. Ali veste, kako bom jaz odgovorila, če pridem zopet pred sodišče in me vprašajo, če sem bila že kaznovana? Ali veste Vi to?“

„Seveda vem, Zora,“ je dejal Ivan, „in vem tudi, da sem jaz kriv vseh tvojih nesreč; zakaj jaz sem pisal tisti nesrečni listek, ki je nakopal tebi toliko bridkosti in nadlog in meni toliko kesanja. Torej odpusti mi, Zora!“

„Oh, seveda, gospod Balant. Kar nič nisem huda na Vas.“

„Ampak jaz sem hud nase in si toliko časa ne morem odpustiti, dokler nisem preverjen, da mi odpuščaš ti ne samo iz krščanske dolžnosti, ampak iz vsega srca. Vrne mi dušni mir, da me ne bodo več mučili stari spomini, in naj bo moji krivdi in tvoji nesreči konec skupna sreča!“

Gospodu Balantu se je posrečilo preveriti Zoro, da ni golo kesanje povod njegovemu ravnanju.

Zora se je peljala naprej v Ljubljano, kjer pa brata ni našla več živega. Celo njegov grob je bilo težko dobiti. Spominjali so se ga še nekateri znanci,

ki so mu pisali dolge nekrologe in pripovedovali, kaj da bi bil on še vse storil za narod, da mu ni nesrečna usoda in nehvaležnost rojakov pretrgala prezgodaj niti življenja. Uredništva so neusmiljeno črtala in krajšala te nekrologe.

Zora se je kmalu potem pripeljala s svojim soprogom Balantom v Stransko vas, kjer ju je Čurnovka prav prijazno sprejela. Tožila je samo, kakšen križ da je dandanes s posli, ker si hoče vsak izboljšati. Tudi Rotija ni bila nič huda, ne na Zoro, ne na gospoda Balanta. Njo je obletaval gospod Modrilec že tako blizu, da se je zavzemal zanj že tudi gospod Blek, odnekaj prijatelj Čurnovi hiši.

Iz naših dni.

Novela. — Spisala Lea Fatur.

(Konec.)

Hitela je po Rivi premišljevala, kako se izpove o preteklosti, kako si uredi prihodnost. Samo mimogrede je vrgla pogled na morje. Solnce se nagiba k zapadu, oblaki, črni in preteči, legajo nanj. Adrija valovi potuhnjeno, menjuje barve. Nevihta. V poldrugi uri bo Andre doma, morda bo še pred nevihto na varnem. Nevihta. Navadna stvar v poletni vročini. Zakaj jo pretresa mraz v misli nanjo? Da se ne zgodi Andreju kaj, da ne bi kaznoval Bog nje za pregrešne želje preteklih dni... Pa kaj bi se bala. Kratka je pot do Kopra, trdno so zasidrani brodovi, varna so kopališča in obrežje. Pride in odide nevihta, pa ne moti jader v pristanu. Pa ne mislite na to, mornarji, da je brodovom v lukci čestokrat huje ob nevihti kakor onim na širnem morju? Tam ima ladja široko pot, tu jo trči vihar ob drugo. Razbiti sta obe...

Ni še pretekla poldruga ura, ko se je stresla cerkev sv. Antona od mogočnega grmenja, ko je zabučalo morje in so zaškripali brodovi. Rožljale so verige, trgala so se sidra, valovi so metali brod ob brod, kakor da skače razposajena čeda. Glas sirene je klical mornarje, je naznanjal pogibelj. Mogočni curki vode so prali zidove, odnašali opeko raz strehe, polnili jarke in ceste, drli raz zaslone mesta, se družili s kipečimi valovi. Vse motno, temno, strašno. Tačas je klečala pred glavnim oltarjem sv. Antona sključena ženska. Večkrat je udarila s čelom ob kamenito stopnico, posinela usta so prosila: „Odpusti, Večni, Neustvarjeni! Odpusti grešni stvari, ki ni iz-

polnjevala Tvojih zapovedi, ki je iskala sreče v človeku, ne v Tebi. Ustvaril si nas po svoji podobi, da iščemo Tebe, da se izpopolnimo v Tebi. Grešni in zmotljivi iščemo v drugih Tvoje slike, nezmožni, da bi razumeli Tebe... Vendar išče naša blodeča duša vedno samo Tebe. Ko se prevara v umrljivem človeku, najde Tebe Večnega...“

Cerkev se je stresla od groma. Čudno bučanje in kričanje. Kakor da kliče nekdo: „Ada! Ada!“ Je to Andre? Kliče morje? Pravijo mornarji, da pokliče ob nevihti po imenu človeka, da ga zvabi k sebi. „Ada! Ada!“ To je Andre. Prišel je ponjo, boji se zanjo. Globoko se je priklonila pred tabernakljem in hitela k vratom. Komaj jih je odprla. Tedaj šele se je spomnila, da je zunaj črna nevihta, da je ona čisto sama v cerkvi, da nima dežnika, ne plašča. Pa iz črne tmine in bučanja kliče: „Ada! Ada!“ — Andre in Nevenka, je pomislila in kričala: „Tu sem, tu!“ Ploha in burja sta sprejela veselo ta klic in sta ga nesla morskim valovom. Bilo bi bolj varno iti po mestu. Toda ob Rivi je bila Adi krajša pot, od Rive jo je klicalo, od tam mora priti Andre. Ob zideh, po potokih, je tavalala proti Rivi. Ona sama in edina na ulici. Vse se je poskrilo viharju, ali teklo na obrežje na pomoč. „Ada! Ada!“ Klic je prevpil grmenje neba in bučanje morja. Blisk je razsvetlil hipoma grozno sliko potaplajočih in lomečih se brodov, mornarjev, ki so skakali v vodo, da rešijo sebe ali druge. Da je tam tudi Andre... Ali je šla sama, ali jo je zaneslo — kar stala je ob žrelu, ki je požiralo in razbijalo barke. Hotela je nazaj — vrtinec

viharja jo zagrabi ... „Ada! Ada!“ je zaklical za njo Andrejev glas. „Andre!“ je zavpila in omahnila. Vrtinec ji je vrgel slamnik raz glavo, ji raztrgal obleko, jo zanesel med gorate valove. Obupni klic: „Andre!“ je ugasnil v mrzlem brezdnu, ki jo je objelo. Kakor v sanjah se je spomnila Ada, da je pela včasih: „Morje, ti moj zeleni grob.“ — Spomnila se je, da gre v smrt: „Odpusti, Ti Večni! Neustvarjeni! Grešna stvar se vrača k Tebi ...“ In potem neko brezkončno padanje — nakrat roka, ki jo ustavi, ki ji ovija telo ... „Andre!“ —

Jelušič je opazoval s strahom nevihto, ki se je bližala, črna in grozeča. Kapitan je ukazal: „Z dvakratno silo, da nas ne dobi na morju!“ Hiteli so in prišli ob izbruhu v pristan. Ko je bil Koper na varnem in potniki s krova doli, potem ko je bil Jelušič izvršil svojo dolžnost, je šel skozi vihar proti domu. Drugi so se ustavili v bližnjih hišah, da povrede. Njega je podil po dežju Adin glas: „Pridi pome!“ Pa saj bo gotovo doma, je tolažil sam sebe in odganjal od sebe tesnobo, ki se ga je polasčala. — Ni je bilo doma ... „Kje je mama?“ je jokala Rika. — „Bogec je tako hud in mame ni.“ „Grem ponjo,“ je tolažil otroka. „Grem z Vami,“ je podilo Nevenko. In kakor da potrebuje močni mož spremstva slabotnega dekleta na kratki poti do sv. Antona — se je ni branil s seboj. Prišla sta komaj do vhoda v ulico sv. Antona, ko jima je pokazal blisk Ado, ki je kolebala v viharju. Klicala sta, pa vihar je odnašal njun glas, odnašal nju sama od Ade. Zaneslo jo je k morju. Andre je čutil ledeni pot, ki je drl po njem. „Tu se držite!“ je zaukazal Nevenki in pokazal na svetilnični drog. On pa je hitel za ženo. Nevenka je, bolj mrtva kot živa, videla, kako je izginila Ada in za njo Jelušič. Skoz vodo, ki je drla mimo njenih nog, je čutila, da se jih opleta nekaj — in to nekaj je bilo strašno. In voda je naraščala, brodovi so se lomili, sirena je klicala na pomoč. Levico je spustila od droga in je segla za stvarjo, ki ji je ovijala noge. Toliko da ni umrla od strahu in žalosti: mehko, tanko blago. Bil je pajčolan, ki je ovijal kakor turban Jelušičkin slamnik, ko jo je videla Nevenka prvič in zadnjič.

Drugi dan je hodila Sofija Grnovičeva nemirno po svoji spalnici. Na toaleti je ležal Jelušičkin list. Sofija je ponavljala nevoljno besede: „Torini Vas ljubi in umira ... Odpustite ...“

Odpustite! Ali to odpuščanje naj bo zakon s Torinijem. On pa ima otroka. Tak zakon dela otroku krivico in ni srečen, razen ako poravna oče krivico, storjeno otroku. In kako naj jo poravna, ko ne bi dovolila ona strastna ženska, da vzame oče otroka k sebi — dasi bi bilo to tudi zanjo najbolje. O kako so čudni vsi ljudje! Oče govori za Torinija,

Milan jo zaklinja in celo gospa svetnikova pravi: „Omožena je, nimate se bati — kar je namenjeno, je namenjeno.“ In lastno srce? O, kako trepeče in želi! Pa ne sme ... Samo Miren in Majda držita z njo, samo Miren in Majda odobrujeta, da je ne omehčajo Torinijeva pisma. Nikdar ni prosil ženske. Bile so lepše od nje, ki so se mu ponujale. On ni umiral zaradi nobene. Vrgel je vsako od sebe, naveličan igrače. Tudi ono revo, ki prosi zdaj zanj. Molčala naj bi bila, ne izkalila Sofijine sreče. Zdaj prosi v znak odpuščanja — belo rožo. Kaj ne veš, nespametna reva, da so odcvetele rože, da ni zdaj čas odpuščanja? — Sofija stopi k oknu, pogleda na vrt, se začudi. Menila je, da se je osulo vse cvetje. A grm tam v kotu je poln belih svežih rož, grm tam v kotu govori: Še je čas ljubezni in odpuščanja, Sofija ...

Brzjavka iz Trsta. Kaj bo? Da si je Torini kaj naredil? Plaha odpre Sofija brzjavko, se sesede na stol, si pokrije lice z rokami. Potne kaplje ji stopijo na čelo. Silno je pretresenje rahlo čuteče duše. Ona je umirala s prošnjo na ustih — in ti — ti nisi mogla ... „Ada Jelušička se je ponesrečila na poti iz cerkve. Pogreb jutri.“ — Tako je brzjavil Milan. In tiste mrtve črke plešejo pred Sofijo, kličejo: Ti, ki nisi mogla odpustiti, ti, ki nisi privoščila živi cvetja iz tvojega vrta — pridi k pogrebu, prinesi ga mrtvi ...

V srebrnih svečnikih so gorele debele voščenke. Med črnimi stenami, v črni obleki je ležala utopljenka. Na licu ji je igral zadovoljen smehljaj. Kakor otroku, ki se je rešil iz nevarnosti v naročje matere. Tako se je pač nasmehnila, ko jo je bil ujel Andre ob svitu bliska — in tedaj — v veselju, da je rešena — je izdihnila. „Veseli je ji je zalilo srce,“ je rekel zdravnik, ko so trli in oživljali utopljenko in ni mogel verovati Andre, da je mrtva, saj mu je bila stisnila še ravnokar roko, ki jo je lovila ... Zdaj sedi Andre ob mrtvi, gleda vanjo, se spominja vsega trpljenja z njo. Zakaj si jo vzel zdaj, Gospod? Kakor da pričakuje odgovora na to vprašanje, se ozre v Nevenko. Njen pogled mu pravi: „Morda je bolje tako ...“ Adina mati, ki sedi z njegovo materjo upognjena in stisnjena v kotu, se oglasi kakor da je ugenila njegovo misel: „Šla je ubožica s kraja odpuščanja — v nebesa ... Tam ni greha, moja Ada, tam ni žalosti, ne sramote ...“

Andrejeva mati ihti in molči. Morda si očita, da je bila pogostoma nevoljna na mrtvo revico. Rika se obeša na pobito Nevenko, vprašuje: „Gospodična, kaj ne bo vstala mama? Zakaj spi tako dolgo?“ Nevenka stiska sirotko k sebi. Danes bi morala oditi. Pa so jo prosili vsi obupani: „Ne zapustite nas!“ Brzjavila je sestri, naj druga prevzame začasno

njeno službo; pisala je tudi ravnatelju. Vse je prišlo iz ravnotežja . . . kaj bo zdaj? Jelušič se bo moral ženiti. In ubogi Nino, ki nima očeta, ne matere. Kako stoji ob mrtvaškem odru, velike oči uprte v mrtvo. Toliko vprašanj je v teh očeh. Zakaj ne vstane mati, tega ne vpraša Nino. Videl je že mrtve. On ve, da umirajo ljudje, da ne vstajajo mrtvi, da molče na vprašanja. Pa rad bi vedel Nino, rad . . . Kdo mu odgovori zdaj in pojasni?

Tihota nastane v mrliški sobi. Svečin plamen trepeče in lije življenje na mrtvo. Kaj se niso zgenila usta, kaj ne odpira oči? Plaho pogledajo matere. Mar sliši Ada znane korake . . . Pod črnim zastorom se pokaže visok mornar. Torini. Za njim Strgar. Velike vence položita na mrtve noge. Strgar se stisne v kot in gleda presunjen prijatelja, mrtvo, otroke — pogleda Nevenko. Kaj premišluješ, mladi kapitan? Svetlo postane njegovo oko, ko premotri Jelušiča, Nevenko. Vse bo dobro. Sofija pride gotovo na pogreb, se pomiri s Torinijem, pojasni Zlati, da on ni ničesar kriv. Vse bo dobro. Mrtva ubožica se je hotela umakniti iz Trsta, umaknila se je drugam — in živim je treba misliti na žive . . .

Z izrazom najglobokejše žalosti se je vrgel Torini na kolena, je klečal tu z nagnjeno glavo. Ko je vstal, je stopil k mrtvi, jo gledal dolgo, in položivši svojo roko na njene mrzle prste, je vzkliknil bolešno: „Odpusti, Ada, odpusti!“ — Od mrtve se je obrnil k Jelušiču: „Odpustite, Jelušič!“ Andre je videl solzo na licu lepega kapitana. Molče mu je stisnil roko. Torini je iskal s pogledom Nina in razširil roke proti njemu: „Ubogo dete, pridi k meni!“

Toda Nino se je spomnil, da je bil ta kapitan vzrok materinih solza. Oprijel se je Jelušiča in vprašal naglo: „Papa, kdo je moj pravi papa? Mama je rekla, da oni tam.“

Bolešno je prešinilo Jelušičev obraz. Torini je razumel in rekel žalostno: „Tvoj pravi papa je res oni, ki te je vzel na svoje srce. Pa tudi mene boš imel malo rad in prišel boš k meni, kadar te ne bo maral ta papa, kajne, deček moj? Dal te bom v šolo. Hočeš biti kapitan?“

„Hočem,“ je odgovoril Nino in zaprl trudno oči. Bilo je preveč ugibanja za malo glavo: Dva papana,

kapitan in šola in mama mrtva . . . Jelušič ga je stisnil k sebi in odgovarjal bolešno Toriniju: „Kapitan lahko nudi svojemu sinu več nego mašinst. Ne smem se ustavljati Ninovi sreči . . . Samo prosim, da bi ostal še pri meni — ne morem izgubiti nakrat toliko — in dokler se kaj ne preuredi pri gospodu.“

„Ne boste ga izgubili, vrli mornar,“ mu je stisnil Torini ginjen roko. „Vi ostanete vedno Ninov dobri papa — matere mu tako ne morem nadomestiti, ker . . .“

Obmolknil je. Svila je zašumela, zadehtelo je po rožah. Sofija! Kako, za Boga, pride sem? Sofija v črni svileni obleki, velik venec belih rož v roki, ob laktu očeta majorja, ki pozdravlja Torinija in stiska Jelušičevo roko. Sofija, kaj dela tu? Položila je venec na roke mrtve zoprnice za Torinijevo ljubezen, poljubila je mrtvo čelo, odpuščajoča je prosila odpuščanja. Lotos, beli cvet, kako krasna je duša, ki odpušča in pozabi! Tu ob mrtvi ubožici izpolni njeno prošnjo, odpusti tudi meni! —

* * *

V Nevenkini sobi drdra šivalni stroj. Nevenka šiva in pogleduje na sliko, podarjeno ji od rajne Jelušičke. Kristus obuja Jajrovo hčer. Novo življenje živi zdaj ona, ki je umrla. Življenje v luči Gospodovi. Novo življenje živi Nevenka. Dušno in telesno. Nestrpno jo pričakujejo v Trstu. Stara Jelušička ne more pripravljati za selitev, Rika joče, da naj pride nova mama, gospodična Nevenka. Imela bo srca, ki ji bodo hvaležna za ljubezen. Vse je uravnano in dobro. Milan in Zlata sta prijatelja. Ob pogrebu Jelušičke ji je privoščila plavolaska prijazno besedo, na glas ji je k možitvi čestitala Strgarica. Samo Staša je gledala debelo, češ da se moži starka, da vzame svoje vezeno perilo in denar. In Dušan, mladi, solidni uradnik, ne piše. Premišluje pač draginjo.

Prihajal bo brod v prijazno Reko. Nevenka bo čakala z Riko Andreja. Ob vročini pojdejo v Devin, kjer imata Andre in Nevenka in Nino stanovanje do smrti. Nino bo prihajal in odhajal. Stali bodo ob morju in se spominjali uboge žrtve strasti in zmed naših dni.

Staro in novo o ljudskem štetju.

Sestavil dr. Vinko Šarabon.

(Konec.)

adnje ljudsko štetje je bilo na Ruskem leta 1908, oficielno 31. decembra 1908. Celokupna Rusija je štela takrat nad 160 milijonov prebivalcev, in sicer imamo razlikovati sledeče skupine:

Evropska Rusija brez Poljske in Finske	116,505.300
Finska	3,015.700
Poljska	11,671.800
Rusija v Evropi	131,192.800
Kavkazija	11,392.800
Sibirija	7,878.500
Srednja Azija	9,631.300
Rusko carstvo	160,095.400

Po narodnosti je bilo v tem carstvu 65·6⁰/₀ Rusov, 10·6 Tatarov, 6·2 Poljakov, 4·5 finskih razrodov, 3·9 Židov, 2·4 Litavcev, Nemcev in Švedov 1·6⁰/₀ itd.; po veri pa 69·9⁰/₀ pravoslavni, 18·83 mohamedanov, 8·9 katolikov, 4·85 protestantov, 0·96 drugih kristjanov, 4·05 židov¹, 0·51⁰/₀ drugih nekristjanov.

Prej so analfabete šteli šele pri vojaki, sedaj so se pa tega dela lotili takoj in se seveda ustrašili. Čitati in pisati jih je znalo v baltiških provincijah 71—80⁰/₀ (nad šest let starih), na Poljskem 30·5, na Finskem skoro vsi, v ostali evropski Rusiji 22·9! v Kavkaziji 12·4, v Sibiriji 12·3, v osrednji Aziji pa 9·3⁰/₀!! Sedaj vsaj vedo, pri čem da so.

Avstro-Ogrska:

Kakor skoro povsod, so se tudi pri nas vršila prva ljudska štetja v svrhu poizvedb glede obdajenja. Prvič je bilo to za časa Marije Terezije. Veliki statistiki so se pa kakor tudi v drugih državah pojavili šele začetkom preteklega stoletja, tako Rohrer, Demian i. dr., zlasti pa Liechtenstern.

Josip Rohrer je izdal leta 1804. male knjižice pod naslovom: Versuch über die jüdischen Bewohner der österreichischen Monarchie, Versuch über die slavischen Bewohner in Versuch über die deutschen Bewohner. Pri Židih pravi: Jetzt dürfte wohl der österr. Staat unter allen kultivierten Staaten Europas die größte Judenmenge haben. Židje sami so se cenili na 422.698 duš. Na Ogrskem našteje — oficielno

¹ Pri veroizpovedanjih je nekoliko več Židov kakor pri narodnostih, ker so se tudi nekateri pravi Nemci, Rumuni itd. v verskem oziru priznali za mozaiste.

štetje namreč ni takrat še nič vpoštevalo narodnosti in konfesij — z vojaško granico vred skoro pet milijonov Slovanov, vseh prebivalcev je bilo leta 1787. nekaj nad sedem milijonov. Na Štajerskem, pravi, da je tretjina Slovencev, okoli 300.000, cela Štajerska 812.464; Koroška leta 1801. 285.533 duš, Slovencev kvečjemu 85.000, torej ne tretjina, znamenje, da je germanizacija šele novejšega data. Na Kranjskem je bilo 7/8 Slovencev, drugi Nemci, na Moravskem med 1,634.668 prebivalci milijon Slovanov, na Češkem dve tretjini, približno tako kot sedaj. Vseh Slovanov v monarhiji je bilo po njegovem računanju leta 1800. čez 14 milijonov, Nemcev pa okoli 6,300.000. Pomisliti pa moramo, da so prištevali takrat k Avstriji tudi takozvano Zahodno Galicijo, ki smo jo dobili leta 1795. pri tretji razdelitvi Poljske, 1,300.000 duš. Število Slovanov je bilo zato manjše, če vzamemo današnji teritorij. Kosi Dalmacije ne pridejo toliko vpoštev, so premajhni. Razmerje je nekako tako kot sedaj.

Demian je spisal v istem času brošurico: Darstellung der österreichischen Monarchie nach den neuesten statistischen Beziehungen 1804—06. Pri Češki gre nazaj do leta 1788., pri Moravski do 1775, Šlezija 1776. Natančno nam opiše vojaško granico, zlasti tudi glede konfesij; v karlovškem generalatu je živelo n. pr. leta 1802. 81.597 katolikov, 4003 unijati in 92.581 pravoslavni, v varaždinskem od 101.902 več kot dve tretjini katolikov itd. Število katolikov i. dr. izračuna po številu hiš; tako je bilo v varaždinskem generalatu med 10.194 hišami 7264 katoliških in 2930 pravoslavni, unijati niso imeli nobene, šteli so samo 30 duš. Preobširno je vse navajati, kakor je sploh takrat statistična literatura postala tako mnogostranska, da je težko dobiti pregled.

Zelo veliko so pisali o Erdeljski in Ogrski, tako leta 1812. „Neueste statistisch topographische Darstellung des Großfürstentums Siebenbürgen“ od neznanega avtorja: Marienburg: Geographie des Großfürstentums Siebenbürgen, Hermannstadt 1813; Teodor Link: Kleine Geographie des Königreichs Ungarn, Wien 1817, isti: Kleine Geographie des Großfürstentums Siebenbürgen, Wien 1817, Link nam navaja štetje leta 1805., 7,555.920 ljudi na Ogrskem, brez plemstva in vojaščine, — teh torej niso šteli — s temi okoli osem milijonov. Marienburg omeni, da je bilo leta 1784. na Erdeljskem 244.880 madjar-

skih in szeklerskih družin, leta 1791. pa samo še 226.882, zopet znamenje, da je madjarizacija tudi novejšega data, isto kot pri nas germanizacija, Madjari bi se sicer krčili. Na to se še povrnemo. Bolgarskih rodbin je bilo 50, oziroma 31, srbskih 136 itd. Rumuni so se zelo množili.

Wolf je spisal statistiko Tirolske, Polt geografijo Češke, Ritter opisuje Evropo in omeni pri Ogrski, da je Madjarov samo tretjina od 9,466.771, Bisinger nam je spisal 1807 in 1808: Generalstatistik des österreichischen Kaisertums, zelo veliko dobimo v Hormayerjevem arhivu „für Geographie, Historie, Staats- und Kriegskunst“. Zanimiva je tudi knjižica: Die illyrischen Provinzen und ihre Einwohner, Wien 1812. Avtor ni imenovan.

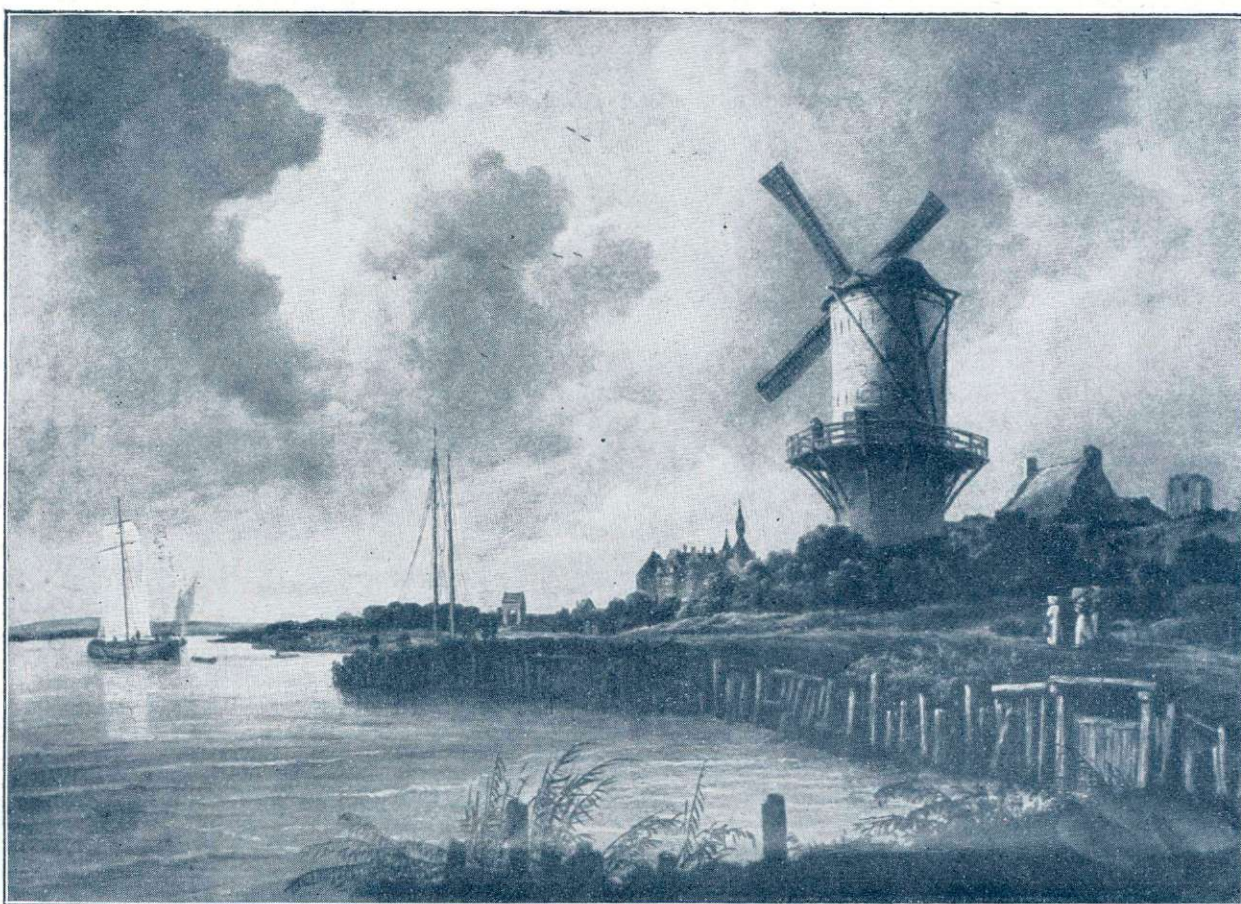
V takozvanem beljaškem okraju je bilo leta 1788. 104.980 ljudi, v celovškem 177.474, skupno 282.454, začetkom stoletja pa, kakor omenjeno, 285.533, Kranjska z Goriško in Furlanija leta 1801: 531.242, 1807 pa 571.300 itd. Trst z okolico je štel takrat 24.603 duše. Kotski okraj pa imenuje avtor tudi albanski okraj itd. Skupno število za takratno Ilirijo določi na 1,801.181 prebivalcev; Crome jih našteje poldrugi milijon, Bleh pa samo milijon.

Največji avstrijski statistik je bil brez dvoma Liechtenstern. Samo o Avstriji je izdal kakih dvajset knjig. Omenimo naj: Archiv für Geographie und Statistik Prag 1800, Wien 1801—04,

zlasti 3. zvezek, ki je izšel na Dunaju 1801 in ki ima razpravo: Über Lage, Größe, Bestandteile und Bevölkerung der österreichischen Erbmonarchie; leta 1805. je izšla Skizze einer statistischen Schilderung des österreichischen Staats, za Trst navaja število 27.374, Slovanov našteje med 26,500.000 Avstrijci 12,500.000 — isto razmerje kot danes, Galicije nimamo, imeli smo pa Beneško — Nemcev 6,360.000, Madjarov 3,340.000, pa pristavi „höchstens“, Italijanov skoro dva milijona, ima pa zopet, najbrže posneto po Hasselu, Kočevanje in Vandale kot posebni narodnosti. Leta 1809. je izšlo na Dunaju zopet drugo njegovo delo: Statistische Übersicht des österreichischen Kaiserstaates, leta 1812. pa: Umriß einer statistischen Schilderung des Königreichs Böhmen. Na

Češkem je bilo med 3,140.000 prebivalci okoli 850.000 Nemcev, Trst ima leta 1807.: 29.227 prebivalcev.

V svojem „Allgem. Anzeiger“ je priobčil leta 1814. razpravo: Länderbestand und Einwohnerzahl der österreichischen Monarchie in den merkwürdigen Epochen des letzten Vierteljahrhunderts. Za celokupno Avstrijo ima za leto 1790. prebivalstva 24,825.000, preračuni potem izpremembe leta 1795. in 1797. ter izračuni za konec 1797: 24,661.400 ljudi na 12.451.7 kvadratnih miljah (milja = 7.420 km). Do minucioznosti natančne račune nam poda za začetek 1805 in začetek 1806, po nesrečni vojni z Napoleonom, ravnotako za leto 1809., v poznejših letnikih tudi za

HOLANDSKA POKRAJINA

JAK. VAN RUYS DAL

1815 in 1816. Štajerska je štela 1816: 799.000 ljudi, manj kakor prej zaradi vednih vojn, Koroška 278.000, Kranjska 377.700, Primorska 378.000 itd. Skupno 28,015.000 na 12.055 kvadratnih miljah.

Takoj prihodnje leto, 1817, je izdal zopet dve veliki deli: Grundlinien einer Statistik des österreichischen Kaisertums, in pa: Handbuch der neuesten Geographie des österreichischen Kaiserstaates, 1. in 2. del, 3. del je izšel leta 1818.; leta 1820. je pa izšla kot zvršetak vseh del krasna knjiga: Vollständiger Umriß der Statistik des österreichischen Kaiserstaates, Brünn.

V drugem imenovanem delu omeni pri Kranjski: leta 1800. 421.059, leta 1805. 430.516, leta 1816. pa 374.420 in pristavi: Es wurden verschiedene Teile

zu Küstenland geschlagen und so erklärt sich diese Abnahme, aber auch während des französischen Krieges hat es viel abgenommen. Razmerje Slovencev in Nemcev na Koroškem je bilo 95 : 172, skoro 36 0/0 Slovencev, na Štajerskem je naštel med 767.297 prebivalci 545.000 Nemcev, nad 71 0/0, Slovencev torej nad 28 0/0, relativno manj kakor danes. Razlaga je lahka: Slovenski del Štajerske relativno hitreje narašča kakor nemški, zato sedaj več odstotkov Slovencev nego pred 100 leti; če se pa kaže v zadnjih tridesetih letih neko nazadovanje, je temu vzrok sedanji ponemčevalni sistem sploh, posebej pa še „objektivno“ ljudsko štetje. Praga je štela leta 1790. šele 73.780 prebivalcev.

Ko je knjigo že dokončal, je dobil še nove date za l. 1818., po novem skrbno sestavljenem izkazu od marca meseca l. 1818. Po tem izkazu se je naštel:

Slovanov	13,182.000
Nemcev	5,342.000
Italijanov	4,226.000
Ogrov in Szeklov	4,225.000
Vlahov (Rumunov)	1,246.000
Judov (takrat še zase)	487.000

Katolikov latinskega obreda	21,631.000
„ grškega obreda	1,283.000
Armenskih katolikov	144.000
Grških pravoslavni	2,138.000
Reformiranih	1,344.000
Luteranov	1,332.000
Unijatov	47.600
Judov	487.000

Njegova „Statistische Übersicht aller europäischen Staaten“, 1819, se popolnoma ujema z navedenimi rezultati, samo da ima še nekaj novih podatkov. Za provincijo Trst našteje pri skupnem številu 525.297 samo 48.840 Italijanov! na Tirolskem poleg 566.552 Nemcev samo 149.407 Italijanov, vsekakor premalo; saj se razmere do danes niso toliko izpremenile in razmerje teh dveh narodnosti je vendar čisto drugačno. V Dalmaciji je bilo poleg 213.400 Slovanov takrat še 56.480 Italijanov, sedaj je vse drugačno, jih je celo absolutno še enkrat manj, kaj šele relativno; razen teh je živelo tam še 33.812 Albancev — sedaj jako malo — in 16.320 tatarskih potomcev, sedaj so izginili. V Krakovu — takrat je bil samostojen — je bilo med 61.000 prebivalci 6600 Židov. Za Albance ima tudi izraz Klementini.

Znani Hassel je tudi Avstriji posvetil vso pozornost, tako v knjigi: Statistischer Abriß des österreichischen Kaisertums nach den neuesten politischen Beziehungen, Nürnberg und Leipzig, 1807. Navaja mnogo literature, tudi Rohrerja in Liechtensterna. Šte-

vilke ima povečini iste kakor Liechtenstern, ravno-tako v svojem: Geographisch-statistisches Handwörterbuch, Weimar 1817. Mnogo datov ima skupno delo: Handbuch der neuesten Erdbeschreibung, von Gaspari, Hassel und Cannabich, Weimar 1819—32. O Avstriji govori drugi zvezek, Weimar 1819. Opira se zlasti na Blumenbacha in Liechtensterna. Na Erdeljskem omenja Kalibase, neko vrsto Rumunov, 3000, Kočevarji so zopet posebej, 44.000, istotako Sette Comuni, 54.000. Koroška in Kranjska sta tvorili takrat skupno provincijo ali guvernuma Ljubljano, če prištejemo pa še Trst in drugo Primorje, dobimo Ilirijo; živelo je tam 1,169.197 ljudi, 780.000 Slovanov, 320.000 Nemcev, 60.000 Italijanov! itd. Mnogo se prereka z Benignijem in s Schwartnerjem zaradi Ogrske. Vandali so samostojni, tako tudi Uskoki.

Največ gradiva ima pa Hassel zbranega v „Statistische Skizze der sämtlichen europäischen und der vornehmsten außereuropäischen Staaten, Weimar 1823—24“. Avstrijo obravnava v prvem zvezku, 1823. Našteje 29,437.600 prebivalcev za 1822, varianti sta Liechtenstern 1821: 28,415.482, in Blumenbach v „Vaterländische Blätter, 1816“: 28,178.836.

Razdeli državo takole:

A. Nemške dedne države	9,765.500
B. Galicijske dedne države	3,835.600
C. Ogrske dedne države	11,660.700
D. Italijanske dedne države	4,175.800

Lep je tudi pregled monarhije v različnih dobah:

1797 po miru v Campoformio	24,609.497
1803 „ odškodninskem procesu	25,548.000
1805 „ požunskem miru	23,067.892
1810 „ dunajskem miru	20,695.883
1815 „ pariškem miru	28,207.882

Razloček med 1810 in 1815!

Navaja nam narodnosti in konfesije, deloma tudi relativno drugače kakor omenjena dva avtorja, potem pa jako podrobno vsako gubernijo oziroma provincijo posebej. Za zgled, kako natančen je bil, naj navedemo Štajersko, Ljubljano in Trst, pripomnimo pa, da je n. pr. rubrika za Češko ali Erdeljsko dvakrat tako obširna kakor ona za Trst, za Ogrsko pa najmanj štirikrat obsežnejša.

Štajersko:

1801: 811.114	1816: 767.297	1822: 787.709
1810: 800.291	1821: 779.910	
1798: 508.800 Nemcev in	319.000 Slovencev	
1822: 499.800	„ „ 288.000	„

Ilirska gubernija Ljubljana: 1817 samo domačinov 643.303, Liechtenstern 1817: 646.729.

Štetje 1818	636.386
Prirastek do 1822	25.452
1822	661.838

1817 okrožje Ljubljana . .	136.803	} 376.288	} 643 303
„ Novo mesto . . .	162.966		
„ Postojna . . .	76.519		
„ Celovec . . .	156.298	} 267.015	
„ Beljak . . .	110.717		

200.000 Nemcev
417.900 Slovencev
44.000 Kočevarjev

1822 : 661.900

Ilirska gubernija Trst:

Štetje 1816	506.508	Blumenbach 1815	531.066
Prirastek do 1822	30.390	Liechtenstern 1816	525.297
1822	536.898		

1816 okrožje Trst	175.935	} po Liechtensternu
" Gorica	114.347	
" Reka	131.484	
" Karlovec	103.531	

od teh k Nemčiji tržaško mestno ozemlje s 44.413 in avstrijsko Furlanijo s 114.347 prebivalci.

Po veri:

Katolikov in unijatov . . .	473.960
Grkov	55.000
Judov	2.500
Luteranov	200
Reformiranih	200
Armencev	40

Po narodnosti:

Slovencev in Slovanov ! . .	324.608
Hrvatov !	110.000
Italijanov	50.000 !
Morlakov !	24.000
Nemcev	18.500
Čičev (okoli Reke) !	5.500
Judov	2.500

Čudna razporedelba, etnografija v prvih početkih.

Pri Ogrski uporablja Hassel zlasti Csaplovicsa in Schwartnerja, Bolgarov ne prišteva Slovanom, Uskoki v Dalmaciji — 8500 — so mu posebno plemo.

Za statistika zanimiva so tudi dela Kr. Karola Andréja, tako: *Neueste geographisch-statistische Beschreibung des Kaisertums Österreich*, Weimar 1813. Ko navaja Slované, pravi: der windische Dialekt in Inner-Österreich, Provinz Krain und West-Ungarn, 1.5 Millionen. Natančen je zlasti pri Ogrski, Erdeljski in Vojaški Granici. Izredno mnogo podatkov ima v drugem svojem delu: *Neueste Zahlenstatistik der europäischen und außereuropäischen Staaten*, Stuttgart und Tübingen 1823. Vsa okrožja cele monarhije so označena po številu prebivalstva, Ogrsko tudi še za leto 1794. vse teritorialne izpremembe, mnogo variant, narodnosti za leto 1820, konfesije za leto 1820 itd.

Par let pozneje je pisal G. N. Schnabel: *Über Raum- und Bevölkerungsverhältnisse der österreichischen Länder*, Praga 1826. Za Ilirijo (ljubljska in tržaška provincija) ima 1,039.175 prebivalcev. Tudi Šafařík je v teh letih mnogo pisal o narodnostih, zlasti ker je hotel določiti število Slovanov. Rezultati so približno isti kot pri nemških statistikah, ki takrat še niso imeli namena krčiti ta ali oni narod. Tudi pl. Zedlitz našteje v knjigi: *Evropa leta 1829*, zelo veliko Slovanov, 14,875.000 napram 5,850.000 Nemcem itd. pri skupnem številu 31,625.054. L. 1840. ima Schnabel tole razporedelbo: prebivalcev 36,579.000, Slovanov med temi je $\frac{2}{5}$, Nemcev $\frac{2}{9}$, Madjarov $\frac{1}{7}$, Italijanov $\frac{1}{7}$ (Beneška in Lombardija sta bili naši), drugo Rumuni, Grki, Cigani itd., razmerje torej 126 : 70 : 45 : 45 itd. Katolikov je bilo štiri petine. W. C. W. Blumenbach pravi, da je Slovanov najmanj 15,650.000, Nemcev kakih 6,200.000, Madjarov ima že 4,500.000 itd. Knjiga njegova: *Neuestes Gemälde der österreichischen Monarchie*, Wien 1830—32. Do pičice se ujema z njim Schlieben v svoji: *Staaten-geographie der Länder und Reiche von Europa*, Halle 1833.

Da se je bilo v ogrskem življu izgubilo mnogo Slovanov itd., trdi že takrat neimenovani avtor v brošurici: *Neueste statistisch-geographische Beschreibung des Königreichs Ungarn, Croatien, Slavonien und der ungarischen Militärgrenze*, Leipzig 1834. „Indessen sind nicht alle, die sich der ungarischen Sprache bedienen und für Ungarn gehalten werden, Nachkommen der aus Asien eingewanderten Ungarn, denn seit der Zeit der Einwanderung sind ganze Familien, ja ganze Ortschaften, aus Deutschen, Slovaken, Serben, Jazygen und Cumanen Ungarn geworden. Es ist schwer, die Zahl der eigentlichen Ungarn zu bestimmen.“ Slovencev na Ogrskem našteje 40.760. Ima vse polno statističnega materiala, uporablja Hirzingerja, Schwartnerja, Liechtensterna, Csaplovicsa, populacijsko tabelo c. kr. generalnega štaba za 1822, Fejerja itd.

Siegfried Becher nam je podal statistični pregled avstrijske monarhije po podatkih iz let 1834—40. Zaradi primerjanja uporablja tudi še date iz 18. stoletja. Katolikov je bilo takrat na Avstrijskem 70.66%, unijatov 9.84, ortodoksni 7.88, avgsburške konfesije 3.48, helvetiške 6.19, židov že 1.8% (639.051) itd. Na Koroškem in Kranjskem je bilo poleg 730.829 katolikov še 18.065 protestantov in nekaj drugih. Benigni pl. Mildenberg se je pečal zlasti z Erdeljsko, Galletti tudi že nastopi, pa se opira večinoma na druge, istotako Fränzlina statistika, ravnotako Hoffmannova enciklopedija, pri številu Slovanov (15,500.000) n. pr. na Šafaříka. V Gradcu leta 1843. izšla brošura: *Grundriß der Geographie von Europa*

našteje celo nad 16 milijonov Slovanov pri skupnem številu 35 milijonov; Štajerski prisodi $\frac{1}{3}$ Slovencev, 310.000, na Primorskem pravi, da je samo 60.000 Italijanov, na Moravskem $\frac{3}{4}$ Slovanov itd.

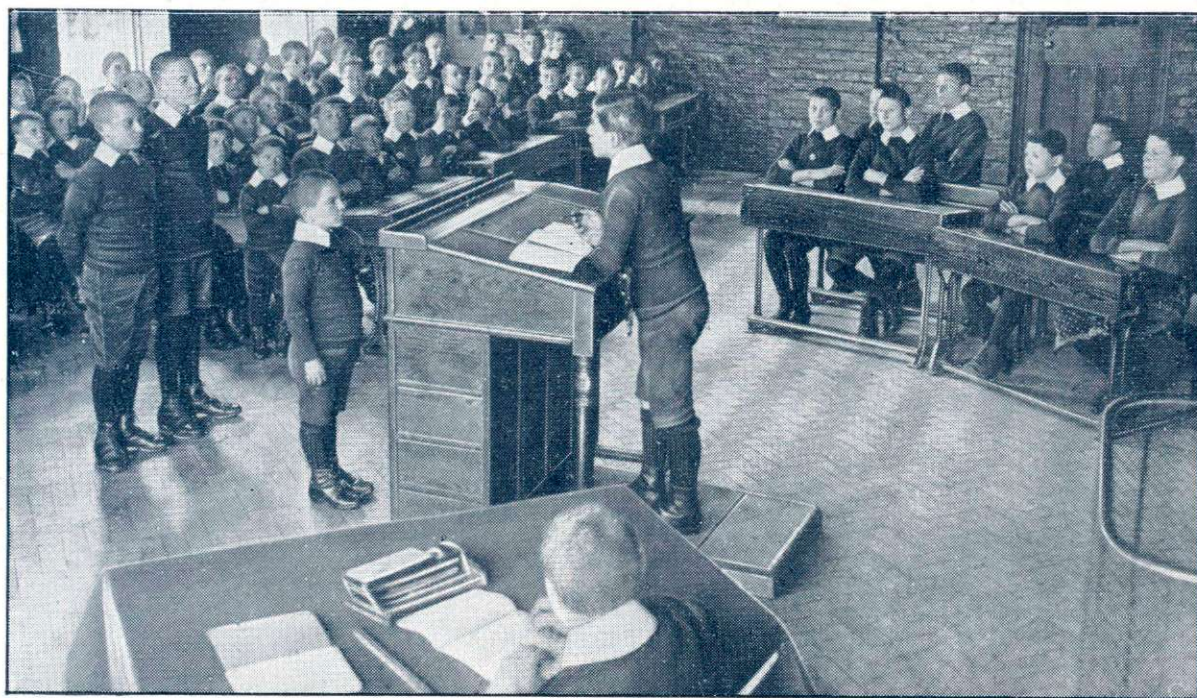
Springer Giovanni je spisal v italijanskem jeziku: *Statistica dell'impero d'Austria*, Pavia 1840. Vseh Slovanov je 14,820.000, Slovencev en milijon, in sicer 350.000 na Kranjskem, 320.000 na Štajerskem, 100.000 na Koroškem, 50.000 na Ogrskem, 180.000 na Primorskem. Po konfesijah je bilo katolikov nad 28 milijonov, ortodoksnih 2,679.000, protestantov 3,284.000, židov 624.000. Ungewitter in Balbi soglašata z drugimi.

Znani geograf in statistik Berghaus ima tudi za Avstrijo vestno sestavljene oddelke, tudi on našteje Slovanov 16,5 do 17 milijonov, Ilircev zase (Slo-

dijo; navaja nam absolutno število za l. 1818., 1824., 1830., 1836., 1842., 1846., 1851. in 1857.; prirastek l. 1824.—1857. je 0,63% vsako leto, glede konfesij in narodnosti l. 1857. kakor uradno štetje.

Iskali so tudi vzrokov različnega naraščanja prebivalstva; tako imamo v poročilih ces. akademije znanosti, filozofično-historična skupina, 15. zvezek, leta 1855. razpravo dr. Goehlerta: *Die Bevölkerungsverhältnisse Österreichs im vorigen Jahrhundert im Vergleiche mit jenen der neueren Zeit*. Med drugim pravi: Die Bevölkerungsverhältnisse im allgemeinen haben in neuerer Zeit eine günstigere Gestaltung angenommen, was größtenteils dem Fortschreiten der Zivilisation zu verdanken ist; sowohl in der Geburts- wie in der Trauungszahl gibt sich in neuerer Zeit mit geringer Ausnahme eine Verminderung kund,

welcher jedoch eine relative Zunahme der unehelich Geborenen zur Seite steht; die Abnahme der Sterblichkeitszahl in neuerer Zeit ist statistisch erwiesen, besonders in Bezug auf die Kindersterblichkeit und die Epidemien, namentlich Blattern; mit dieser Abnahme der Sterblichkeit steht die Verlängerung der mittleren Lebensdauer in unmittelbarem Zusammenhang; die Zunahme der Bevölkerung, welche in neuerer Zeit etwas rascher eintritt, erfolgt gegenwärtig weniger auf Kosten der Zahl der Geborenen als auf Rechnung der verminderten Sterblichkeit.

SODNI DVOR UČENCEV NA ANGLEŠKI TRGOVSKI ŠOLI V MIDDLESEXU

vencev in Srbohrvatov) 3,443.000 do 3,500.000. Dela: *Grundriß der Geographie*, 5 zvezkov, Vratislava 1840—43; *Almanach za leto 1841.*, Gotha; *Allgemeine Länder- und Völkerkunde*, Stuttgart, 1837—44, 6 zvezkov. Opirali so se imenovani avtorji na uradne „Tafeln zur österreichischen Statistik“, tako za leto 1840., ki so zelo vestne zlasti glede konfesij, seveda tudi glede absolutnega števila prebivalstva.

Na te „Tafeln“ se opira tudi F. A. Schmalfuß, ko hoče izračunati število Nemcev na Češkem, ne verjame jim pa prav. Omeni, da variirajo cenitve med 1,200.000 in 1,800.000. Šafařík n. pr. ima leta 1842. 1,200.000, Springer 1,300.000, Schnabel 1,800.000, tabele isto, *Deutsche Zeitung* 1846. 1,676.336, neka ministerielna statistika pa 1,728.000. Schmalfuß sam dobi število 1,713.642, natančno 39%, manj kakor danes. Galletti uporablja leta 1854. uradno statistiko, istotako leta 1859., potem ko smo izgubili Lombar-

Brachielli nam poda rezultate štetja l. 1850. in 1851., ki je pa v marsičem navezano na veliko Czoernigovo delo o avstrijskem prebivalstvu. Slovencev našteje 1,143.514, in sicer 352.847 na Štajerskem pri skupnem številu 1,006.971, — 410.722 na Kranjskem — 463.956, — 95.544 na Koroškem — 319.224, — 185.757 na Primorskem — 508.016 —, potem še 26.317 na Beneškem, 49.600 na Ogrskem in Hrvaškem ter 22.700 v armadi.

„Tabellen zur Statistik der österreichischen Monarchie“ za štetje koncem l. 1850., oziroma začetkom 1851. so izšle l. 1856. Imajo vse, kar zahtevamo od takratnega ljudskega štetja, od provincij noter dol do občin in vasi. Istotako „Tafeln zur Statistik der österreichischen Monarchie, Wien 1861“, ki se ozi-
rajo na ljudsko štetje l. 1857. Pri Koroški vidimo: 231.558 Nemcev, 92.767 Slovencev, na Štajerskem 640.806 Nemcev, Slovencev pa 369.246, na Kranj-

skem 421.398, oziroma 29.783, potem pa še 15.660 Hrvatov! in 600 Rumunov!, na Primorskem samo 8150 Nemcev (in sedaj!), 198.451 Slovencev, 88.016 Hrvatov, 44.575 Srbov, 113.486 Italijanov, 48.840 Furlanov, 2300 Rumunov in 3713 Židov. Očividno preveč Slovencev namesto Hrvatov.

Jako natančen je Völter Danijel v svoji geografiji. Narodnosti in konfesije ima za l. 1846. Slovanov pravi da je 15,282.196, oziroma 40·66 % (sedaj veliko več, kljub temu, da sta bili takrat pri Avstriji Beneška in Lombardija), Nemcev 21·07 %, Romanov 21·56, azijskih narodov! 16·71 %. Ima tudi narodnosti itd. za vsako deželo posebej, Slovencev na Beneškem n. pr. našteje 26.317; Žide, Cigane, Armence prišteje z Madjari vred azijskim narodom. Katolikov je $70·39 + 9·87 \% = 80·26 \%$, Židov že 1·95 % itd. Kolb ima isto razmerje, potem pa še posebej brez vojaštva.

V „Petermanns Mitteilungen“ imamo l. 1856. razpravico o prebivalstvu Bosne. Leta 1851. je štela 1,100.000 duš, med temi 6000 Ciganov, „sie sprechen aber auch illyrisch oder serbisch.“ Katolikov in pravoslavni našteje skupaj 715.500, mohamedanov inkl. Cigane 384.000, l. 1812. jih je bilo baje še 600.000. Leta 1860. ima Ficker v tem časopisu članek: Die Volkszählung des österreichischen Kaiserstaates am 31. Oktober 1857. Omeni tudi, da je bila l. 1785. in 1786. konskripcija, popisovanje, zapovedana po cesarju Jožefu II. Koroška: 294.104, Štajerska 819.449, Kranjska 412.409, Primorsko 139.558 (je bilo še mnogo beneškega).

Kolb se opira l. 1862. zlasti na raziskovanja Czoernigova, potem na „Tafeln“ in pravi: Wir haben zu bemerken, daß die von Czoernig zuletzt angeführten Juden mit seltenen Ausnahmen das Deutsche als ihre Muttersprache reden, sonach in dieser wichtigen Beziehung den Deutschen beigezählt werden können. Mnogo nam poroča o preteklosti, zlasti natančno opisuje Avstrijo iz l. 1795., pred različnimi izgubami.

Tudi Klun je pisal v tistih letih tako: Das Kaisertum Österreich, Wien 1861. Južnih Slovanov v Avstriji naračuni 3,950.000. Hoffmannova enciklopedija nam sestavi razmerje prebivalstva in konfesij za l. 1840., 1851., 1857. Omejimo se na katolike: 25,704.119, 25,509.626, 23.966.005. Takrat je šlo prebivalstvo sploh nazaj, razen židov seveda: 667.000, 853.000, 1,050.000! Narodnosti ima za l. 1846.: Slovencev n. pr. 1,153.382.

Brachelli nam pa v svoji statistiki l. 1867. poda pregled avstrijskega prebivalstva za začetek l. 1862. po svojih lastnih raziskovanjih, deloma na podlagi štetja l. 1857. Južnih Slovanov je 4,135.000, med temi Slovencev 1,230.000, več ko morda sedaj po

uradni statistiki. Židov že 1,090.000; v Galiciji jih je bilo že takrat 10 %.

Leta 1869. je bilo v Avstriji zopet ljudsko štetje, prvo v večjem obsegu in tako urejeno, da lahko današnje podatke primerjamo z njim. Ko je znani statistik dr. Adolf Ficker tega leta sestavil razmerje narodnosti, še ni imel podatkov štetja, zato so njegove številke le aproksimativne. Vzemimo Štajersko: 707.000 Nemcev in 410.000 Slovencev; Koroško 240 : 109, Kranjsko 32 : 450, potem še nekaj Italijanov; Primorsko 24 : 359 (južni Slovani) : 180 (Italijani) : 3·7 (Rumuni) : 13 (Židje etc.). Vseh Slovencev v Avstro-Ogrski našteje 1,260.000, Hrvatov 1,424.000, Srbov 1,520.000 in Bolgarov 26.000. Po odstotkih v tostranski polovici Nemcev 35·52, Čehov 24·14, Poljakov 11·54, Rusinov 12·58, Slovencev 5·83!, na Ogrskem pa Slovencev 0·41 %. Ne oziraje se na drugo obširno statistično snov podamo še nekaj števil iz Vojaške Granice: Nemcev 3·54 %, Čehov 1·05, Hrvatov 50·71, Srbov 30·91, skupno torej Srbohrvatov 81·62!, Rumunov 12·73, Madjarov 0·43! itd.; Slovanov skupno 82·67 % in razmerje od prejšnjih časov se gotovo ni mnogo izpremenilo, kvečjemu da je bilo preje Slovanov še več. Vidi se, kdo je branil državo.

Böckh opira svoje podatke na sledeče vire: Za leto 1840. mu služi Häufnerjeva jezikovna karta avstrijske monarhije, izšla 1845, in številke konskripcije iz 1843; okoli 1850 Bernhardijeva jezikovna karta in Stricker: Germania, III. del; potem Czoernig, Brachelli in zopet Czoernig. Slovence šteje skupaj s Srbi in Bolgari, samo 1869 ima Bolgare posebej, 25.000. Židje v takozvanih nemških provincijah so vsi prišteti Nemcem, v Galiciji pa že takrat večinoma Poljakom, ker našteje med 524.000 Židi samo 13.000 nemških; tudi ogrski Židje so že Madjari, ker pravi Böckh, da je vseh Nemcev v kraljestvu Ogrskem z Dalmacijo vred 1,651.000, čistih Nemcev 1,600.000, torej nemških Židov 51.000, vseh Židov so našteji pa 437.000. 1850 so šteli Žide še kot posebno narodnost.

Brachelli ima za 1869 in istotako za 1880 ofielne podatke, ker je bilo l. 1869. v Avstriji prvo „natančno“ ljudsko štetje. Slovencev je bilo na Štajerskem leta 1869. še 36 %, na Koroškem okoli 30, na Kranjskem 90, čez 37 % na Primorskem. Glede konfesij so najprvi katoliki, 77·7 %, potem protestanti 9·8, pravoslavni 8·5 itd. Vseh Slovencev je bilo po štetju z 31. decembrom l. 1869. 1,192.000, 1880 pa 1,228.200, med temi na Ogrskem 66.300.

Kolb nam navaja tudi podatke za Bosno in Hercegovino 1879: prebivalcev sploh 1,158.453, med temi mohamedanov takrat še 448.613, katolikov 209.391, pravoslavni 496.761, židov 3439, drugih 249.

„Österreichische Statistik“ ima za vse panoge, ki so se vpoštevale pri ljudskem štetju, skrbno izpolnjene rubrike, glede narodnosti, konfesij, starosti itd. Slovencev je relativno vedno manj, leta 1869. nas je bilo 5·27‰ avstrijskega prebivalstva, 1880: 5·23, 1890: 5·01, 1900: 4·67‰, 1910 smo pa gotovo tudi padli, že zaraditega, ker se prebivalstvo naših dežel relativno ne pomnožuje tako hitro kot ono drugih, oziroma ker se izseljuje.

Znano je, da ima Gumplowicz glede narodnosti precej drugačne nazore kakor navadno geografi ali statistiki. V knjigi: *Das Recht der Nationalitäten und Sprachen in Österreich-Ungarn*, Innsbruck 1879, pravi: Die statistischen Aufnahmen in den 40er Jahren trugen meist einen ethnographischen Charakter, man nahm einfach die Stammesangehörigkeit auf und begnügte sich bezüglich der Sprache mit der Aufzeichnung der in einem Orte herrschenden Sprache der Mehrheit. So war es in Österreich im Jahre 1846. 1850 erfolgte eine Aufnahme nach Nationalitäten in Ungarn, aber nicht wissenschaftlich, sondern es machten sich dabei politische Strömungen und Bedürfnisse geltend. — Naširoko polemizira zlasti z Böckhom, kaj je „narodnost“, in da ni merodajen samo jezik, ki da nam kaže samo momentano stanje itd., polemizira s Fickerjem, Glatterjem in drugimi. Po Gumplowiczu je jezik samo znamenje narodnosti, ne pa bistvo in jedro, to imamo iskati v kulturni in duševni skupnosti naroda v državi; zato govori o avstrijski, belgijski, švicarski narodnosti.

Za Žide se zlasti zanima G. A. Schimmer. Izdal je statistiko židovstva v avstrijskih deželah za leta 1830., 1840., 1850., 1857. in 1869. Leta 1830. ni bilo še nobenega Žida na Gornjeavstrijskem, Solnograškem, in Štajerskem; na Koroškem in Kranjskem jih skupaj našteje sedem, na Primorskem pa 2881; 1840 na Štajerskem nič, Koroško in Kranjsko osem, Primorsko 3453; 1850 Štajersko trije, Koroško nič, Kranjsko dva, Primorsko 5040; 1857 Štajersko šest, Koroško nič, Kranjsko nič, Primorsko 3713; 1869 Štajersko 734, Koroško 22, Kranjsko 23, Primorsko 4729, večje številke gotovo raditega, ker so bolj natančno šteli. Vzrok naraščanja Židov tudi po drugih pokrajinah išče v begu Židov pred vojaško službo v prejšnjih letih, tako da sploh niso vedeli zanje, potem pa tudi v izrednem priseljevanju. Na Kranjskem je prišel 1869 na 21.058 prebivalcev en Žid, v Galiciji pa že na devet, v Bukovini na enajst, na Ogrskem na dvaindvajset itd.

Mnogo je pisal o tem narodu Schimmer v „Statistische Monatsschrift“. Tako imamo po poznejšem štetju leta 1880. članek: Die Juden in Österreich nach der Zählung vom 31. Dezember 1880, VII. zvezek, 488—503. Iz različnih datov vidimo, kako neizmerno

hitreje nego druge narodnosti se je množil ta tuji nam živelj. Poglejmo samo relativne številke:

	Židje so se pomnožili, oziroma nazadovali za	Druge narodnosti so se pomnožile ali nazadovale za
1830—34	— 0·1‰	+ 0·8‰
1834—37	+ 5·2 „	+ 2·3 „
1837—40	+ 5·4 „	+ 3·0 „
1840—43	+ 5·7 „	+ 2·9 „
1843—46	+ 7·6 „	+ 3·1 „
1846—50	+ 6·3 „	— 0·6 „
1850—57	+ 30·3 „ !	+ 3·2 „
1857—69	+ 32·4 „	+ 10·2 „
1869—80	+ 22·9 „	+ 7·9 „

Vselej ogromen prirastek Židov, zlasti v zadnjih desetletjih! Schimmer omeni: In dieser Reihe fällt zunächst der Sprung auf, welchen die Zunahme der Juden nach der Zählung von 1857 gegen die früheren erfahren hat. Dieselbe ist tatsächlich nicht mit solcher Intensität erfolgt, sondern ist nur durch die große Mangelhaftigkeit, mit welcher die Zahl der Juden bei den früheren Zählungen konstatiert wurde, hervorgerufen. Es ist notorisch, daß sich die Juden den Volkszählungen, welche bis zum Jahre 1850 nur zu Zwecken der Heeresergänzung und von militärischen Organen vorgenommen wurden, in jeder Weise zu entziehen suchten. Namentlich in den Ostländern riß der männliche jüdische Nachwuchs ganzer Ortschaften beim Nahen der Konskriptionskommission aus und fand sich erst wieder ein, nachdem diese abgezogen war. Selbst bei den Zählungen 1857 und 1869 wurden in Galizien, obwohl die Erhebungen ohne militärische Ingerenz durch die politischen Behörden und Ortsvorstehungen ausgeführt wurden, noch mehrfach Klagen über solche Übelstände laut. — Ker so kmalu potem vpeljali vojaško dolžnost, so Židje videli, da jim beg itak nič ne pomaga, in štetje leta 1880. je v tem oziru zanesljivo.

Vsekakor je prirastek nepričakovan in Schimmer se ne ujema z izvajanji Hoffmanna, Neufvilleja, Budina in Körösija, ki iščejo vzrokov poleg imenovanega samo v ugodnih biostatičnih razmerah Židov; pravi, da so vzroki iskati tudi v socialnih in gospodarskih odnosajih. Zakaj so na Dunaju napredovali, ni težko povedati, saj je glavno kupčijsko mesto in s kupčijo raste moč in število Izraelitov; drugod so drugi vzroki, skoro vsaka provincija ima nekaj posebnega.

„Statistische Monatsschrift“ ima sploh mnogo jako interesantnih podatkov. Zelo poučna pa je razprava dr. A. Fickerja: Hundert Jahre (1775—1875) v I. letniku 1875. Opisuje razvoj Bukovine, ki je štela

leta 1775. komaj 75.000 prebivalcev, 1786 pa že 125.000, 1798: 181.076, 1869 pa 511.964. Nobena avstrijska dežela se ji v tem oziru ne more primerjati. Ali pa Rihard Hasenöhr: *Das mittlere jährliche Zuwachsverhältnis der österreichischen Bevölkerung*, v istem letniku. V tem listu dobimo tudi odtisk razprave A. Šembera: *Mnoho li jest Čechů, Moravanů a Slováků a kde obývají*. Izšla je razprava v časopisu češkega muzeja. Tudi on se opira na nemške statistike, zlasti na Czoerniga in Fickerja, na celo vrsto monografij, na svoja potovanja in na veliko korespondenco. Jako objektivno piše, našteje 6,913.371 Čehov, to je 19,4% avstrijskega prebivalstva, dočim jih je pri Fickerju 6,730.000, niti za 1/2% manj. V četrtem letniku, 1878, se oglasi zopet Ficker s člankom: *Gebietsveränderungen der österr.-ungar. Monarchie 1790—1877*, prihodnje leto pa z razpravo o Ciganih v Bukovini in navaja pri virih zlasti Miklošiča: *Märchen und Lieder der Zigeuner in der Bukowina*, IV. und V. Teil seines epochemachenden Werkes: *Über die Mundarten und Wanderungen der Zigeuner*; Izv. fil. hist. sk. c. ak. zn., zvezek XXIII, 273—340, in zvezek XXV, 1—16, Dunaj, 1874 in 1876.

L. Mašek se je ozrl na Dalmacijo in napisal za šesti letnik: *Zur Geschichte und Praxis der Volkszählung in Dalmatien*. Seveda mora vpoštevati tudi vse teritorialne izpremembe, kar začne že z letom 1781; takrat je štela Dalmacija 271.890 duš, 1869 pa 442.796.

Posebno za nas Slovence pa pride v poštev dr. V. Goehlert. Tako nahajamo v petem letniku spis iz njegovega peresa: *Die Entwicklung der Bevölkerung von Steiermark vom Jahre 1754 bis auf die Gegenwart*. Zanimajo nas seveda samo starejši podatki, tako 1754: 696.600 duš, 1787: 829.230, 1796: 827.680, 1815: 765.700: vpliv vednih bojov. Tudi v petem letniku govori o številu prebivalstva, hiš in živine za časa Jožefa II. Pri Kranjski ima za 1780: 401.887, za 1789 pa 405.526. Drugo leto, 1880, je zbral podatke za Tirolsko, l. 1882. pa za **Kranjsko** pod naslovom: *Die Entwicklung der Bevölkerung Krains seit dem vorigen Jahrhundert*. Ker si podatki večkrat nasprotujejo, moramo omeniti sledeče: Do leta 1809. so prištevali Kranjski tudi grofijo Pazinsko, 1816 so to grofijo združili z benečansko Istro, imenovali so jo istrski okraj, istega leta so pa priklopili Kranjski beljaški okraj, kakor je bilo to že za Napoleona, a ostalo je pri tem samo do 1824. Zato moramo razlikovati Kranjsko s Pazinom 1754 (štetje)—1816 in brez Pazina od 1816 nadalje. Naša dežela je med onimi kronovinami, kjer raste prebivalstvo jako počasi; leta 1754. štejemo 354.564 prebivalcev, 1770: 396.909,

1780: 401.887, 1791: 411.423, 1808: 416.047, 1820: 387.106, 1830: 425.959, 1857: 451.941, 1869: 463.273, 1880 pa 481.243 in sedaj smo srečno prišli do 525.000. Brez Pazina je bilo na Kranjskem leta 1780. ravno toliko prebivalcev kakor pozneje leta 1820. itd. Obširno o rasti kranjskega prebivalstva, o vzrokih počasnega napredovanja itd. bomo govorili na drugem mestu.

Schimmer je poročal leta 1881. po Keletiju o vzrokih malega prirastka na Ogrskem v letih 1869 do 1880; zlasti navaja kolero 1872—73, potem slabe letine, vedno naraščujoče obubožanje, vojaška bremena. Leta 1882. pa nam opisuje avstrijsko prebivalstvo po občevalnem jeziku. Prvič so uradno določili razmerje jezikovnih skupin leta 1846., drugič 1880.; kar so pisali med tem časom, 34 let, temelji vse na podatkih iz leta 1846., katerih sta se z velikim uspehom posluževala zlasti znana nam statistika in etnografa Czoernig in Ficker. Bolj kakor se oddaljimo od leta 1846., manjša je pozitivna vrednost preračunjenja, bolj je problematična; zato pravi Ficker pri določanju narodnosti leta 1869.: *die absolute Zahl der Angehörigen jeder Nationalität kann nur approximativ und in runden Zahlen ausgedrückt werden*. Tembolj se moramo čuditi pridnosti in vestnosti Fickerja, ako diferirajo relativna števila 1869 samo za dele odstotkov od onih 1880. Če je razloček velik, imamo iskati vzrokov drugje; tako v Trstu, Bukovini, Dalmaciji, Galiciji. Za Galicijo n. pr. si razlagamo hitri in nenadni prirastek Poljakov iz treh vzrokov: 1. Židje so se proglasili za Poljake, 2. poloniziranje, 3. se prebivalstvo v poljskih okrajih hitreje množi nego ono v rusinskih.

O Ogrski nam poroča Schwicker v članku: *Volksdichtigkeit und Volksabnahme in Ungarn*, 8. letnik. Za vzroke začasnega nazadovanja navaja kolero 1830, revolucijo 1848—49, zopet kolero kot posledico revolucije, ravnotako 1859, 1866 in 1872—73, nadalje veliko umrljivost otrok — 50% vseh mrtvih na Ogrskem so bili otroci v starosti do enega leta — in nazadnje izseljevanje. Vzroke izseljevanja dobi v neznosnem razmerju med velikimi posestniki in kmeti, ki so po pogodbah vezani na posestvo, v vedno večjih zahtevah države do podložnikov, v nenadni izpremembi gospodarskih razmer in v pomanjkanju industrije. Tudi drugih vzrokov je dosti, žganje itd. — Neki Sch. (Schwicker ali Schimmer) poudarja pri konfesijah zlasti dejstvo, da je 1869 do 1880 naraslo število rimskih katolikov na Ogrskem od 45,70% na 47,20, ono grških katolikov padlo od 11,63 na 10,83, ono pravoslavnihih pa od 15,24 na 14,07%; protestanti so ostali približno na isti stopinji, avgsburški 8,09 in 8,16, helvetiški 14,88 in 14,71%; židje so se pomnožili od 4 na 4,55%.

Tudi Goehlert je pisal o Ogrski, tako l. 1886.: *Die Entwicklung der Bevölkerung in den Ländern der ungarischen Krone seit hundert Jahren*. Najprvo mora seveda razložiti teritorialne izpremembe, zaradi primerjanja, potem različne pripomočke za določevanje absolutnega števila, zlasti rim.-kat. škofijske šematizme; nato govori o konfesijah — nazadovanje grkov in napredovanje katolikov samo od 1829 do 1880 po 3⁰/₀ ogrskega prebivalstva, — mnogo zlasti o židih, nadalje o vzrokih malega prirastka, kot Schimmer in Schwicker, o posameznih komitatih in njihovih narodnostih, o gostoti prebivalstva itd.

veliko ljudi sploh ni navedlo, ker bi se bili pri tem morali seveda ozirati na okolico, ne pa na svoj materin jezik. Seveda velja to samo za druge narodnosti, za Nemce ne. Sploh je pa knjiga jako poučna.

Bertrand Auerbach je spisal v francoskem jeziku knjigo o avstrijskih narodnostih: *Les races et les nationalités en Autriche-Hongrie*, Paris 1898. Tudi on omenja najprvo teritorialne izpremembe, potem šele preide h glavni razpravi. V drugem odstavku, naslovljenem: *Méthodes et résultats généraux des recensements ethniques en Autriche*, poudarja važnost te stroke štetja v Avstriji in da smo malo pozno

IZBRUH ETNE: LAVA TEČE Z GORE PROTI KATANII

O Židih v Bukovini nas pouči tudi študija Golekova v 15. letniku; leta 1807. je bilo tam šele 643 židovskih rodbin, 1821 že 1117 ali 6077 duš, to je 1·4⁰/₀ vsega prebivalstva, 1846 že 3·12⁰/₀, 1850 : 3·82, 1857 : 6·38!, 1869 : 9·32, 1880 pa kar 11·79⁰/₀! Od l. 1850.—1880. so se pomnožili za 12⁰/₀, prebivalstvo sploh pa samo za 1·67⁰/₀.

O štetjih leta 1890. in 1900. imamo uradno statistiko, veliko pa tudi posameznih razprav; tako dr. H. Rauchberg: *Die Bevölkerung Österreichs auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1890*, Wien 1895; zavzema se za določevanje materinega jezika, češ da občevalnega jezika

začeli: Plus qu'aucune autre, l'Autriche est intéressée au démembrement des nationalités. C'est assez tard que l'État songea à cette entreprise, après 1840.

Tudi Supan se peča z našimi razmerami; l. 1894. je izšla v „Petermanns Mitteilungen“ razprava: *Die wichtigsten Ergebnisse der letzten ungarischen Volkszählung*. Zaradi primerjanja omeni tudi letnico 1787; 1869.—1880. se mu zdi čas izrednega stagniranja, vzrok epidemije, finančne in gospodarske krize, kakor večkrat pri mladih državah. Prve dosti zanesljive podatke o narodnostih na Ogrskem imamo iz l. 1840., bazirajo na privatnih poizvedbah sta-

tistika Fényesa; l. 1850. so se tudi ozirali na narodnosti, potem pa ne več do l. 1880.; Keleti je po prejšnjih podatkih računal za 1869. Torej isto kakor pri nas, samo tam Keleti, tu Ficker i. dr. Tudi Supan opozarja, kakor Auerbach, na veliko praktično važnost jezikovne statistike v naši monarhiji. Da Madjari asimilirajo, smo že govorili v „Dom in Svetu“ 1907. Kakor drugi, opaža tudi Supan napredek katoličanov in židov, nazadovanje drugih; celo protestanti so v zadnjih letih zaostali, vzrok je izseljevanje Slovakov. Pri židih naglašajo tudi prestop v to ali ono krščansko konfesijo.

Lepo sestavljeno in praktično uporabljivo statistično tabelo za l. 1890. imajo tudi Sievers, Meyer i. dr., ravnotako za l. 1900. Natančno za l. 1900. pa „Österreichische Statistik“, LXIII. zvezek, Dunaj 1902.

Precej zanimanja je vzbudila brošurica, ki jo je izdal l. 1900. na Dunaju neki Rumun iz Bukovine pod naslovom: Die Slavisierung der Bukowina im 19. Jahrhundert. Ko so dobili Habsburžani to deželo, so prebivali tam skoro sami Rumuni, ravnotako v prvi polovici preteklega stoletja. Rusinov je bilo okoli l. 1800. samo 6000—7000, in sicer so bili delavci na kmetih; sklicuje se na Fickerja, Réclusa, Auerbacha, Miklošiča: Wanderungen der Rumänen in den dalm. Alpen und Karpathen, Poleka i. dr. Do l. 1846. so se pa Rusini izredno pomnožili in ta proces se vrši še dalje:

	Rumuni	Rusini
Czoernig 1846	180.417	140.627
Poročila trg. in obrtne zbornice v Černovicah za 1862—1871 . .	208.475	178.734
Štetje 1880	190.005	239.690
„ 1890	208.301	268.367

Zlasti v desetletju 1870—1880 je opaziti veliko izpremembo. Vzrok vidi v asimilaciji, Rusini imajo Rumune za slab element brez odporne sile, slednji se umikajo in napadalna sila Rusinov raste, „so hat die bekannte Gastfreundschaft und Toleranz der Rumänen die Feindschaft des Nachbarvolkes nur noch gesteigert“. Kriva je vlada, pravi avtor, nemške nevarnosti seveda ne vidi; so pač vsi avstrijski Romani v tem oziru enaki.

Mnogo podatkov o Avstriji ima Zahn, potem Levasseur, posebno pozornost pa zasluži Bertillon. Pod številko **1. a** ima izračunjen Empire d'Autriche en 1754; vidimo tu n. pr. duché de Carinthie 1754 — 271.924, duché de Carniole, Goerz et Gradisca 1754 — 446.901; **1. b** je Empire d'Autriche (territoire actuel du Reichsrat), letnice so: 1830, 1834, 1837, 1840, 1843, 1846, 1850, 1857, 1869, 1880, 1890. Nato pride Royaume de Hongrie (incl. Fiume

et la Croatie-Slavonie), letnice: 1850, 1857 itd., nazadnje Bosnie-Herzégovine, 1879, 1885 in 1895. Za leto 1754. mu služi Berg, vseh devet avstrijsko-nemških provincij je štel takrat 6,134.558 duš, za iste dežele ima tudi številke 1784, 1800 in 1816. Potem uporablja Rauchberga, Inama-Sternegga, razmotriva izgube in pridobitve, vedno s številom kvadratnih kilometrov in prebivalcev. Nadalje ima za Avstrijo, Ogrsko in Hrvaško-Slavonijo rubriko: nombre des individus de chaque culte 1857, 1869, 1880 et 1890; potem koliko Avstrijcev je bilo v teh dobah v različnih drugih državah; pri Ogrski tudi, koliko ogrskih podanikov je bilo pri nas in drugod, na Kranjskem in Koroškem n. pr. l. 1857. 3987, l. 1869. samo na Kranjskem 6089, l. 1880. že 13.385, l. 1890. pa 15.752. Za Bosno in Hercegovino ima podatke glede konfesij; leto 1879. smo že omenili, 1895 je bilo mohamedanov 548.632, pravoslavni 673.246, katoliki 334.142 itd.

Ker bodo kmalu znani rezultati štetja z dne 31. decembra 1910 tudi glede narodnosti, konfesij itd., omenimo naj še dr. Buzekov sestavek v Juraškovih „Staaten Europas“. Relativna števila (v odstotkih) za Avstrijo so sledeča:

	1851	1880	1900
Nemci	36·1	36·7	35·8
Čehi	22·8	23·8	23·2
Poljaki	11·4	14·9!	16·6
Rusini	13·8	12·8	13·2
Slovenci	6·1	5·2	4·7
Hrvati in Srbi . .	3·1	2·6	2·8
Italijani	3·0	3·1	2·8
Rumuni	1·1	0·9	0·9
Drugi	2·6	—	—

Pod „drugi“ 1851 so šteti posebno Židi, ki jih je bilo takrat 446.186; 1880 so jih prišteli večinoma Nemcem, deloma pa Poljakom. Kljub temu prirastku po Židih opazamo pri Poljaki intenzivno naraščanje, Nemci pa nazadujejo, oziroma različna plemena se tudi vedno bolj zavedajo svoje narodnosti. Buzek nam sestavi tudi odstotno soudeležbo Nemcev v raznih deželah; omenimo naj:

	1846	1880	1900
Štajersko	63·8	67·0	68·7
Koroško	70·0	70·2	74·8
Kranjsko	8·1	6·2	5·6
Primorsko	1·9	2·1	2·7
Tirolsko	61·6	59·4	60·3
Češko	38·6	37·2	37·3
Moravsko	27·7	29·4	27·9
Šlezija	47·8	48·9	44·7
Bukovina	6·7	19·1	22·8

Slovenci na Štajerskem in Koroškem se umikajo, oziroma se bodo umikali, v številkah, dokler bo tak režim in dokler zavednost ne bo prodrla; na Češkem je pa Nemcev kljub prištetim Židom 1880 in 1900 sedaj relativno manj nego pred pol stoletjem; na Moravskem jih je kljub Židom samo toliko kot preje, slabše zanje je v Šleziji, v Bukovini so jim prišteli 1880 in 1900 vse Žide. Poljakov je bilo v Galiciji 1880 51.5%, v Šleziji 28.1, 1900 pa 54.8 in 33.2. Navidezno v nasprotju z gori omenjeno knjižico o Bukovini opazimo nazadovanje Rusinov od l. 1846. do 1900. za par odstotkov; vzrok je iskati v priseljevanju Židov; Rumuni so pa padli od 38% leta 1846. na 33.2% leta 1880. in na 31.7% koncem l. 1900.

Na Ogrskem je vladajoče pleme Madjarov zelo asimiliralo; Madjarov je bilo l. 1846. 36.5%, 1900. pa 45.4. In vendar nam časopisi vsak dan poročajo,

da je prešlo toliko in toliko občin v rumunske, slovaške ali pa nemške roke! Štetje je umetno in odstotki nam ne pokažejo prave slike. Srbi in Hrvatje n. pr. so padli po štetju od 1846 do 1900 s 16.4 na 14.2%; Rumuni 17.0 in 14.5, Nemci 10.3 in 11.1 (čudno, Sasi), Slovaki 13.2 in 10.5 (poleg umetnega štetja tudi izseljevanje), Rusini 3.4 in 2.2, Slovenci pa 0.3 in 0.5!, 1846 so jih našteali 44.862, 1900 jih je bilo pa 98.941, in sicer 79.066 na Ogrskem, 19.875 pa na Hrvaškem in v Slavoniji. Ciganov tudi po jeziku je bilo 1900: 61.658, ciganov sploh pa 274.940, od teh 169.906 na Erdeljskem.

Kakor že omenjeno, so se katoliki na Ogrskem zelo pomnožili, 1857—1900 za 51.8%, pravoslavni samo za 15.4, helvetiška konfesija 34.3, avgsburška 33.5 itd.

Zanimivo bo primerjanje, ko dobimo podatke lanskega ljudskega štetja.

Ob jezeru.

Zložil Vekoslav Remec.

Jesen neslišno gre skozi drevored,
vrše kostanji, listje pada, pada,
brez ognja, truden, mrtev vsak pogled,
kot da ugaša v duši zadnja nada.

Pod sivim nebom jezero šumi,
beže v daljavo splašeni valovi —
kje svetla jadra ste veselih dni,
da pojde z njimi duša k sreči novi?

Ah, padla so ... Vsa sreča: bežni vali —
jaz mračno, nemo vanje zrem
in v dušo mi blešče spomini žali
kot nad grobovi cveti krizantem.

V parku.

Zložil Vekoslav Remec.

V temó gubijo neme se aleje,
ves z zvezdami je posejan tolmun —
korak lahak — nekdo se tiho smeje —
spet mir — le v dalji pesem plahih strun.

Poznaš to pesem li, devojka moja:
Pod temnim nebom siva vas molči;
tam morda mamka moja, morda tvoja
prebridko za najdražjim se solzi ...

Pasionske igre v Oberammergauu.¹

Spisal prof. Anton Sušnik.

(Konec.)

Prvi del drame je bil končan; zastor je ostal zaprt.

Solnce se je bilo pripeljalo že visoko gor na nebo in je z vso svojo radovednostjo gledalo dol v Jeruzalem, koder so se bili porazgubili igralci.

Vsuli smo se iz gledališča in hiteli na svoja stanovanja, v gostilne in hotele. Poldne je zvonilo v vaški cerkvi.

Pri kosilu sem imel čast videti svoje sostanovce. Govorili smo skoro samo o predstavi. Baronica N. iz Brna na Moravskem je hvalila venomer Kristusa in Janeza; mlad tehnik iz Monakovega je oboževal Marijo Magdaleno. Vdova po avstrijskem konzulu v Smirni je hvalila napredek Oberammergauev, ki ga je opazila povsod, na odru in v življenju; njen sinko, mlad študent pa je pridno jedel in — pridno molčal. Vsi pa smo bili zadovoljni, z gospodarjem vred, ki v svoji preprostosti in nepokvarjenosti ni znal pritajiti svojega veselja, ko smo mu povedali, da smo ga videli na odru in spoznali takoj.

Ko je malo pred dvema odgrmel zadnji strel iz topa, smo že sedeli zopet vsi na svojih prostorih.

Neverjetno, kako čudovito vpliva pasionska drama. Dobro smo vedeli vsi, kaj mora priti sedaj, da bodo pripeljali Kristusa zvezanega pred Ana in Kajfeža, da ga bo Peter trikrat zatajil, da ga bo Herod zaslišal in zasmehoval itd., pa vseeno smo čakali komaj, da se zopet prične. Dočim nas v modernem gledališču zanima igra vse bolj, če nam še ni znana, če še ne poznamo vseh zapletljajev, vse razreditve in razrešitve, poveča zanimivost in privlačnost pasionske igre ravno okolnost, da na odru doživimo v resnici enkrat ono trpljenje in vstajenje Kristusovo, o katerem smo čuli in razmišljali že od mladih, srečnih dni. — Dobro smo znali vsi, da se je vršila zadnja večerja na večer, da je ponoči molil Kristus na Oljski gori, da so ga ponoči ujeli sovražniki in gnali pred Ana, pa vendar nas ni motilo prav nič, da je med predstavo svetlo solnce sijalo na oder. Kako težko pa nas zadovolji igra v navad-

nem gledališču! Kako hitro zapazimo vsak nedostatek! Kako težko gledamo, če ni prave razsvetljave na odru, če niso v redu vse kulise! Res: duh je, ki oživlja, duh, ki preveva igro in prešinja gledalce...

Toda že se je odprl oder. Laži-prerok Sedekija udari v lice preroka Miheja, ker si je upal Ahabu, kralju Izraelovemu, povedati resnico v obraz. Predpoda Kristusova, ki ga udari vojak, ko zavrne očitke velikega duhovna in pove resnico.

Ko se odstrani kor, se prikaže na balkonu svoje palače Ana. Ne more spati od razburjenja, če so ujeli Kristusa ali ne. Nima miru, dokler se ne prepriča.

V tem dejanju se pokažejo vse prednosti in ugodnosti oberammergauskega odra. En prizor sega v drugega, več prizorov se vrši obenem.

Dočim sloni Ana na balkonu, že vidimo hiteti po ulici na desni strani Judeža in za njim farizeje, ki izporoče veselo vest, da se jim je posrečil načrt. Medtem pa že pripeljejo po ulici vojaki Kristusa, zvezanega. Drhal počaka spodaj, Kristusa peljejo na balkon. Ko odgovori na očitaje in obrekovanje velikega duhovna, da je vedno učil javno, naj ne vpraša njega, ampak one, ki so ga slišali, ga eden izmed vojakov udari v obraz. Ana ga jezen odpusti in drhal ga vzame zopet v svojo sredo. Vlečejo ga čez predoder in ga tirajo po levi ulici pred Kajfeža... Pa to se ne vrši tiho in dolgočasno, ampak ves prizor je poln življenja, poln dejanja. Vojaki se bahajo in širokoustijo in med vednim zasramovanjem in zasmehovanjem pehajo Kristusa pred seboj. Niso še dobro izginili izpred oči, ni še potihnil njih smeh in grohot, ko se na desni strani v ulici prikažeta Peter in Janez, ki žalostna iščeta svojega Učenika.

Nadvse težko mora biti za igralca v tem kakor tudi v naslednjem dejanju ohraniti ono dostojnost in velikost, ki gre Kristusu. Pa reči moram, da nismo pogrešali ničesar. Kristus se nam je zdel velik in dostojanstven, četudi tepen, suvan in zaničevan.

V devetem dejanju „Prolog“ in kor primerjata Kristusa z Nabotom, ki ga kralj Ahab ponedolžnem obsodi na smrt, in z Jobom, ki ga v trpljenju zasmehujejo žena in prijatelji.

V istem času, ko se odpre oder in nam pokaže spalno sobo, kjer čaka Kajfež s svojimi zvestimi somišljeniki, že privedejo vojaki Jezusa po ulici. Z njimi vred stopi v dvorano pet Kristusovih prič, ki

¹ Popravi! Str. 388. zgoraj: — — — na predodru, nekaki orkestri starogrškega gledališča, ki je 40 m širok in 7,5 m globok; namesto široko — — globoko; str. 270. opomba: Tekst iz l. 1662. sem bral pri Hermini Diemer namesto H. Diemerju.

izpovedo, da je zasmehoval pismouke in farizeje in tako ščuval ljudstvo k nepokorščini, da je občeval z grešniki, cestinarji in Samaritani, da je v soboto zdravil ljudi in trdil, prilaščajoč si nadčloveško oblast, da more tempelj v treh dneh podreti in zopet sezidati. On na vse te obdolžitve — molči.

Vsa neizmerna žalost, vsa moč in oblast Kristusova nam stopi tu pred oči. On, ki bi mogel poslati strelo z neba ali odpreti zemljo, da jih požre, — molči; on, ki bi mogel samo hoteti in bi že strl sovražnike v prah in pepel, — molči; Gospod nebes in zemlje — molči, ko ga njegovi služabniki obsojajo na smrt; vsemogočni Bog — gre trpet in umret. Zato pa tudi vse trpljenje Kristusovo ni samo trpljenje, ampak tudi dejanje, veliko in junaško, kakor ga še ni bilo in ga tudi ne bo...

Ker Jezus ne odgovori ničesar, pride Kajfež v veliko zadrego; kajti smrtna obsodba je že sklenjena stvar, bogokletstvo je po pričah še premalo dokazano. Pa pomaga si, zanašajoč se na resnicoljubnost Kristusovo, in ga vpraša: „Rotim te pri živem Bogu, povej: Ali si ti Mesija, Sin božji?“ Kristus odgovori: „Ti si rekel, jaz sem.“ S tem ima Kajfež v rokah dokaz, obsodi ga po postavi v smrt. Seveda mora obsodbo potrditi še sv. sinedrij.

Potem ko so odpeljali Kristusa in se je oddaljil Judež, katerega je negotovost in slaba vest prignala pred hišo, da poizve, če mora res umreti njegov učenik, se odpre pred nami dvorišče v Kajfeževi palači. Na sredi gorijo ognji, okoli njih se grejejo vojaki in hlapci; tudi dve dekli sta zraven. Kmalu pride Janez in za njim Peter, ki vsled svojega čudnega vedenja vzbudi sumnjo, da je eden izmed Kristusovih učencev. Trikrat zatrdi slovesno, da ga ne pozna. Jezusa pripeljejo mimo. En sam pogled, neizmerno žalosten, — in Peter joka v naslednjem prizoru solze kesanja, proseč milosti in usmiljenja in obljubujoč večno zvestobo in ljubezen.

In bilo mi je, kakor da je jeknila tudi moja duša: *Mea culpa! ... mea maxima culpa!*...

Petelin topot ni zapel. Zakaj je to izostalo, ne vem. Mislim pa, da je petelinovo petje tako tesno združeno s tradicijo tega prizora, da se le težko pogreša.

Še bolj kakor izpreobrnjenje Petrovo pretrese v naslednjem dejanju obupna smrt Judeževa. Njegova predpodoba je Kajn, o katerem ginljivo poje kor:

So flieht auch Kain. Ach, wohin?
Du kannst dir selber nicht entfliehn.
In dir trägst du die Höllenqual;
Und eilest du von Ort zu Ort,
Sie schwingt die Geißel fort und fort;
Wo du bist, ist sie überall;
Entrinnen wirst du nie der Pein.

— — — — —

V skrajnji razburjenosti pride Judež pred sinedrij, ki je sklenil ravnokar obsoditi Kristusa na smrt, oziroma potrditi Kajfeževo obsodbo. Grešil je, ker je prodal nedolžno jagnje. Pa on ni hotel biti morilec... Protestira zoper smrtno obsodbo in zahteva nazaj nedolžnost samo. Toda zastoj! Odgovor se glasi: „Tvoj mojster mora umreti!... Ti si nam ga izročil v smrt! Ti sam glej!“... Divji obup se polasti njegove duše. S strašno kletvijo prekolne samega sebe in sodnike; krvave srebrnike jim vrže pred noge in plane iz sobe.

Judežev nastop je napravil na sinedrij velik vtis. Dolgo molčijo vsi, kakor da so se ustrašili slabe vesti: Nato še enkrat pro forma zaslišijo Jezusa in ga še enkrat obsodijo na smrt; sklenejo pa poslati ga pred sodni stol Pilatov. In trije člani sinedrija gredo pred namestnikovo palačo, da mu to izporoče.

Ko se scenerija izpremeni, vidimo Judeža na njegovi zadnji poti... Sredi samotnega gozda ga je prignala obup. Rad bi, da bi se odprla zemlja in ga požrla. Ker ni ga večjega grešnika na svetu. Svojega najboljšega učitelja je prodal; izročil ga je v trpljenje in smrt. Njega, ki je bil vedno tako dober ž njim, ki ga je tako ljubeznivo učil, tolažil in opominjal tolikrat!... Z izdajstvom mu je povrnil vso dobroto... Prokleta skopost! Radi nje je sedaj izvržek človeštva! Vse ga sovraži, vse se ga boji... Oh, le eden je, ki bi ga mogel rešiti! Toda on je v ječi, morda celo že — umorjen. In on sam je kriv tega — on sam! On je njegov morilec!... O strašna zavest!... Zanj ni rešitve, zanj ni pokore več!... Prekolne uro svojega rojstva in gre, da se obesi. — Ko pritrdi zanjko na drevo, se strne zagrinjalo.

Judeža, v vsem njegovem obupu in zaničevanju, je igralec pogodil prav dobro in je igral tako naravno, da je bil konec storjen ravno o pravem času. Kajti že je vzkliknila tuintam rahločutna dama, napol pritajeno, zaprla oči in si zakrila obraz. — Da so pristopili nekdanj trije hudiči in se trgali za Judeževo truplo, sem mogel komaj verjeti. No, pa takrat so bili drugi časi! Takrat še niso hodili k predstavam nervozni Angleži in Amerikanci, in močni kmetski živci so prenesli marsikaj.

Sedaj se nam živo predstavlja na odru, kako prepeljujejo in pehajo Kristusa od Kajfeža do Pilata, od Pilata do Heroda in od Heroda zopet nazaj do Pilata. Ti prizori morajo vzbuditi v srcih gledalcev ves srd in gnev do zaslepljenega, omahljivega in podkupljivega ljudstva judovskega; kažejo nam drastično vso zlobnost in grdobu duhovnov in farizejev.

Oba velika duhovna, rabinci in farizeji, vojaki in hlapci in masa naščuvanega ljudstva — vsi privro pred palačo Pilatovo, da izsilijo smrtno kazen.

Pilat se prikaže, v krasni opravi rimskega namestnika, pred hišo v stebrnati lopi, ki pa je vzvišena, tako da izgleda kakor balkon. Dejanje se razvija nenavadno živahno. Kajfež zahteva, da se Kristus kaznuje s smrtjo, ker se je imenoval Sina božjega. Ker to Pilatu ne zadostuje, ga označi kot političnega hudodelca in ga dolži veleizdaje. In ljudstvo kriči za njim in ponavlja. Da se prepriča, zaslisi Pilat Jezusa med štirimi očmi. Toda ničesar ne najde na njem. Ko je slišal o čudnih sanjah svoje žene in se tudi s svojo stražo posvetoval radi Jezusa, ga vrne z besedami: „Tu imate ujetnika! On je nedolžen!“ Iz burnih ugovorov velikih duhovnov izve, da je Jezus iz Galileje. Zato ga pošlje h kralju Herodu, vesel, da more odvrniti od sebe vso odgovornost in se prikupiti obenem.

Drama postaja vedno bolj zanimiva in žive podobe, ki se kažejo pred vsakim dejanjem, razen zadnjega, se kljub svoji lepoti zde že kar odveč, zlasti še, ker večkrat nimajo nobenega pravega pomena za dramo, in je njihov stik z novim testamentom prav malenkosten. Nadležno postaja tuintam tudi dolgotrajno, večkrat eno in isto stvar ponavljajoče petje korovo, ki bi bilo lahko veliko krajše, da nima obenem naloge, pridobiti časa za izpremembo kulis.

Herod sprejme Jezusa v bogati orientalski dvorani, v kraljevem ornatu na tronu sedeč in obdan od svojih dvorjanov. Ne zdi se mu vredno, da bi poslušal duhovne in izpraševal Kristusa, ampak v svoji oholosti in nadutosti se norčuje iz njega in zahteva, naj mu tolmači sanje, naj dela čudeže: naj bo naenkrat tema v dvorani, naj se vzdigne od tal, naj izpremeni v kačo papir; kar vzbudi pri dvornikih primeren grohot. Kljub silnim zahtevam velikih duhovnov se brani obsoditi ga na smrt, rekoč: „To je norec, ki sploh ni zmožen hudodelstev, katerih ga dolžite.“ V zasmeh ga odene z belim¹ plaščem in ga pošlje nazaj k Pilatu.

Rimljan se prikaže zopet na balkonu. Vdrugič se odločno upre duhovnom in farizejem in noče kaznovati Kristusa s smrtjo; slišati hoče glas ljudstva. Njegov odločni nastop ugaja. Da pa se jih reši in jim ugotovi kolikortoliko, zapove po rimski postavi bičati Jezusa. Strašen pogled na izmučenega ujetnika, upa, bo vendar omečil njihova srca.

Vse hvale vredno je, s koliko nežnostjo in rahločutnostjo je prirejeno bičanje. Še preden se odgrne zavesa, se sliši za odrom vpitje in grohotanje vojakov, in udar pada za udarom. Ko se oder odpre, padejo še zadnji udarci, ki pa očitno ne zadenejo več, kakor da so se vojaki zbali in ustrašili ljudi.

Le neizmerna žal in bol na obrazu, vsa zlomljena postava Jezusova nam priča o trpljenju, ki ga je prestal, privezan k sramotnemu stebru. Nato ga posadijo na stol in ga kronajo kot kralja judovskega. Vojak, ki mu posadi krono na glavo, si natakne železno rokavico; hlapci pa mu jo pritrdijo z navzkrižnimi palicami. In po čelu in obrazu zdrknejo v resnici kaplje krvi. Vse se vrši s toli rahločutno dostojnostjo, da more komaj žaliti estetični čut občinstva.

V štirinajstem dejanju živa podoba, ki predstavlja Egiptovskega Jožefa v največji časti in slavi, ne kaže podobnosti z Jezusom, ampak nasprotnost. Pa ravno raditega ima še večji pomen, ker vsled nasprotja le še živeje občutimo trpljenje Kristusovo. — Karakteristično je tudi, da kor poseže v dramo samo in na mogočne klice ljudstva, ki donijo za odrom: „Baraba bodi prost!“ — — — „Na križ z njim!“ odgovarja: „Jezus bodi prost!“ — — — „Gorje ti, Jeruzalem!“

Sledi nadvse lep in impozanten prizor. Iz treh strani jeruzalemskega mesta se pridrvi in prikrichi na oder stoterna množica od duhovščine nahujskanih ljudi. Na čelu jim velika duhovna Ana in Kajfež in pa duhovna Natanael in Ezehiel. Vsi se zbero pred Pilatovo hišo, z burnimi klici zahtevajoč smrt Kristusovo in prostost Barabovo. Pilat jim pokaže na balkonu Jezusa, vsega izmučenega in s krvjo oškropljenega, v škrlatnem plašču in s trnjevo krono na glavi.

O, ljudstvo judovsko! Ecce, homo, — glej človek!... Izvoljeno ljudstvo Izraelovo! Glej, — Marija! Glej, tvoj kralj!...

Zaman!... Z divjimi kiki: „Naj umre Lažim Mesija! — Križaj ga! — Baraba bodi prost!“ volijo Barabo.

Boječ se javnega upora, ukaže Pilat prinesiti vode in si umije roke, nato zlomi palico nad Jezusom in ga izroči, rekoč: „Vzemite in križajte ga! Jaz sem nedolžen nad krvjo tega pravičnika. Vi glejte!“ Ljudstvo pa vpije strastno: „Njegova kri naj pride nad nas in naše otroke!“ in se počasi izgubi po cestah jeruzalemskih.

O, kako strašno se je izpolnila njihova želja!

Vse prokletstvo nesrečnega ljudstva judovskega mi je živo stopilo pred oči...

Tretji del drame se prične s križevim potom Kristusovim.

Kot predpodoba se pokaže Izak, ki sam nese drva vrh gore Morije, da ga Abraham položi nanje in daruje na oltarju. — Jako lepa je druga slika, ki nam predloči Izraelce v puščavi v trenutku, ko pridejo, zaupno pričakujoč, da jih Bog reši strupenih kač, pred križ, na katerem je Mozes na po-

¹ Belo obleko so Judje nadevali norcem.

velje Gospodovo izobesil bronasto kačo. Stari in mladi, veliki in mali so zbrani okrog lesenega križa na skali, na katerega Mozes kaže s palico. Mnogi so se prerili do križa; oče proseče dviga svojega sinčka. Vsi pa zaupno gledajo v križ in s sklenjenimi rokami prosijo Gospoda, da jih reši in jim odpusti... Ta podoba, pri kateri sodeluje vse, kar more na oder, nas spominja nehote Oberammergaucev, ki so za časa kuge našli pomoč pri Bogu. Opominja nas živo, da je prava sreča, vse odrešenje in zveličanje človekovo le v Bogu — v Kristusu Križanem.

Ko je zbor odpel, gre z leve strani odra Marija v spremstvu Janeza in Jožefa iz Arimateje, Magdalene, Kleofe in Simone iz Betanije v Jeruzalem. Vsa je v skrbeh radi svojega sina; Janez jo tolaži, češ, da se ni bati najhujšega, ker ga Pilat gotovo ne bo kaznoval s smrtjo. V tem pa zasliši iz mesta vun vpitje in hrumenje ljudi. Vsi osupnejo; Mariji pa temna slutnja stisne srce.

Dočim Marija na odru še ne more videti ničesar, že zapazimo mi v desni ulici mesta gručo ljudi, in sredi med njimi Jezusa, ki ga rablji vlečejo in sujejo, ko skoro pade pod križem. V tem trenutku se prikaže z desne strani odra Simon iz Cirene in hiti čez predoder proti desnim vratom. Po levi ulici pa se bližajo jeruzalemske žene z otroki. Ko pride Simon do vrat, se ravno vsuje množica skoz nje. Stopi na stran, da počaka.

Tako se odigravajo vsled izborne konstrukcije odra pred nami istočasno dogodki, ki so se vršili takrat v mestu na raznih krajih.

Pred hišo ob vratih hoče Jezus počiti. Toda Ahasver ga zapodi, rekoč: „Proč od moje hiše, tu ni prostora zate!“ Tirajo ga naprej. Spredaj na konju rimski stotnik, za njim vojaki, uvrščeni okoli rimskega orla; nato Kristus in oba razbojnika, sredi surovih hlapcev in rabljev; za temi duhovni in farizeji pa vse črno ljudstva. Kakšen prizor!

Zdaj tudi Marija zagleda Jezusa. „On je! O, moj sin, moj sin!“ se ji izviije iz prsi. In bolj, kakor vse dolge tožbe, nam teh par besedi odkrije vso brezmejno bol njenega srca. V resnici:

Srečali sta dve se srci,
dve veliki, dve trpeči;
srečala se dva pogleda,
dva sijaja v temni gneči.

— — — — —
— — — — —

Nobena mati ne bi mogla
razbičanega sina zreti,
vse rane v srcu občutiti,
umirati, a ne umreti!¹

¹ Silvin Sardenko: Mater Dolorosa.

Simona prisilijo, da pomaga nesti križ. Ko Kristus počiva zadnjikrat, preden nastopi težko pot v goro, pristopi Veronika in mu poda prt, da si obriše krvavi in izmučeni obraz. Žalujočim ženam jeruzalemskim pa zakliče resno - otožno: „Hčere jeruzalemske! Ne jokajte nad menoj! Jokajte nad seboj in nad svojimi otroki!“ Pa že silijo nestrpni farizeji in duhovni naprej in celo sami pomagajo vleči Kristusa. Med kričanjem ljudstva: „Naprej na Golgoto! Na križ z njim!“ se izgubi izprevod na odru. Še nikoli se nisem zavedel tako, kako težka, kako strašna je bila zadnja pot Jezusova. Še nikoli nisem občutil tako težko vseh grehov človeštva; še nikdar nisem razumel tako vse brezmejne globokosti in močnosti ljubezni božje. Lepšega križevega pota pač ne bom videl nikoli! — — —

Bliža se trenutek, ko bo Gospod nebes in zemlje razpel svoje hladne roke in visel med nebom in zemljo, ko se bodo izpolnile njegove preroške besede: „Ko bom povzdignjen nad zemljo, bom vse pritegnil k sebi.“

Težko čaka — a vendar trepeče groze duša moja; ve — in vendar ne more verjeti...

Pa že nastopa kor v žalni obleki: v črnih plaščih, črnih pasovih, črnih sandalih. Ne poje več, ne razlaga več, ne posega več naprej v dejanje, ampak samo žaluje. Mesto njega med spremljevanjem orkestra govori v verzih „Prolog.“¹ Kliče nas:

Auf, fromme Seelen! auf und gehet,
Von Reue, Schmerz und Dank durchglüht,
Mit mir zum Golgatha und sehet,
Was hier zu eurem Heil geschieht!

in nas opozarja na to, kar se godi za odrom, kar bodo zrle naše oči. Pri besedah:

Wen soll's das Herz nicht beben machen,
Wenn er den Streich des Hammers hört,
Der grausam, ach! durch Hand und Fuß
Schmetternd die Nägel treiben muß!

se zasliši za odrom udarec kladiva, da nam pretresa srce. H koncu proslavlja neskončno ljubezen božjo, ne več govoreč, temveč pojoč:

Wer kann die hohe Liebe fassen,
Die bis zum Tode liebt,
Und statt der Mörder Schar zu hassen,
Noch segnend ihr vergibt.

nakar zapoje ves zbor:

O bringet dieser Liebe
Nur fromme Herzenstriebe
Am Kreuzaltar
Zum Opfer dar.

Ko se dvigne zagrinjalo, že visita na križu oba razbojnika, privezana za noge in roke, slednje za-

¹ To je melodrama.

pognjene nazaj čez les. Kristus še leži na tleh, razpet na križu. Okoli stoje rablji v rdečih oblekah, stotnik z vojaki, Ana in Kajfež, rabinci in farizeji in množica ljudi; v ozadju Janez in svete žene.

Z vso jezo in sovraštvom se upirajo Kajfež in svečeniki, da bi se pribil napis: Jezus Nazareški, kralj judovski. Toda vdati se morajo, ko izporoči sel Pilatove besede: „Kar sem pisal, sem pisal.“

Že se dviga križ — živ križ!... Že stoji najlepši križ — najhujši križ!...

Med nebom in zemljo visi Sin božji — in Sin človekov. Skoro bo dopolnil trpljenje — skoro dopolnil ljubezen. Že širi svoje roke, da objame vse človeštvo — vse, ki ga ljubijo in molijo, ki ga sovražijo in preklinjajo. Skoro bo s prestola pahnjena blede smrt — skoro bo zavladata večna ljubezen in usmiljenje božje. — — —

Surovi rablji raztrgajo, sedeč pod križem, Jezusov plašč in kockajo za njegovo tuniko. Drhal in farizeji ga zaničujejo in zasmehujejo. On pa moli k svojemu Očetu in prosi zanje. Odpusti tudi desnemu razbojniku in ga potolaži.

„Žena! Glej, tvoj sin! — — — Sin! Glej, tvoja mati!“ veli zadnjikrat skrbno ljubeče srce.

Z jesihom nasičena goba se dotakne njegovih ust.

„Eloi! Eloi! Lama Sabaktani! — — — Moj Bog! Moj Bog! Zakaj si me zapustil!“ zakliče duša, v smrtnem boju zapuščena.

„Dopolnjeno je!“ — — —

Pod mrtvim križem stoji Marija, oprta ob žene; Janez, sklenjene roke navzdol, žalostno gleda navzgor; Magdalena, z razpuščenimi lasmi, kleči in objema steber.

Večerno solnce, ki je dosedaj skoz steklo nad odrom obsevalo žalostno Golgoto, si je z gostim oblakom zakrilo obraz. — — —

Dočim grmi in se trese zemlja, izporoči temeljski služabnik, da se je zagrinjalo pretrgalo od vrha do tal. Farizeji in duhovni in — ljudje zbežijo.

Na Pilatovo povelje zlomijo rablji z veliko nežnostjo razbojnikoma kosti, ju snamejo s križa in odneso. Kristus pa Longin prebode srce, iz katerega se pocedi par kapelj krvi. Truplo izroče z namestnikovim dovoljenjem Jožefu iz Arimateje. Ana in Kajfež, ki sta zopet prihitela nazaj, ugovarjata strastno, pa se nazadnje zadovoljita s tem, da bo Pilat postavil stražo h grobu.

Z občudovanja vredno spodobnostjo in tenkočutnostjo se vrši naslednji prizor.

Jožef in Nikodem prideta, da snameta Kristusa s križa. Pristavita lestvi in se počasi vzpenjata navzgor; eden na sprednji, drugi na zadnji strani. Dolgo, lepo belo platno ovijeta okoli mrtvih prsi, potisneta konca pod hladnimi rokami čez les in ju

spustita navzdol, da ju primejo spodaj stoječi. Nato izkušata s kleščami izrvati žebelje. Les poka in hrešči, žebelj pade na zemljo. Ena roka je prosta. Varno in nežno jo položi Nikodem Jožefu okoli vratu. Isto se zgodi z drugo roko. Ko je tudi na nogah izrvan žebelj, objame Jožef truplo in je nese počasi, previdno dol, dočim spodaj stoječi nalahno izpuščajo platno.

Dolg — pretresljiv prizor! Vse je mirno in tiho. Marsikatero oko se solzi...

Slavna Rubensova slika je oživila pred mojimi očmi...

Mrtvega Kristusa polože Mariji v naročje. In

Spet materi, kot v davnih dneh,
v naročju Sin počiva;
nekdaj je sanjal sladki sen,
sen smrtni danes sniva.

In zopet, kakor v davnih dneh,
strmi mu v lica sveta;
nekdaj cvetoča kot pomlad,
a danes vsa brez cveta.¹

V ozadju odra ga polože v grob. Zavesa pade. Zdaj nastopi kor zopet v slavnostni obleki in poje nagrobno pesem:

Ruhe sanft nun, heilige Hülle,
Ruhe in des Grabes Stille
Von den Leidensmühen aus.

— — — — —

Smrtni mir odmeva iz nje...

Tih mir objema vrt, kjer v tihotnem skalnem grobu počiva Kristus. Vojaška straža straži ob njem. Naenkrat se strese zemlja, in kamen se odvali sam od groba. Kristus stoji v snežnobeli obleki pred vojaki, ki se prestrašeni umikajo in zbeže, izporočiti farizejem, kar so videli.

Nato pridejo Marija Magdalena, Ivana in Saloma, da mazilijo Kristusa. Angel se jim prikaže iz groba in jim naznani, da je Kristus vstal. Dočim hitita Saloma in Ivana, da izporočita učencem veselo vest, se prikaže Jezus Magdaleni. Zapove ji, naj naznani prijateljem, da gre k svojemu Očetu.

„Aleluja! Vstal je!“ vzklikne Magdalena slovesno, ko izgine prikazen.

„Aleluja! Gospod je vstal!“ v mogočnem himnu poje kor, ko se kot končni tableau prikaže v srebrnosvetli obleki Kristus v oblakih. Na tleh pa leže strti in zlomljeni njegovi sovražniki, duhovni in farizeji.

Aleluja! Aleluja! se razlega pod večerno nebo. — — — Aleluja! odmeva v vas. — — — Počasi se je izpraznilo gledališče. Vas je spet oživila. —

* * *

¹ Silvin Sardenko; ibidem.

Finale nikakor ne more zadovoljiti. Prizor, v katerem se prikaže Kristus Magdaleni, ki nato sama ostane na odru in s slabotnim glasom zakliče: „Aleluja! Vstal je!“ ne napravi nobenega efekta. Za tako veliko dramo je tak konec gotovo preslab. — Tudi tableau nima pričakovanega uspeha; posebno ker kor poje predolgo in vpliva mučno in utrudljivo.

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Konec prvega dela, t. j. Pekla.)

XXXIII. spev.

Devetega kroga kolobar drugi: med izdajalci domovine (nadaljevanje in konec v. 1—90). — Grof Ugolino pripoveduje smrtne muke svojih četvero sinov. — Kolobar tretji (Ptolomeja): med izdajalci prijateljev (v. 91—157).

Na koncu XXXII. speva pripoveduje Dante, da je našel tam, kjer meji drugi kolobar (izdajalci domovine) ob tretji (izdajalci prijateljev), dva, ki sta tičala oba v isti ledeni luknji, samo glave vun moleč, in da je zgornji neusmiljeno glodal lobanjo spodnjemu; ko je glodalcu obljubil, da ga bo v pesmi osvetil, ako mu pove, kdo sta in zakaj s tako slastjo seka v nasprotnikovo glavo (spev XXXII. v. 124—139), tedaj glodalec za hip popusti svojo nesrečno žrtev, odmakne svoja krvava usta od lobanje, obriše si jih ob njene lase, potem pa prične svojo prežalostno povest. Iz te izvemo, da je lobanjo glodajoči grešnik grof Ugolino, njegova žrtev pa nadškof Ruggieri, ki je bil s svojo zatožbo kriv, da so Ugolina s štirimi sinovi vred vrgli v „stolp glada“ v Pizi, kjer so vsi umrli od lakote. — Koncem 13. stoletja so divjali med posameznimi mesti Srednje in Gornje Italije strastni politični boji, zlasti med mesti ob Tirenskem morju: Florenco, Pizo, Lucco in Genovo. Najmogočnejša izmed teh je bila od nekdanjega Piza, stara trdnjava gibelinstva in v smrtnem sovraštvu s Florenco, ki je stala na čelu vseh gvelfovcev. V l. 1284. si je prisvojil v Pizi najvišje dostojanstvo kot podestà — sodnik in vojskovodja obenem — grof (conte) Ugolino della Gherardesca, a se je opiral predvsem na stranko gvelfovcev, kar so mu gibelinci seveda silno zamerili, zlasti plemenite rodbine Lanfranchi, Gualandi in Sismondi, posebno pa njih politični vodja, nadškof Ruggieri (Rogerij, Roger). L. 1288. se je Piza vojskovala z Genovo in nje zavezniki: Florenco in Lucco. Pizance je vodil seveda Ugolino. Toda ker je bil že nekaj let prej (l. 1282. po bitki pri otoku Meloria, za Pizo nesrečni) igral dvomljivo vlogo in bil izročil Lucchezom brez privoljenja Pizanov — sicer pa z dobrim namenom, da bi jih odtrgal od zveze z Genovo in Florenco — nekaj trdnjav, kar mu tudi Dante šteje kot izdajalstvo (XXXIII. 86), in ker je tudi kot mestni glavar vladal časih silovito in sebično, kar se ne da tajiti, zato ni čudno, če se je njegovim nasprotnikom počasi posrečilo, ljudstvo naščuvati proti njemu. A gibelinci so delali previdno. Nadškof Ruggieri mu je ponujal navidez gostoljubje in prijateljstvo, kar je bilo Ugolinu, kot diplomatu, seveda kakor nalašč. Verjel je nadškofu in mu zaupal. Slednjič pa se je približal dan, ko so nasprotniki udarili po svojem nevarnem tekmeču. Ugolino je bil takrat

ravno izvun mesta. Tedaj pa je Ruggieri ukazal zvoniti z vsemi zvonovi, gibelini pa so planili na ulice ter napadli stranko gvelfov. Ti so bili premagani. Ko je Ugolino to izvedel, je hotel pobegniti v sosednjo Lucco, toda gibelini so ga vjeli na begu, ko sta ga spremljala dva sinova, Gaddo in Uguccione (Hugon), ter dva vnuka, Brigata in Anselmuccio; očeta, kakor tudi nedolžna sinova ter vnuka, so zaprli v stolp rodbine Gualandi, pozneje t. zv. stolp glada, in ko so bili zaprti že sedem mesecev, je nadškof dal ukaz, da naj jih izstradajo. Zabili so vrata, ključ pa vrgli v reko Arno. To se je zgodilo prve dni meseca februarja l. 1289. Nihče ni ugovarjal proti temu grozodejstvu, vkljub temu, da je vsakdo lahko nekaj dni čul iz ječe — stolp je stal sredi mesta — tiho ječanje ubogih otrok. Nihče ni ugovarjal zoper to nečloveško verolomnost, pravim. Pač! Samo nekaj let po tem strašnem dogodku je povzdignil v ime zgodovinske pravičnosti svoj glas pesnik Dante ter postavil nadškofa Ruggiera († l. 1295.) v tretji kolobar devetega kroga, med izdajalce prijateljev; res je sicer tudi grof Ugolino v devetem krogu kot političen zločinec, kot izdajalec domovine, a tudi nadškof je doli, ki trpi še hujšo kazen, to namreč, da mu Ugolino v veke gloje in razbija z zobmi lobanjo, sedež izdajalskih naklepov, zlasti da je zakrivil tako strašno smrt nedolžnih otrok. Pesnik je pravičen na obe strani; a ker je bil Ugolino manj kriv, zato mu pesnik podeli besedo, da pripoveduje žalostno smrt otrok in svojo.

S 16. verzom tega speva vstopi čitatelj v svetišče poezije. O tej pesniški pripovedi (v. 16—75), ki je grandiozni realizem pripovedovanja v njej mojstrsko ublažen s tem, da vidimo na eni strani junaštvo, na drugi pa rahločutnost istih umirajočih oseb, sodi Goethe, ki sicer ni bil čestilec Dantejev, da je izmed najvzvišenejših proizvodov poezije vseh časov.

Ker je Piza v svoji sredi tako nečloveško ravnala z očetom in sinovi, zato daje Dante v verzih 79—90 duška sveti jezi zoper njo, želeč ji popolnega pokončanja.

Nato dospeta pesnika v tretji kolobar devetega kroga, zvan Ptolomeja (po Ptolomeju, Hebrejcu iz Jerihe, ki je bil med obedom umoril svojega gosta, Simona Makabejca in dva sinova njegova, prim. I. Makab. 16, 11—16), kjer trpe tako, da je vse telo sicer v ledu, obraz pa gleda vznak, izdajalci gostov, prijateljev. Posebnost Ptolomeje je to, da duše teh izdajalcev takoj po zločinu pridejo v pekel, telesa pa morda še navidez žive, a obsedena so od zlih duhov in se tako skitajo še nekaj časa po svetu. Tu najde pesnik fratra Alberiga, gvelfovca iz Faence (v Romanji), in Branka d'Oria (Doria) iz Genove, kar mu da povod, da zaključi spev z ostro grajo Genovežanov (v. 91—157).

- In usta dvignil proč od grozne hrane
je grešnik, ob lasé brišoč jih glave,
z njegovimi zobmi zad oglodane.
- 4 „Spet rane“ — jel je — „naj odprem krvave
srca, ki krvavi ob misli sami,
še preden jej besede najdem prave?
- 7 Vendar, če zaplodi beseda ta mi
sramoto izdajalcu, ki ga glojem,
naj govorim, a govorim — s solzami!
- 10 Kdo si? prišel k nam po načinu kojem?
Ne vem; a da v Florenci domovino
imaš, spoznal sem po jeziku tvojem.
- 13 Jaz sem — poznaš me! — Conte Ugolino;
a ta-le spodaj — nadškof je Ruggieri.
Zdaj čuj, zakaj mu tak grenim bližino.
- 16 Da zgrabljen bil sem, njêga pasji veri
zaupajoč, o tem ne bom govoril,
ne, da sem bil umorjen; to ve vsakteri.
- 19 Česar pa nisi čul, kakó me umoril
je namreč, kakšne grozovite smrti,
to čuj, pa sodi, mi-li žal je storil!
- 22 Skoz špranjo — v steni stolpovi predrti —
(stolp glada ga je ljudstvo potlej zvalo —
in mnogi bodo pač še tam zaprti!)
- 25 okó je moje že opazovalo
nekteri ščip; nekoč pa hude sanje
prihodnosti odstró mi zagrinjalo.
- 28 Tegà sem videl: od gospóde obdan je
volká podil z volčiči prek gorice
(ki Lucchi z njo zakriti so Pizanje);
- 31 imel je suhe, lačne, hitre psice:
Gualand, Sismond, Lanfranch — postave znane
drvili spred na čelu so konjice.
- 34 Po kratkem teku, videl sem, ugnane
mladiče, starca psi so obkolili
in v boke zasadili jim čekane.
- 37 Zbujén sem bil pred dnem; glasovi bíli
so mi v uho: v snu deca so ihteli,
z menoj zaprti, kruha me prosili.
- 40 Pač trd si, če te žalost ne razcveli,
ki to srce takrat jo je čutilo.
Ne jočeš? Kdaj bi še jokati smeli?
- 43 Bili so budni že, in v čas je bilo,
ko jed smo ponavadi dobivali;
zbok sanj pa vsak gojil je skrb nemilo...
- 46 V tem kladvo čujem... Vrata zabijali
so stolpa strašnega! Srepó v oči sem
pogledal sinom svojim; nalik skali
- 49 sem otrdél, onémel — plakal nisem...
A deca so!... Anzelmček moj je bajal:
„Kaj, oče, tvoj pogled tak k nam strmi sèm?“
- 52 Brez solz — odgovor sem dolžan ostajal
ves tisti dan, vso noč, vso dolgo dobo,
dokler spet novi zor ni svetu vzhajal.
- 55 Ko žarek v ječo z medlo je svetlobo
pogledal k nam in sem ob njega blésti
v obrazih štirih svojo zrl podobo,
- 58 sem vgrizel v roki se obé, v bolesti;
oní pa brž pokonci, v grozni vnemi,
meneč, da hočem si roké objesti,
- 61 in: „Oče, laže nam bo res“ — velé mi,
„če nas pojés! Od tebe ta premrla
telesa so — zato jih záse vzemi!“
- 64 Vmirím se — že preveč jih bol je trla!
Dva dni smo ždéli, nemo prédse zroči.
Kaj, trda zemlja, nisi se odprla?!
- 67 In ko takó četrti dan napoči,
se Gaddo zlekne, mi nogé objame
in dé: „Moj oče, odnikjer pomoči?“
- 70 Umrl je; gledal sem, kot ti zdaj vame,
kàk drugi še trijé so popadali
med petim, šestim dnem; mrličé same
- 73 tipaje prsti slepca so iskali!
Dva dni sem klical nje, ki so mi umrli;
naposled glad je jačji bil od žali.“
- 76 Bolj srepo so pogledi se mu uprli,
pa glavo ubogo spet z zobmi zagrabi,
da so trdó, kot pes kosti, jo trli.
- 79 O Piza, naj ime se tvoje gabi,
naj zemlja vsa, kjer si zveni, mrzi te!
A ker mejáš te kaznovati zabi,
- 82 zató Caprara, Gorgo, zajezite
pa védve Arno tam, kjer v morje sili,
a Arne vé vodé, vse tam vtopite!
- 85 Če grofa Ugolina ste dolžili,
da vaših je gradov bil izdajica,
kàk deca te so muke zaslužili?
- 88 Nedolžna so bilà njih mlada lica,
grad novih Teb, nedolžen Uguccione,
Brigata in prej opevana dvojica! —
- 91 Šla dalje sva, tja, kjer ledene spone
drug ljud drže trdó: vsi, vznak ležeči,
zro kvišku, glava k tlom že več ne klone.
- 94 Tu jok jokanje vsako sam prepreči:
ker žalost skoz oči ne more same,
udari v dušo, da bolest je večí;
- 97 vir prvih solz se v skorjo zmrazilo stáme,
ki, kakor da vizir je iz kristala,
dolbino koj zadela óčne jame.
- 100 In akoprav občútljivost nehála
v obrazu mi bilà zavolj mrazú je
in koža tam bilà podplat postala,
- 103 začutil sem vendar, da veter duje.
Pa dem: „Kaj tukaj še kaj izhlapeva?
Kdo, mojster dragi, veter povzročuje?“
- 106 In on mi reče: „Kmalu tjá dospeva,
kjer zveš, ko novo se odpre obzorje,
odkod je veter, ki ta led preveva.“
- 109 V tem neki jadnik izpod mrzle skorje
zavpije nama: „Čujta, duši kruti,
ki vrženi na mesto sta najgorje,
- 112 vzemita spred oči mi zastor ljuti,
da, preden solza spet se mi zažlédi,
dam duška bôli, ki srcé jo čuti.“
- 115 In jaz: „Pomagam naj? Kdo si, povedi,
pa bo, da ti pomorem, moja briga;
če ne, naj noga udêre se mi v ledi!“
- 118 Dejal je: „Glej me, fratra Alberiga,
ki sad zlokobni imel sem v svojem vrti;
zdaj z dateljnom se mi vračuje figa.“
- 121 „Kaj?“ — rekel sem — „si že v kraljestvu smrti?
In on: „Kaj se s telesom gori deje,
ne vem, ker so pogledi mi zastrti;
- 124 to namreč prednost té je Ptolomeje,
da duša časih, preden migljaj dá ji
še Sojenica, v žrelo to prispeje.

- 127 A da obrisal bodeš mi tem raji
izpred oči te solze trdolede,
poslušaj: precej po storjeni izdaji,
130 (enaki moji) vrag telo obsede
in v njem potem tak dolgo gospoduje,
dokler življenja nit se ne doprede;
133 a duša tista koj v globeli tu je;
tako mordà telo se gori kreta
i sence te, ki tamle prezimuje.
136 Ti veš, saj z onega prihajaš sveta:
ser Branca d'Oria je, ki v te vezi je
vkovan že mnoga, mnoga leta.
139 „Tvoj jezik najbrž“ — djal sem — „poln laži je;
nikakor ni še mrtev d'Oria Branka,
oblači se in spi in je in pije.“
142 „V Zli grapi“ — djal je — „která brez prestanka
kipi in vre in plava smolne bloje,
ni še bilò takrat Mihela Zanka,
145 ko že prepustil vragu bil teló je
le-tá in eden, ki bil ž njim je v rodi,
ko skup bilà sta izdala goste svoje.
148 A sézi sém, oči mi osvobodí!“
Jaz nisem hotel; čin neotesani
se zdel mi je uljudnost za tam spodi.
151 Oj verolomni vi Genovežani,
ki polni hudobije ste brezdanje,
zakaj s svetá še niste vi izgnani?
154 Tam z duhom je najhujšim iz Romanje
i vaših eden! — Duša mu v Kocita
vodáh za svoje koplje se dejanje,
157 telo, na vid živó, se v svetu skita!

Opombe: V. 29: prek gorice ... t. j. hrib San Giuliano, ki stoji med mestoma Pizo in Lucco. — V. 75: naposled glad je jačji bil ... t. j. glad je tudi meni zadal smrt. — V. 80: kjer si zveni, t. j. vsa Italija [si ... trdilna besedica = da!] — V. 82: zato Caprara, Gorgo ... sta dva otoka v Tirenskem morju, pred izlivom reke Arne, tekoče skoz Pizo. Dante daje podobno naročilo reki Arni, kakor naš pesnik Simon Gregorčič naši reki Soči:

Narasti, vskípi, v tok strašan!
Ne stiskaj v meje se bregov,
srdita čez branove stopi ...

V. 89: grad novih Teb! ... V Tebah, mestu Bojotije na Grškem, je bil zblaznel kralj Atamas in v blaznosti ubil svojega otroka; tako je tudi Piza umorila svoje nedolžne sinove. — V. 97: vir prvih solz se ... stame, t. j. se strdi (lat. coagulari) cf. Pleteršnik s. v. — V. 113: zažlediti se = zledeneti, cf. Pleteršnik. — V. 118. nsl.: Alberigo de Manfredi, iz reda „veselih bratov“ (frati Gaudenti, prim. Pekel XXIII., 103), je sovražil nekega svojega sorodnika, Manfredi de Manfredi, ker mu je bil ta nekoč pripeljal hudo zaušnico. Kuhal je jezo natihem in koval črne naklepe, da se osveti. Navidez se je sprijaznil ter povabil sorodnika z njegovim sinčkom Albergetom vred k obedu pod lopo svojega vrta. Ko bi po obedu imelo priti na vrsto sadje, je zaklical strežnikom: „Prinesite ovočje!“ To je bilo pa samo dogovorjeno znamenje, kajti tisti hip sta skočila dva pajdaša Alberigova iz skrivališča, nakar so vsi trije umorili oba gosta, očeta in dečka, — tega celo pod haljo fratrovo, kamor se je bil skril. Vengano le frutta! je bilo prešlo v pregovor. — V. 120: zdaj z dateljnom ... t. j. zdaj se mi vračuje nemilo za nedrago. — V. 137: Ser Branca d'Oria je ... v družbi s svojim netjakom je baje umoril

tasta, Mihaela Zanche (cf. Pekel, XXII. 83 nsl.), ki ga je bil povabil k obedu. — V. 154: t. j. frater Alberigo! — V. 157: se skita, t. j. blodi, se potepa, prim. Pleteršnik.

XXXIV. spev.

Devetega kroga kolobar četrti: Giudecca (Judežev kolobar, Judeževina). — Izdajalci dobrotnikov in Boga. — Lucifer.

Devetega kroga kolobar četrti se imenuje po Judežu Iškarjotu „Giudecca“ in tu tiče pod prosojnim ledom, kakor smeti v čistem steklu, izdajalci dobrotnikov (v. 1—15). Precej ko vstopita v ta kolobar, zašepeta Vergilij svojemu varovancu na uho besede iz cerkvene pesmi velikega petka: *Vexilla regis prodeunt* („kraljevi prapor gre naprej“) ter mu veli, naj pazno gleda v daljo, kjer bo videl kralja pekla, Luciferja, ki plahuta s svojimi šestero perutami kakor mlin na veter s svojimi lopatami. Izdajalci tega kroga so že docela pod ledom in v štirih različnih legah (v. 13—15). A že sta čisto blizu samega satana! V neki gotovi oddaljenosti se Vergilij ustavi, stopi malo v stran pred Danteja ter mu začne opisovati Luciferja. „Glej, Dit (= Satan, Lucifer) je pred teboj!“ Od pasu gor strči vun iz brezkončnega ledu, postave pa je obrovske, velikanske, noben ober se ne more meriti ž njim v dolgosti rok ali širokosti prsi ali obsežnosti glave. Strah ga je pogledati! Tri obraze ima: srednji je krvavordeč, desni bledorumen, levi črn. Izpod vsakega teh obrazov se dviga po en par perut, ogromnih kakor jadra največjih ladij, a golih kakor pri netopirju. S temi neprenehoma počasi plahuta ter tako, delajoč leden veter, izpreminja reko Kocit (t. j. reko solz) v ledeno jezero. Joka se pa iz šestero oči, in solze se mešajo s krvavo peno, ki jo bljuje iz trojih ust (v. 16—54). V vsakih ustih trè — kakor terica s trlico! — po enega grešnika: v srednjih žveči Judeža Iškarjota, ki je izdal Kristusa, veličanstvo božje, v drugih dveh pa Bruta in Kasija, ki sta izdala Julija Cezarja, ali veličanstvo vladarjevo. Judeža še vrhutega dere s kremplji (v. 55—67). Tako! Zdaj sta videla vse; zdaj pa lahko vzameta slovo od tega strašnega kraja. Ko Vergilij ob razmahu Luciferjevih plahut spazi ugodno priliko, skoči brž (Dante se je medtem oklenil Vergilijevega vratu!) k zmaju, se ga prime na hrbtu za dolgo dlako ter se spušča po obrovskem telesu dol, dokler ne pridrči do kolkov njegovih; ondi je središče zemlje in svetovja, h kateremu teže vsa telesa; tam se obrne z glavo nizdol ter pleza ob Črtovih kosmatih nogah naprej, kvišku se poganjajoč kakor hribolazec. Na neki skali posadi Danteja na tla, pa tudi sam prisede. Tu mu razlaga padec Luciferjev iz nebes ter postanek pekla (v. 68—126). Nad njima drži ozek rov, ki teče ponižen potoček skozenj v Kocit, vun iz sredine zemlje, na vrh, pod — južno nebesno poluto. Po tistem rovu plezata kvišku, prideta do konca in zagledata zopet zvezde, seveda južnega neba (v. 127—139).

„*Vexilla regis prodeunt*“ — polglasno
dé mojster, „že pozdravlja kralj pekla te;
le glej predsé! Ga li razločiš jasno?“

- 4 Kot mlin, ki goni veter mu lopate,
če v mēglo gosto, polumrak odet je,
liki pošast iz dalje gleda vate:
7 prav take zgradbe tam imel sem zdetje.
A skril sem se, ker veter led preveva,
za mojstra brž, edino mi zavetje.

- 10 Bilà sva tam — le z grozo spev to peva —
kjer sence čisto v ledu so tičale,
prosojne, kakor v steklu smet proseva.
- 13 Poplòsk ležale so, spet druge stale
navpik, z glavó navzgor al pa s podplati,
al krivo se z glavó k nogam zvijale.
- 16 Ko sva do tja prišla, kjer pokazati
odločil se je mojster tisto bitje,
ki kras mu je zgubljeni objokovati,
- 19 me ustavi, stopi prédme, dé: „Glej, *DIT* je
pred tabo zdaj in v tistem zdaj si domi,
kjer ti pogum potreben drzovit je.“
- 22 Kàk stresel me je mraz in glas kakó mi
onémel je tist hip, kdo naj popiše?
Preslab izraz, preslabo je pero mi.
- 25 Znal nisem: mrtvo mi telo je? diše?
Naslikaj sam si, bralec, z domišljavo,
kaj čuti, kdor med žitjem — smrtjo niše.
- 28 Vladár, ki vlada bolečin državo,
od pasa vun strčí v ledeni jami;
prej jaz bi meril z obrov se postavo,
- 31 kot obri se z njegovimi rokami!
Premisli, v kakšne cel on seza dalje,
ki sami sta tàk dolgi mu že rami.
- 34 Če grd je zdaj, kot bil nekdaž prezál je
(ki Stvarniku bil čelo uprl je smelo!),
kaj čuda, če on vse povzroča žalje!
- 37 Kakó že to se čudno mi je zdelo:
obličij troje — a pri glavi eni!
Obličje prednje je kot kri rdelo,
- 40 a drugi dve sta bili nad rameni
in zraščena vsa tri so se družila
na vrhu glave v čopastem grebeni.
- 43 Rumena desnega je barva bila,
obličje levo pa je bilo boje,
kot so ljudje tam ob slapovih Nila.
- 46 Peruti dviga se pod vsakim dvoje
ogromnih, kot tak ptič — sevó — jih terja;
ni jader večjih zrlo okó še moje.
- 49 Brezpernate, kot krila netopirja,
bilè so vse, in z njimi tàk plahuta,
da trojen veter brezdna vzduh vznemirja;
- 52 s tem ves Kocit spreminja v led peruta.
Iz šest oči solzé na troja lica
s krvavo peno izvablja žal mu ljuta;
- 55 in žrelo vsako trè — kot lan terica —
po enega zločinca ter ga žveči,
takó da hkrati vsa trpi trojica.
- 58 Zločincu v sredi bol to ni največi:
da dère ga na meh, ta hudobija
mu višek v bolečini je skeleči.
- 61 „Ta duh, ki ga najhuja muka ubija,
je Judež Iškarijot!“ — mi mojster pravi,
„z glavó je v žrelu, nôge zunaj zviša.“
- 64 Drugovoma pa dol visita glavi:
le-tá, ki črna tró ga usta leva,
je Brut; vijè se — glas bolí ne javi;
- 67 a drugi, ki, da hrust je, se dozdeva,
je Kasij! — Toda že večer prišel je;
pekèl si videl — čas je zdaj, da greva.“
- 70 Objel sem vrat mu vsled njegove želje;
a on na priliko je ugodno pazil,
in ko razmahnil krila Dit dovelj je,
- 73 je zgrabil bok kosmati ter gomazil
med goščo dlak in zidom zledenelim
ter — čop grabeč za čopom — dol se plazil.
- 76 Ko tja prilezla sva, kjer pod debelim
vrtita se mu kòlkom stègni tógi,
vodnik je — upehan, z licem prebledelim —
- 79 obrnil glavo, kjer imél je nogi,
in vzpenjal se, kot hriboláz, ob dlaki.
„Spet“ — djal sem — „vidimo s peklà se krogi.“
- 82 „Privij se dobro, ker po lestvi taki“ —
hropéč, kot truden mož, se mojster véri,
„iz tolikega zlá vedó koraki.“
- 85 Prišel je vun skoz luknjo v neki čéri
in tam posadil me na rob je skale;
še sam korak oprezni tja nameri. —
- 88 Zastonj so moje zdaj oči iskale
spet Lucifra, ki mem njegà bil šel sem;
le še nogé so kvišku mu strčale!
- 91 Zakaj takrat tàk silno ostrmel sem,
neuki ljud se čudi, ker ne umeva,
katero točko za seboj imel sem.
- 94 „Na noge brž!“ — spet mojster mi velevala,
„pot dolga, slaba bo; že je ura rana,
že solnce terce pol na zemljo seva.“
- 97 Ni gladka grajska tam bilà dvorana,
ampak v podzemski sva bilà tokavi,
ki slabo je bilà razsvetljevana.
- 100 „Preden to glòbel moj korak ostavi,“
sem djal, ko sem na noge se postavil,
„govòri, mojster, zmote me izbavi:“
- 103 Kje zdaj je led? Kakó se strmoglavil
je ta? Prešla je noč? Že solnce sije?
Kedaj to pot je solnčni voz napravil?“
- 106 In on: „Tvoj duh še zmer onkraj osí je,
kjer plazil jaz nizzdòl sem se ob dlaki
pozoja, ki kot krt skoz zemljo rije.“
- 109 Tam bil si, dokler dól so šli koraki;
Ko strmogláv sem šel, glej, to minuto
si v sredi bil, ki k njej težé vsi tlaki.
- 112 Zdaj že pod drugo si nebá poluto!
Pod vašo je bilà veleoséka
in križali pod nje so vrhom kruto
- 115 brezgrešnega — od rojstva že — Človeka:
na spodnji strani nogi zdaj stojita
ti kroga majhnega, ki je — *Giudecca*.
- 118 Kdar vam se večerí, se tu že svita;
temù, ki sva ob dlaki se plazila
njegà, pa nôgi zdavna tàk strčita.
- 121 Z nebes ga Moč je s te strani pehnila;
a zemlja, pod tem nebom razprostrta,
v bojazni se pred njim je v morje skrila
- 124 in k vam prodrla; ubegnila od Črta
je tudi ta nad nama; vsled odskoka
pa raza je nastala ta predrta.“
- 127 Od Belcebuba doli je globoka
ta raza toliko, kot se steguje
nad glavo rakev mu peklà visoka.
- 130 Iz tmè uhó le šum rečice čuje,
ki strugo si je v skali izvotlila,
da lahne v njej vijó nizzdòl se struje.
- 133 V ta tajni rov z vodnikom sva stopila,
da vrneva se v svet svetlobe jasne,
in lezla gor sva, ne da bi počila,

- 136 on spred, jaz v sled, gnan želje neugasne,
dokler mi ne zablestijo z néba tam
— skoz poko okroglasto — reči prekrasne;
139 prišla sva vun in zrla spet k zvezdám.

Opombe: V. 7: imel sem zdetje ... t. j. dozdevo; prim. Pleteršnik s. v. — V. 19: Glej, Dit je ... Rimljani so imenovali boga podzemlja — Dit (Dis), Grki pa Plut. Dis je podobno besedi Deus (Bog), kakor v resnici satan skuša v vsem posnemati Boga. Tri črke ima Dit, in tri obraze tudi — v nasprotju trem božjim osebam presv. Trojice (peklen-sko trojstvo: sovraštvo, onemoglost, neumnost — proti božjemu: ljubezni, vsemoči in modrosti); tudi so ti trije obrazi gotovo v neki zvezi s tistimi tremi strastmi, katerih simbole predstavljajo lev, ris in volkulja v I. spevu. S svojimi barvami merijo ti obrazi na tri dele sveta, ki so bili takrat znani: srednji na Evropo, desni na Azijo, levi na Afriko. Satan se zove (v. 28) vladar vseh teh treh svetov, seveda v ironičnem zmislu. — Trojen veter, mrzel kot led, prihaja od njegovih perut, da vse zledeneva; kako drugače pri Bogu: koder veje Duh božji, tam je življenje! — V. 42: v čopastem grebeni ... greben mu je bil zrastel, ko se je bil uprl Bogu. — V. 67: da hrust je ... Dante tu oči-vidno zamenjava dva Kasijsa, eden je bil Lucij K. (debel), a drugi Gaj K. (suh); in ta je bil izdajalec Cezarjev. — A kako to, da je Dante postavil ta dva plemenita Rimljana na dno pekla, v eno vrsto z Judežem? To je v tesni zvezi z njegovimi političnimi nazori; v tistih nesrečnih homatijah 13. in 14. stoletja namreč je Dante pričakoval rešitev in blaženi mir edino odtod, ako bi bile le dve oblasti na zemlji:

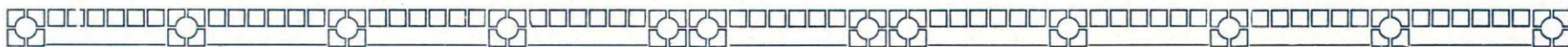
namestnik Kristusov v Rimu, vsevladar v verskih stvareh, cesar vsevladar v svetnih zadevah. (Prim. njegov spis de monarchia; cf. tudi uvod, Dom in Svet, 1910, str. 37). — V. 68: Toda že večer ... t. j. večer 26. marca l. 1300., veliko soboto; potovanje skoz pekel je trajalo ravno 24 ur. — V. 96 že solnce terce pol ... t. j. na južni poluti je že $\frac{1}{2}$ 8 h zjutraj, pol terce, ker ob 9 h zjutraj so menihi molili terco (tretjo uro); dan so pričenjali šteti ob 6 h zjutraj. — V. 112: veleoseka (la gran secca ...) prim. I. Mojz. 1. pogl. v. 10. — „In Bog je rekel: zberoj naj se vode v en kraj in naj se prikaže suha zemlja.“ Dante si je mislil, da je bila pod južnim nebom prej suha zemlja, nego pod severnim — našim. In izpod južnega neba je priletel Lucifer dol, in zemlja se mu je umaknila v notranjost in takrat se je vzbočila naša zemeljska poluta iz morja in nastala je velika oseka. — V. 114: pod nje vrhom ... prav pod zenitom severnega neba si je Dante mislil Jeruzalem, in v isti črti doli, v sredini zemlje — Luciferja. — V. 117: kroga majhnega ... izmed vseh krogov je zadnji seveda — najozži; na spodnji strani, obrnjeni proti južni poluti neba, stoji zdaj Dante in gleda nazaj in se čudi nekaj časa, ko vidi, da Luciferju noge kvišku štrle. Razume, ko mu Vergilij razloži, da je bil Lucifer treščen izpod južnega neba in je ostal tako v sredi zemlje. — V. 125: tudi ta nad nama ... tu razlaga, kako je nastal ta ozki rov, ta poka, po kateri pojdeti na južno poluto. — V. 130: le šum rečice ... potok solza, ki teče z gore očiščevanja (vic), torej z južne plati noter v zemljo. — V. 139: vsakateri izmed treh delov Div. komedije se končava z besedo: le stelle — zvezde.

Preden se ločimo od I. dela božanstvene komedije, Pekla, naj kratko ponovimo poglobitno vsebino. Kakor veli-kansko, z obokom pokrito dolino, idočo do srede zemlje, presekano od devetero ravníc (polic), si moramo misliti Dantejev pekel. Na prvi ravnici (t. j. v prvem krogu) so pravičniki starega veka, Homer in drugi, ter nekrščeni otroci. Ti še ne trpe nič. Trpljenje se pričinja šele v prihodnjem krogu. In zdaj deli Dante grešnike po sedmih poglobitnih grehih; pripomniti pa moram, da teh grehov niso vedno naštevati tako, kakor jih mi. V 3. stoletju po Kr. n. pr. našteva te-le Tertulijan (Adv. Marc. IV. 9):

Dante pa ima tole vrsto:

1. idololatria,	1. nasladnost (nečistost),	} grehi iz slabosti
(zastopnica: volkulja)
2. blasphemia,	2. požrešnost,	
3. homicidium,	3. lakomnost in zapravljalnost,	
4. adulterium,	4. lenoba za dobro (v dveh krogih!),	} grehi
zlobe.
5. stuprum,	5. jeza in iz nje izvirajoča silovitost,	
6. falsum testimonium,	6. nevoščljivost in iz te izvirajoča prevara (a še ne zloraba zaupanja) — (ris),	
7. fraus.	7. prevara, z zlorabo zaupanja, iz napačnega (lev): izdajalstvo.	

Ako se volkulja druží z risom in levom, nastanejo največji grehi. Tako nam Dante v Peklu kaže tiste, ki so se od 7 poglobitnih grehov dali premagati; v vicah njegovih se duše očiščujejo od istih 7 grehov, v nebesih (v raju) pa slave zmago nad temi 7 grehi.

V tujini.

Zložil dr. Leopold Lenard.

Jaz ljubim, tuja te ravan,	korak moj meri in zaman
brezmejna in molčeča!	oziram se, kdaj sreča
Že mnogo let te dannadan	me v dalji tiha sreča.

VOJNA V TRIPOLISU: TURŠKI TOPNIČARJI NA POTU V PUŠČAVI

Književnost.

Josip Jurčič: **Deseti brat**. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. — Družba sv. Mohorja se je letos potrudila, da bi v umetniški opravi knjig svojim članom podala nekaj novega in lepega. „Desetega brata“ Jurčičevega je ilustriral Ivan Vavpotič. Umetnik je znan tudi našim čitateljem. Vavpotič je umetnik finega okusa in se odlikuje daleč pred navadnimi moderniki, ker je tudi izboren v risbi in skrben v izvršitvi. Jurčičev roman daje fantaziji precej snovi, in Vavpotič ima živo invencijo. Žal, da mu je bil odmerjen premajhen prostor; v večjem formatu bi se bil še mnogo bolj razvil. Kakor čujemo, je družba že izdala novo pomnoženo izdajo. Ta napredek z veseljem pozdravljamo.

Gospodinjstvo. Navodilo za vsa v domačem gospodinjstvu važna opravila. Šolam in gospodinjam sestavila S. M. Lidvina Purgaj, voditeljica „Gospodinjske šole“ v Ljubljani. Z mnogimi podobami. V Ljubljani, 1911. Založila Katoliška Bukvarna. Natisnila Katoliška Tiskarna. Str. 201. — Slovenci smo dobili knjigo, ki bo gotovo rodila mnogo dobrega v naših družinah. Stopili smo na realna tla in spoznali, da je najboljša narodno delo trud za srečo naših rodbin in trdnost naših hiš in posestev. V Marijanišču obstoji že dalj časa gospodinjska šola, deželni odbor prireja poučne gospodinjske tečaje v raznih krajih. Iz tega praktičnega delovanja je izšla učna knjiga o gospodinjstvu, ki ne bo služila le za šolsko rabo, ampak ki mora postati ročna knjiga vsake gospodinje. Kratko in točno so obravnavana tu vsa vprašanja, v katerih mora biti dobra gospodinja izvedena. Najprej se ogleda v zrcalu, kake lastnosti mora imeti dobra gospodinja, potem slede poglavja o obleki, stanovanju, razsvetljavi, kurivu, hrani, vrtnarstvu, perutninarstvu, o domačem knjigovodstvu, o vzgoji in o zdravstvu. Želimo, da bi zlasti mladenke s pridom prebirale to koristno knjigo!

Ljubljanske slike. Podoba ljubljanskega sveta pod drobnogledom. Spisal Jakob Alešovec. Priredil Jožef Volc. V Ljubljani, 1911. Založila Katoliška Bu-

kvarna. Tiskala Katoliška Tiskarna. (Jakoba Alešovca Izbranih spisov 4. in 5. zvezek. Ljudske knjižnice 14. zvezek.) — Jakob Alešovec stoji zopet pred nami v svoji polni moči. Njegove ljubljanske slike so sad bistrega opazovanja, polne duhovitih sodbâ, podane z ostrim humorjem. Konture njegovih slik so jasne in odločne; Alešovec nam tu ne riše karikatur, ampak resnične podobe iz življenja, v katerih le nekatere črte markantneje pointira. Humorist se srečava z umetnikom. V par kratkih potezah, da, v enem imenu je često združena že cela satira. Tako lapidarno ni znal pri nas še nihče pisati. Kako duhoviti so latinski izrazi, ki pod krinko znanstvenosti skrivajo puščice najostrejše satire! Res da se je Ljubljana od Alešovčevih časov izpremenila v marsičem, a njegove slike so še žive in nosijo svežo barvo prirode. Ko bi jih pisal Brencelj danes, bi pač marsikatero pristavil, kajti ljubljanska kultura se je tačas diferencirala... Tudi sebe ni pozabil Alešovec. Svojo fotografijo je podal med časnikarji:

Narodni časnikarski pisatelj (literatus publicus pro patria) je — če mu je v boju za življenje edino orožje le pero — revež, ki se pa ne smili ne sebi, ne drugim. Vesel je, če ima le količkaj povoda za to; članke in druge spise za liste mu pa narekuje prazni želodec in skrb za večerjo in kosilo. Od dohodkov ne plačuje davka; hranilnica ni zidana zanj, pač pa zastavnica, če ima kaj zastaviti. Pred krido s kakimi 10 do 20.000 gold. dolga je popolnoma varen; svojo hišo pa dobi menda šele pri Sv. Krištofu, pa še tam ne bo imel miru, ker ga bodo čez nekaj let deložirali, da naredi prostor drugemu. Na tem svetu ima edino veselje še nad svojimi spisi in nad tem, da nima nobenega gospodarja, ki bi skrbel zanj, pa se mu zato ni treba nikomur uklanjati. Svojo pisarno ima tak pisatelj povsod, kamor pride; tudi ni pripet le na en list, ampak piše ob posebnih prilikah tudi drugim listom raznih jezikov, ki so Slovanom prijazni ali vsaj pravični — pa piše večidel za „božji

lon". Svojega stanu si ni izvolil sam, ampak je le padel vanj, in zdaj si v njem pomaga, kakor vé in zna. Piše pa tudi druge reči: knjižice za narod, kuje pesmi itd. Narod ga kolikortoliko obraja; včasih tudi kdo izmed rojakov dejansko to pokaže, pa ne da bi spravil samsebe v preveliko škodo; a na vse to hranilnica nič ne posodi.

Tak je bil Alešovec. Milo se nam stori, če se ga spomnimo, in želeli bi bili takemu talentu boljšo sodbo. S humorjem je nosil svojo butaro, in danes še stoji pred nami kot najboljši skromni satirik *E. Lampe*.

J. S. Machar: Rim. Po šesti, spopolnjeni izdaji prevel V. M. Zalar. Založil L. Schwentner v Ljubljani, 1911. — To je grda knjiga, spisana za agitacijo in agitatorjem v pouk in razvedrilo. Machar je prikupen le s svojim slogom — kar še približno ni literatura — sicer je pa oduren, kar ga je. Človek, ki s svojim pogledom oskruni, kar vidi, in s svojo besedo umaže, karkoli v misel vzame. Pri nobenem njegovem stavku se ne morem otresti zoprnega vtisa, ki ga napravi name bližina plačanega agitatorja. Machar je v vrtincu političnih strasti izgubil odkritosrčnost čuvstva in zmisel za nepristransko opazovanje življenja, tako da v odmevu njegovih besed vedno trepeti cinični posmeh laži. To pa je smrt leposlovja in začetek koristolovske kolportaje.

Machar odeva nagoto svojega čuvstva s pisano našemljenostjo blaziranca; on hoče biti zanimiv na svoji poti v Rim, in ko popotuje skoz Alpe, poučuje naravo, kakšna ne sme biti in kakšna naj bo: „Ta temna zelen kar diha vlago, te neumne čede na po-bočjih gorâ, kakor bi vedele, da so upodobljene na tisoč in tisoč slikah, te samozavestne vasi se ponosno stiskajo k svojim goram — nikjer širokega obzorja, in solnce le semtertja, kakor vsiljenec, ki ga samo iz prijaznosti trpiš — zoprna pokrajina!... Triglav — Blejsko jezero — spet ti barvotiski iz naših kmečkih gostilnic.“ (Str. 8.) Machar je političen blaziranec, če ne več: „O Avstrija! Na periferijah čutiš centrifugalno silo vedno najbolj intenzivno. Ali se moreš torej čuditi Trstu? Vespazian ga je povzdignil v rimsko kolonijo in danes oživljena Italija po parstoletnem mrtvilu išče svojih otrok, izteza roke po njih in jih kliče k sebi. In otroci slišijo materin glas in odgovarjajo... Osemnajststo let je živel Trst daleč proč od svoje matere, za rednico pa je imel ženo, ki se je zanj silno malo brigala...“ (Str. 12.) Machar je estetski blaziranec, ki mu ne gre sodba, ker je ni pravične sposoben: „Tale kupola sv. Petra! Ko sem jo zagledal

prvič, z vlaka, me je nekako razočarala. To ni bilo nič grandioznega, kakor mi je sugeriralo stoinsto popisov in dojmov... ali ni to navsezadnje ena od dogem naše edinozveličavne, in človek naj pravzaprav slepo veruje in jezikave oči prisili, da molče? V nji in pri nji je vse mogoče in če že enkrat dekretira njena nezmotljivost, da kupola dela grandiozen vtis, ga seveda dela, in kjerkoli pride iz Rima kak kaplan, pripoveduje o grandiozni kupoli...“ (Str. 41.) Machar mora biti iznajdljiv in originalen, čeprav se poniža do metode petkrajcarskih brošur: „Grega skozi Turniket, 50 centesimov vstopnine, in stopava navzdol. V skalo vdolbeni dihajo ti prostori leden hlad. Krščanstvo, to se razume, si je izmislilo, da sta bila tukaj zaprta sv. Peter s sv. Pavlom — tu v državni ječi dva brezpomembna Žida, katerih eden sploh nikdar ni prišel v Rim. In sezidali so tu kapelo, polno slik in grdih kipov, ampak najbrže je to neslo.“ (56.) Machar je pesnik, ki išče v Rimu klasikov in klasiške lepote; kaj je našel, kaže tale opis ulice: „Jezuitje se plazijo kakor strašila med glasno množico, vpale, svetlikajoče se oči, koščeni, asketični obrazi, suhe postave, krempljaste roke — gledaš jih, spominjaš se vsakovrstnih jezuitskih romanov (!), zgodovinskih dejstev, zgodovine svojega naroda... Ostudna filoksera človeštva se plazi tod — — dragi naš cesar Jožef II. je umrl prezgodaj...“ (Str. 62.) In slednjič: Machar se tudi ne boji lagati na najgnusnejši način in na krajih, ki so najlepši in najsvetejši (str. 152.), tako da veljajo zanj njegove lastne besede v polnem pomenu: „Na takih krajih, sami grobovi mučenikov, in on prasec...“ (Str. 153.)

Kadar dobim tako nizkotno in zlobno knjigo v roke, sem zmerom vesel naše mlade literature, ki kljub vsemu stremi k lepoti in višavi. — Žal mi je pri tem le prevajalca in založnika, ki nista imela nujnejšega in boljšega opravka.

Izidor Cankar.

Učna knjiga francoskega jezika za srednje in njim sorodne šole. Drugi del spisal Friderik Juvančič, profesor na c. in kr. akademiji na Reki. — Cena mehko vezani knjigi 2'50 K, trdo vezani 3' — K. 1911. Založila Kat. Bukvarna v Ljubljani. Tiskala Kat. Tiskarna. — Kar smo svojčas dejali o prvem delu te knjige, to velja o drugem delu. Prof. Juvančič je učitelj strokovnjak, izboren metodik, in njegova knjiga je izredno uporabna za šolski in privatni pouk. Temu drugemu delu, ki je urejen po istih praktičnih načelih kot prvi — so pridejane na koncu še lepe slike iz Pariza. Knjigo toplo priporočamo.

Tripolitaniya.

Sestavil dr. Vinko Šarabon.

Ni dveh potovalcev, ki bi soglašala glede te pokrajine. Zlasti pomanjkljivo je poznanje prebivalstva, življenja njegovega. Raztreseno je zelo; ni čuda, saj živi komaj milijon ljudi na prostoru, kjer bi se lahko razprostiralo stoindvajset kranjskih dežel. Zato je prodiranje v notranjost jako težavno, zlasti še, ker je dežela tako neizrečeno pusta, nerodovitna,

recimo zanemarjena, puščava se razprostira na nekaterih mestih celo do obrežja.

Če se pridruži negostoljubnosti narave še sovraštvo domačinov, je boj osvojevalca izredno težak. Govorili so o 35.000 Arabcih, ki bodo pomagali Turkom. To imajo Italijani v rokah; če znajo vplivati na domačine, ako pustijo vero,

običaji i. dr. na miru, kakor to udeležujejo Angleži in tudi Francozi, potem ni nevarno in ni se jim treba bati zastrupljenih vodnjakov in drugih neprijaznosti.

Vsekakor bo ekspedicijska armada mogla le počasi prodirati; od mesta Tripoli do Murzuka v oazi Fezzan je 800 kilometrov, do najjužnejše tripolitanske točke 1100 km, do oaze Ghat malo manj — od najjužnejše točke Dalmacije do najsevernejše na Češkem je nekako 1000 km —. In pri taki razsežnosti skoro sama puščava, malo oaz, železnice nobene, ceste nobene, samo karavanska pota, vidna včasih samo po kosteh velblodov in ljudi, od katerih je zahtevala puščava svoj tribut, življenje njihovo. Ob obali je nekaka steza, a samo za tripolitanske vozove.

Ob obali je tudi glavno mesto tega vilajeta, Tarabulus el Gharb, Tripoli na zahodu, vzhodni Tripoli je v stari Fenikiji. Pred vhodom v pristanišče je vse polno kleči in pečin;

zlasti na Angleškem in Francoskem ter v Združenih državah, pri nas pa samo za slamice pri smotkah viržinija. Od drugih pridelkov tu in po oazah naj omenimo še tobak, barvilo henah, različno sadje, neko dišečo smolo, vino, rožiče, žafran, vosek, med; datljevih palm je po zelenicah toliko, da so deželo imenovali po njih, v Fezzanu je zopet dosti trave halfa. Vrhtega dobivajo nekaj žvepla in natrona ter precej soli, sicer pa dežela še ni dosti raziskana.

Južno Nefuze in Guriana se prične puščava, planota ob 30° N in dalje proti jugu se imenuje Hamada el Homra, visoka je do 600 m; drugod pa sega, kakor rečeno, puščava čisto do obale. Je ali peščena ali skalna, barve rumene, modre ali škrlatastodeče. Vse polno izsušenih strug vidimo tam, vadijev; tu so tekli ob nalivih hudourniki, a voda hitro izhlapi ali pa se pogubi in pride zopet na dan v niže ležečih krajih, kjer je plasti ne propuščajo; tako nastanejo oaze.

ITALIJANI SE IZKRCUJEJO V TRIPOLISU

z izstreljenjem in pa napravo zveznih nasipov bi se dalo napraviti največje in najvarnejše pristanišče v Afriki, tu bodo imeli Italijani dovolj dela. Za povzdigo mesta se je trudil zlasti predzadnji sultanov namestnik, paša Fevzi, ki je vpeljal tudi red med uradništvom in vojaštvom. Preje so prihajali in odhajali po svoji volji, Fevzi je vpeljal znamenja s strelom in gorje mu, kdor je prišel prepozno ali se pre zgodaj odstranil. Do 1200 aktov je ta izredni delavec odpravil na dan. Okoli mesta je velika oaza, 40 km², z gozdi datljevih palm, južnega sadja, z njivami koruze, ječmena in pšenice. Južno mesta se razprostira stepa Džefara, paso se tam ovce, velblodi, govedo in konji; iste živali dobimo tudi drugje, kjer je paša mogoča; morje pa daje rib, koral in gob, te nabirajo Grki, ki imajo v obmorskih mestih do 300 ladij samo za to. Džefaro zaključijo gričevje Nefuza in Gurian, visoko do 300 m; tu pridelujejo zlasti žito, olje in travo esparto ali halfa, a ne v velikem obsegu. Esparto je 30 do 50 cm visoka trava, trda, rabijo jo za izdelovanje papirja,

Francozi so kopali, prišli do vode in napravili umetne zelenice, tako tudi Angleži. To so arteški vodnjaki, v Tuneziji in v Algiru jih je vse polno. Tudi v Tripolitanijski zadnem sredi v puščavi pogosto na ostanke starih vodnjakov, vodovodov itd., Rimljani so jih napravili in dežela je bila mnogo bolj rodovitna kakor danes. Po izpovedbah veščakov bi bila lahko italijanska žitnica, samo dela bo treba. Dežuje malo, vroče je zelo, izhlapeva veliko, zato je treba vodo zajeti, puščava dobi drugo lice. To bo glavno kulturno delo. V današnji Barki n. pr. so za časa Herodota neprestano želi; sedaj je sicer še vedno najboljši del Tripolitanijske v širjem, političnem zmislu, a vendar čisto drugačna kakor za časa največjih dosedanjih kolonizatorjev, Rimljanov. Treba je Italijanom samo tam poprijeti, kjer so Rimljani nehali. Najimenitnejše oaze so: Fezzan z mestom Murzukom, ki ima pa preveč močvirnato okolico, oazi Ghat in Ghadames, slednja z gozdom 60.000 datljevih palm, obe so hoteli že Francozi odščipniti v svrhu „arondiranja in varstva interesov“.

Nadalje oaza Džofra z mestom Sokna; Avdžila, že južno Barke; Džarabul, proti Egiptu, o tej so zadnje čase poročali, da so jo posedli Angleži. Globoko doli na jugovzhodu leže še zelenice Kufra, od 24° do 26° N, štiri so: Tajzerbo, Sighen, Erbena in Kebabo. Tu je poglavar verske sekte Senussi, o kateri se je zadnje čase toliko pisalo. Nekateri pravijo, da so najbolj fanatični mohamedani, drugi pa, da je skromna verska bratovščina brez pomena, da se ne vtika v politiko itd. Francoski listi pravijo, da bi v slučaju upora vse Senussi lahko premagali s 500 konjeniki in 300 spahiji (francoskimi vojaki v Afriki). Kdo jim verjame? Gotovo hočejo Italijane uspraviti.

Ob morju so še nekatera mesta, ki imajo nekaj pomena, tako Homs, Mizrata, Bengazi (že v Barki), Derna, Bomba in Tobruk, bodoča italijanska Bizerta. — Bizerta je močno utrjeno mesto v Tuneziji, ki tvori s Korziko, Toulonom in algerskim Oranom mogočni francoski trdnjavski četverkot.

— Tobruk ima še drug pomen, pomen svetovno političnega značaja. Angleži delajo železnico iz Egipta do sem, imajo že svoje delavce tu; železnica bo pozneje tako izpeljana, da bo šla ob strani Egipta, ne skozi Egipet, in potem na jugu Egipta do Rdečega Morja, ognila se bo torej popolnoma pokrajin, ki jim vsaj navidezno zapoveduje keditve. Angleži hočejo napraviti tega za kalifa, zato mora biti nazunaj samostojen, zato železnica okoli njegovega teritorija. Zato tudi spletke proti Turkom, katerim hočejo vzeti kalifat, zato jim je prav, da njim samim ni treba naravnost ofenzivno nastopiti, da to opravi Italija in z okupacijo Tripolitanijske zabije klin med mohamedane na vzhodu in one na zahodu, in razdere most, ki jih je še družil. To ravno hočejo Angleži, ki bodo s svojo železnico imeli tudi kalifa v svojih rokah. Kalif je glavar mohamedanov, Angleži bodo gospodarji ogromnega islamskega telesa in Italija jim pri tem pomaga, ker s podkopavanjem avtoritete sultana sili keditvu kalifatsko žezlo v roke!

Tripolitanijska ima zlasti pomen kot trgovska dežela, vendar ne več takega kot prej, ker so Angleži trgovino centralne Afrike potegnili proti mestu Lagos poleg Nigerije; promet opravljajo karavane, večinoma z velblodi. Pot do Čadskega jezera je dolga okoli 2000 km, šteto od mesta Tripoli. Če napravi karavana na dan 28 do 30 km, potrebuje do sedemdeset dni, da pride do prvih trgovišč. Iz Sahare in Sudana dobivajo slonovo kost, nojeva peresa, kože, zlato, gumi, natron, žveplo, prej je cvetela tudi trgovina s sužnji; k temu pridejo še domači pridelki, halfa, gobe, volna, henah, žito, natron, sadje. Glavni izvoz je šel dosedaj na Angleško in v Avstrijo. Uvažajo pa volneno in bombažev blago, svilo, predivo, steklene bisere, kavo, čaj i. dr. S trgovino se pečajo zlasti Arabci po mestih, z živinorejo Beduini po deželi; prebivajo pa v Tripolitanijski še domačini Berberi, kakih 50.000 Turkov, 15.000 Židov, ki imajo v mestu samem tudi svoj oddelek, Harra, 4000 Maltezov, 4000 črncev, 1000 Italijanov in par drugih. Italijani so imeli že dosedaj tam svoje

šole, svoje misijone, in ob morju zna skoro vsak italijansko. — Glavno mesto šteje 25 — 50.000 prebivalcev, vsak drugače pove, pa tudi ni vedno enako, zaradi trgovine itd. Ceste so ozke, 4—5 m široke, vidimo mnogo obokov; potrebni so, da podpirajo hiše, ki so često iz zelo slabe opeke; ceste so tlakovane, večkrat s sicilskim granitom; glavna cesta je dva kilometra dolga; imajo razsvetljavo, snažijo jih, škropijo; vpeljal je to zlasti guverner Rešid, pred Fevzijem; vidimo, da je bil Tripolis bolj napreden kot so druga orientalska mesta. Minareti so večinoma že okrogli, v Tuneziji in Algiru so četvero- ali večoglati, vstop v mošeje je lahek, ni nobenih sitnosti kakor drugje. Rimske ostanke imamo tudi, tako neki lok cesarja Marka Avrela. Življenje je živahno, zlasti v kavarnah, oziroma pred njimi; najbolj ob torkih in petkih. Pečajo se prebivalci z izdelovanjem usnja, volnenega blaga, preprog, iskanjem gob, nakladanjem halfe itd. Na trgu vidimo poleg omenjenih živali tudi še koze in ovce iz južnih

KAKO SO SI ITALIJANI PREDSTAVLJALI VOJSKO:

„Osvobojena“ Tripolitanijska poljublja italijanski prapor (po razglednici)

pokrajin, geparde, gazele itd. Turki so ustanovili tudi nižjo obrtno šolo, ki je prav vzorna. Italijanska kolonija v mestu je štela dosedaj 200 duš zlasti Sicilijancev, večinoma roko-delcev in trgovcev, nekaj uradnikov zavoda Banca di Roma, ki ima tu svojo filialko. Razdeljeni so bili pa ti Italijani v tri stranke, tudi anarhistov je bilo nekaj. Hudomušno pravi neki Nemec: Rezultati italijanskega kulturnega dela so bili dosedaj sledeči: Stroj za izdelovanje olja, za izdelovanje ledu, stiskalnica za travo esparto in kinematograf!

V starih časih so gospodovali tu Kartaginci, Hanibal se je zanimal za deželo med Sirtama, sedanjo Tripolitanijsko, regio Syrtica so jo imenovali pozneje. Rimljani so jo dali leta 201. numidskim kraljem, leta 46. jim jo je pa Cezar vzel, postala je rimska pokrajina, začetkoma kot del prokonzularne Afrike; Septimij Sever ji je dal pa samostojnost. Tripolis = Tromestje, namreč Oea, sedanje mesto Tripoli, Sabrata in Leptis magna, oziroma pozneje L. maior. Krščanstvo se je hitro razširilo, štejemo do 500 škofov, dežela je cvetela, kakor za Rimljanov; isto velja o sosednji Kirenaiki, sedanji Barki. Prišli so Vandali, vse so uničili, Bizantinci

pa tudi niso dosti pomagali. Arabci so pregnali Bizantince leta 647., vojskovodja Amru se je odlikoval. Nastopijo različne dinastije: 801—909 Aglabidi, tudi v Tuneziji, potem Fatimidi, Almoravidi in Almohadi. Pokrajina si zopet opomore. Sicilski kralj Roger se vojskuje z njimi; Španci si osvojijo deželo leta 1510., 1530—1541. je last malteških vitezov, 1551. se je polasti paša Dragut, postane turška provincija, a razvije se ropanje po morju, janičarska despotija doma, dežela postane puščava. Francozi, Angleži in Italijani se vojskujejo proti roparjem, tako francoski admiral Duquesne, angleški admiral Drake 1663, obljubijo mu, da bodo mirovali, a ne držijo besede, zato pride John Narborough in razruši mesto, istotako Francozi leta 1728. Hamed iz rodovine Ka-

ramanli povabi leta 1714., ko je bil turški paša v Carigradu, vseh 300 častnikov in uradnikov na obed, pri vstopu da vse zadaviti in se polasti vlade. Pošlje darila v Carigrad, ne iz svojega, ampak iz premoženja usmrčenih, pozneje vsakoleten davek. Turki so s tem zadovoljni. Karamanliji vladajo do l. 1835. Napoleona bi morali nadlegovati, a ne marajo. Roparstvo zopet cvete, zato pride leta 1835. paša Nedžib, odstavi Karamanlije in napravi iz Tripolitanije, Fezzana in Barke navaden ejalet. Leta 1869. se Barka odcepi kot poseben mutesarifik. Karamanliji postanejo 1835 nekaki župani v mestu, sedaj je Karamanli Hasan namestnik italijanskega guvernerja.

To in ono.

Nova slovenska drama. Pisatelj Fr. S. Finžgar je pravkar dovršil novo gledališko igro „Naša kri“. Drama je idejna, a tudi polna najživahnejšega dejanja, najefektnejših scen. Snov je zajeta iz francoskih časov na Kranjskem. Prijatelji, ki so imeli to najnovejšo Finžgarjevo delo že v rokah, sodijo enoglasno, da presega daleko „Divjega lovca“; smelo pa trdimo, da je „Naša kri“ dozdej sploh najboljša slovenska izvirna igra. Ob premieri izpregovorimo o njej v posebnem članku. — Zdej piše Finžgar obširno socialno povest za prih. letnik „Dom in Sveta“.

P. Hugolin Sattnerjev oratorij „Assumptio B. M. V.“ je izšel v zalogi „Kat. Bukvarne“. Klavirski izvelec ima 106 strani in stane 8 K. Analizo prekrasnega dela priobčimo v prih. letniku izpod peresa gosp. Stanka Premrla.

Komorni koncert.

V Ljubljani so komorni koncerti raritete. Še redkeje pa imamo priliko poslušati take mojstre, kakor jih združuje Ševčíkov kvartet iz Prage. Ta slavnoznani kvartet je koncertiral dne 12. novembra v dvorani ljubljanskega „Mestnega doma“. Izvajal je sledeče skladbe: Dvořákov kvartet v G - duru, op. 106, Beethovnov kvartet v F - duru, op. 135, in Glazunovov kvartet v A-molu, op. 64. Izvajani kvarteti spadajo med najlepše in najpopolnejše umotvore te vrste. Dvořákov kvartet je zadnji izmed njegovih osmih kvartetov; vseskozi zelo melodiozen, v ritmih pa krepak in energičen. Beethovnov kvartet — istotako njegov zadnji je klasično umerjen; izredno fin v celotni koncepciji kakor tudi v detajlih. Glazunovov polnozvočen in naravnost nasičen harmonij, živahen v vseh štirih stavkih, v Scherzu pa kar briljanten. Dvořákov in Glazunovov kvartet sta še posebno ugajala ter učinkovala, manj Beethovnov, ki je prvič pretežno temnega značaja in veliko bolj subtilen od prvih dveh.

Izvajanje je bilo nadvse krasno. Gg. Lhotsky, Procházka, Moravec in Zelenka so umetniki v pravem pomenu besede. Užitek, ki so ga nam napravili, je bil užitek prve vrste.

Poleg izbornega sporeda in čudovito krasnega izvajanja nas je pa obenem veselila prijetna zavest, da je v Ljubljani — hvala Bogu — primeroma že precejšnje število občinstva, ki se zanima za resnobno instrumentalno glasbo. Naj to zanimanje med nami živi in raste od leta do leta!

Stanko Premrl.

IV. instruktorski kurz za cerkveno umetnost.

Od 2. do 6. oktobra t. l. se je vršil na teološki fakulteti dunajskega vseučilišča IV. instruktorski kurz za cerkveno umetnost s posebnim ozirom na Štajersko in Koroško, toda zastopane so bile pri kurzu tudi vse druge avstrijske škofije. Ti kurzi, ki jih prireja dunajska Leonova družba s podporo ministrstva za uk in bogočastje, imajo namen, temeljiteje seznaniti zlasti duhovščino s cerkveno umetnostjo in razširiti pravi zmisel za ohranjanje starih cerkvenih umetnin.

Program letošnjega kurza je bil naslednji: 1. Oltar. Mgr. dr. J. Graus. — 2. Razvoj keliha. Prof. P. L. Velics. S. J. — 3. Zgodovinski razvoj ohranjanja spomenikov. Kustos dr. A. Schnerich. — 4. Prostost in zakonitost v cerkveni umetnosti. Dvor. svet. dr. H. Swoboda. — 5. Osnovne oblike mašne obleke. Isti. — 6. Cerkevna umetnost na Koroškem in Štajerskem. Kustos dr. A. Schnerich. — 7. Načela konseviranja. Vlad. svet. dr. M. Dreger. — 8. Praktična vprašanja pri zidavi cerkva. Priv. doc. arh. dr. K. Holey. — 9. Problem prostora. Mgr. dr. J. Graus. — 10. Terminologija modernih tehnik. Priv. doc. arh. dr. K. Holey.

Praktično so bila pač najbolj važna predavanja dr. Swoboda in dr. Dregerja in to tembolj, ker je stališče, ki ga zavzemata, obenem stališče centralne komisije.

Dr. Swoboda je v svojem predavanju „Prostost in zakonitost v cerkveni umetnosti“ poudarjal, da je arhitekt prost pri izbiri materiala in sloga. Važno je to zlasti danes, ko se železno-betonski način graditve porablja tudi za cerkve in se bo porabljal vedno bolj. Iz nove tehnike pa sledi tudi novi — takozvani moderni — slog. Ta sam na sebi ni slab in je opravičen, ker sme naš čas imeti svoj slog, kakor so ga imeli vsi pretekli, in ni razumeti, zakaj bi se moralo dosledno zidati le v romanskem, gotskem ali renesanskem slogu. Da je moderni slog zmožen ustvariti monumentalne in bogočastnemu namenu v vsakem oziru odgovarjajoče stavbe, nam priča Wagnerjeva cerkev v Steinhofu pri Dunaju, ki jo je dr. Swoboda udeležencem razkazal. Nasprotno imamo v ponesrečeni cerkvi sv. Antona v Ottakringu, ki je stala ogromne denarje in je zidana po kopitu beneškega sv. Marka, dokaz, da slepo posnemanje lepih vzorov ni vselej dobro. Arhitektu je torej pustiti popolno prostost in zahtevati le, da smatra in zida cerkev kot hišo božjo, v kateri se žrtvuje, oznanjuje evangelij, delijo zakramenti in opravlja tudi tiha, zasebna pobožnost.

V „Osnovnih oblikah mašne obleke“ je dr. Swoboda podal zgodovinski razvoj kazule, iz katerega sledi, da so

okraski mnogih sedanjih kazul krivi. Križ ne spada na mašni plašč niti spredaj, niti zadaj: vsa kazula mora biti narejena iz istega blaga, srednje polje se ne sme razlikovati od ostalega, kakor se to mnogokrat vidi; tista dva trakova, ki gresta preko cele dolžine kazule spredaj in zadaj, sta prvoten okrasek, imata nekako tektonski značaj in se morata razlikovati od obrobnihih trakov. — Sicer bi pa bilo želeli, da se nanovo vpelje stara, zvonasta oblika kazule, ki je dovoljena in v kölnski škofiji n. pr. splošno uvedena, ker je pristnejša, slovesnejša in vsled obilnih gub slikovitejša.

Dr. Dreger je v „Načelih konserviranja“ posebno pobijal restavratorsko tendenco, ki je vladala koncem preteklega stoletja. Tedaj so metali iz gotskih cerkva lepe baročne oltarje in postavljali namesto njih „gotske“, izdelke brez vsake zgodovinske karakteristike, ki so jasno nosili na sebi pečat nepristnosti. Centralna komisija stoji na stališču, da je treba cerkev kolikor mogoče ohraniti v obliki, ki jo ji je dala zgodovina, in če je že treba kaj izpremeniti, naj se izdela moderno, pa splošnemu značaju cerkve primerno. Udeleženci so si ogledali več zgodovinsko zanimivih stavb in obiskali nekaj umetniških ter umetno-obrtnih ateliéjev.

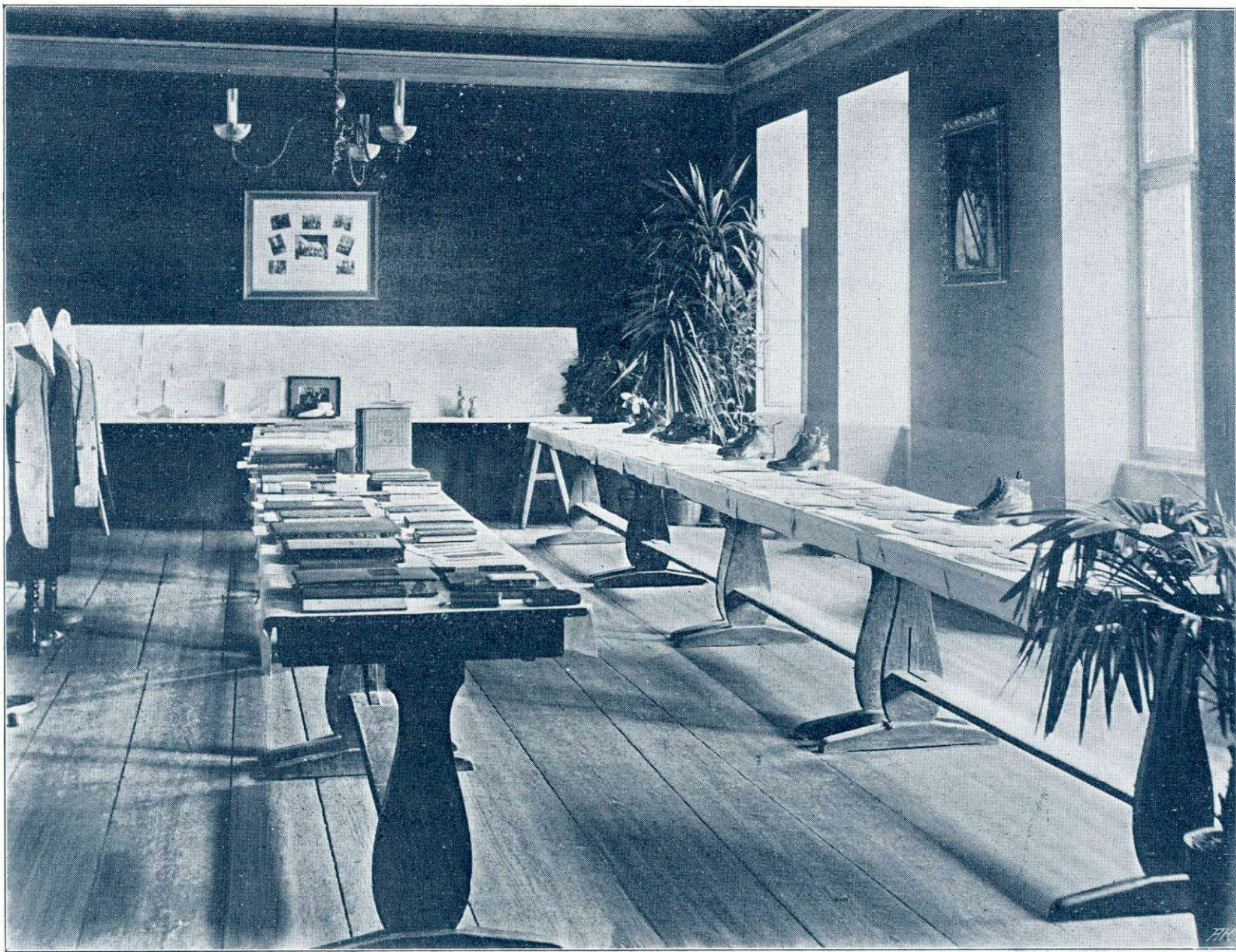
I. C.

Obrtna razstava Katoliškega društva rokodelskih pomočnikov v Ljubljani.

Leta 1905. smo objavili (Dom in Svet, 1. 1905, str. 568) sliko obrtne razstave, ki jo je priredilo Katoliško društvo rokodelskih pomočnikov v Ljubljani ob svoji petdesetletnici.

Tudi letos (od 24. septembra do 1. oktobra) je priredilo društvo v Rokodelskem domu skrbno urejeno obrtno razstavo, zavedajoč se, da je treba obrtnikom neprestano kazati pota k izobrazbi in napredku. Dvojna pot je zlasti odprta obrtniku k prepotrebni izobrazbi: potovanje in razstava. Prvega sredstva so se posluževali pomočniki v starih časih. Ko so se mladeniči priučili doma v svoji stroki, so poprijeli za potno palico in odšli po svetu. Obhodili so razna mesta, služili pri raznih mojstrih, poizkušali delo več rok, primerjali izdelke in se tako urili v svoji stroki. Izučeni so se vračali na svoj dom. Tudi dandanašnji je ta pot izobrazbe še odprta, toda tako potrebna pa ni več kot nekdanj. Knjige, učni tečaji, zlasti pa razstave nadomestujejo potovanja. Na razstavi lahko primerjaš, kaj sam znaš, kaj so drugi izumili, kako so napredovali, v čem delo izolirali in trud olajšali. Brez posebnega truda, brez stroškov se tako povzdigne in razširi obzorje, razbistri pogled, hkrati pa raste veselje in pogum do dela. Prav premišljeno je bilo torej, da je tudi letos Katoliško društvo rokodelskih pomočnikov priredilo razstavo, ki je obsegala izdelke, izvršene v štirih strokovnih tečajih, ki jih je društvo priredilo za svoje člane. Za vsakega obrtnika je bila razstava izredno poučna, ker so bili pri posameznih obrtih razstavljene risbe, prikrojeni izdelki, kakor tudi izvršeni vzorni izdelki. Iz tečaja za obrtno knjigovodstvo (strokovni učitelj Franc Železnik) so bile razstavljene poslovne knjige. Dela, ki so bila izvršena v črevljarskem tečaju (strokovni učitelj Ivan Pobeška) in v krojaškem tečaju (strokovni učitelj Jernej Ložar), odgovarjajo vsem zahtevam modernega napredka v obrti in zaslužijo, ker so

OBRTNA RAZSTAVA KATOLIŠKEGA DRUŠTVA ROKODELSKIH POMOČNIKOV V LJUBLJANI

bila tako primerno prirejena za praktično uporabo, vso pozornost. Dela pa, ki so bila izvršena v knjigoveškem tečaju (strokovni učitelj Ivan Dežman), moramo deloma že prištevati umetni obrti. Naravnost čuditi se moramo, kako velik je napredek v knjigoveški obrti od zadnje razstave l. 1905. do sedaj. Ponosni smemo biti, da je tako krasno napredovala domača slovenska obrt. — Otvoritve razstave so se udeležili deželni predsednik baron Schwarz, obrtni referent deželnega odbora deželni odbornik dr. Zajec, vladni svetnik vitez pl. Laschan, kot zastopnik ljubljanskega mesta, predsednik trgovske in obrtne zbornice, Ivan Knez itd. — S številnim obiskom so dostojanstveniki izrazili priznanje Katoliškemu društvu rokodelskih pomočnikov, ki se trudi s strokovno izobrazbo dvigniti gmotni položaj svojih članov in s tem sploh obrtnega stanu. —j.

MORIC VITEZ PL. AUFFENBERG
novi avstro-ogrski vojni minister

Naše slike.

Poroke v vladarskih rodbinah se smatrajo ponavadi za nekaj proračunanega in konvencionalnega. Poroke pa, ki se je praznovala prošli mesec v avstrijski cesarski rodbini, je sklenilo srčno nagnjenje dveh mladih ljudi. Nadvojvoda Karol Franc Jožef, sedaj 24 let star, je poklican, da nosi nekoč cesarsko krono, kajti za svojim stricem nadvojvodo Francem Ferdinandom postane on prestolonaslednik, ker otroci slednjega nimajo pravice do prestola. Princezinja Cita Parmška je potomka Bourbonov, ki so pred revolucijo vladali Franciji. Poročil je mladi par papežev majordomus msgr. Bisleti, ki ga je Sveti oče nalašč zato poslal iz Rima. Naša slika (str. 476) nam kaže veseli prizor na dan poroke. Kmalu po poroki sta se novoporočenca oglašila tudi v Gorici. Prišla sta nepoznana h grobovom zadnjih Bourbonov na Kostanjevici, koder počiva nevestina stara mati.

Zadnji čas je prinesel tudi razne nevesele pojave v notranji politiki. Revolucija dviga povsod svojo glavo. Na Portugalskem divja boj med republikanci in monarhisti, v

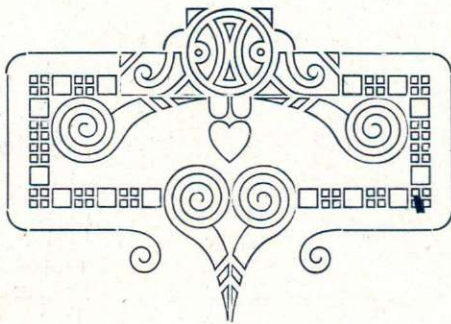
Belgiji so se zvezali liberalci in socialni demokrati, da bi strmoglavili katoličane in vpeljali brezversko šolo, kar se jim pa ni posrečilo. Na Ruskem pa je zopet padla žrtev sovraštva revolucionarjev. Ministrski predsednik Stolypin (ime prihaja od „sto lip“) je bil s carjem navzoč pri slavnostni predstavi v gledališču v Kijevu. Nenadoma počí strel, ki zadene ministrskega predsednika Stolypina. Stolypin je kmalu nato umrl. Večkrat je že bil prej v smrtni nevarnosti. Nihilisti so vrgli v njegovo vilo bombo, ki je hišo razrušila. Stolypinova hčerka je bila tedaj tako ranjena, da so ji morali odrezati obe nogi. S takimi sredstvi delujejo na Ruskem revolucionarji. Stolypinov naslednik je dosedanji finančni minister Vladimir Nikolajevič Kokovcev. (Gl. št. 11, str. 448.)

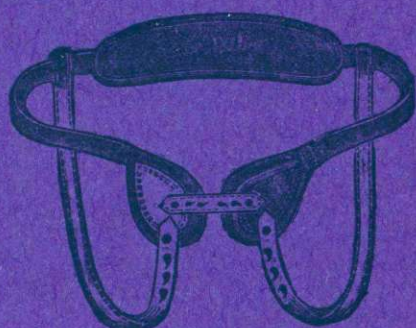
Tudi v Avstriji imamo težke boje. Socialna demokracija, ki ima v svojem programu razdor monarhije, porabi vsako priliko, da nahujska stan zoper stan. Podraženje živil ji je dalo povod, da hujska mestno in industrialno prebivalstvo proti kmetškemu. Veleindustrijski kapital ta boj rad vidi, in zato podpira v Avstriji velekapital socialno demokracijo ne le v svojem časopisju, ampak tudi z denarjem. Borzijanci in socialisti so šli pri zadnjih volitvah skupaj proti kmetu in obrtniku. To jim je tem lažje, ker so voditelji velekapitala in socialne demokracije — Judje. Na Dunaju je socialna demokracija priredila krvave izgrede „proti draginji“. A niso napadali milijonarskih palač in borze, ampak pobijali so šipe na muzejih, razbijali ljudske šole, plenili in zažigali male prodajalne. Na stotine izgrednikov je bilo kaznovanih, judovski voditelji so se pa seveda o pravem času poskrili. Ko je voditelj socialne demokracije dr. Adler v zbornici ostro napadal sodnike, je pa štirikrat ustrelil z galerije socialni demokrat Njeguš na pravosodnega ministra dr. Hohenburgerja, ki ga pa ni zadel. Ena krogla je zadela v pult podpredsednika Pogačnika. — Odstopil je skupni vojni minister Schönaich. Naslednik mu je Auffenberg, ki je bil dosedaj poveljnik v Sarajevu. V njegovem imenovanju se je izpustila beseda „skupni“ vojni minister. To je uspeh Mažarov, ki nečejo skupno armade. Kmalu nato je pa odstopil Gautschev kabinet, in grof Stürgkh je sestavil novo vlado, ki se ji pa še ni posrečilo dobiti večine v zbornici na svojo stran.

Etna je začel zopet silovito bruhati. Velike mase lave so se privalile v dolino. Mesto Katanijo pa je porušil silni potres.

Sodni dvor učencev je nekaj novega na pedagoškem polju. Na trgovski šoli v Middlesexu se vzgajajo učenci po načelu popolne avtonomije. Tudi disciplino morajo vzdrževati sami med seboj. Za prestopke se sestavi iz učencev samih porotno sodišče, ki sodi tovariša.

Vojska v Tripolisu se vleče brez pravega uspeha za Italijane. Iz nejasnih poročil bi se celo dalo sklepati, da se Italijanom prav slabo godi v Afriki. Mislili so, da bodo kar na mah zasedli celo deželo, a so se grozno ušteli. Vojska stane ogromne vsote, in veliko vprašanje je, ali se ne bo italijansko ljudstvo še bridko kesalo, da so se njegovi politiki tako lahkomisljeno in frivolno pregrešili nad mednarodnim pravom.

Zunanja naročila se točno,
hitro in diskretno dopošljajo
po najnižjih cenah.

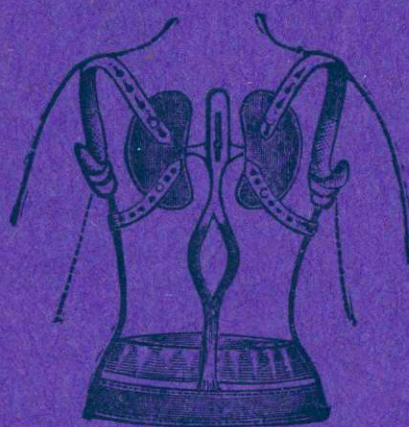
Izdelovanje kirurških in medicinskih instrumentov
Atelijé za ortopedične aparate in bandaže

Br. Hlavka

Ljubljana, Prešernova ulica št. 5.

Vse bandaže se izdelujejo pod strogim
nadzorstvom po odredbah gg. zdravnikov.

Galvanični poniklovalni zavod
z motornim obratom.

Kamnoseški izdelki iz marmorja za cer-
kvene in pohištvene oprave, spo-
minki iz marmorja, granita ali
sijenita, živo in ugašeno apno

se dobi pri

Alojziju Vodniku

kamenarskem mojstru

Ljubljana, Kolodvorska ulica

Domača tvrdka

Gričar & Mejač, Ljubljana

Prešernova ulica 9.

Najstarejša in največja
trgovina z izgotovljeno obleko

Priporočava se prečastiti duhovščini
v naročila za izvršitev raznovrstne

duhovniške obleke

iz zjamčeno dobrega, trpežnega blaga
razne kakovosti, katerega imava prav
mного v zalogi. Postreževa na željo
z vzorci ter sva v stanu vsled naku-
povanja v množinah in obširne trgo-
vine postreči z istinito dobrim blagom
in natančno izvršitvijo po najnižji ceni.

V zalogi imava

izgotovljene obleke

za gospode, dečke, go-
spe in deklice po naj-
novejšem kroju in lepih
vzorcih.

Zaloga

srajc, ovratnikov in
kravat za gospode.

Ilustrirani ceniki so
franko na razpolago.

Največja in najstarejša
tovarna lončenih peči in
raznih lončenih izdelkov

Avgust Drelse, Ljubljana

(mnogokrat odlikovana)

Priporoča se slavnemu občinstvu in pre-
častiti duhovščini v naročila na

štedilna ognjišča in peči

preproste in najfinejše, izvršene v poljubnih
modernih barvah in vzorcih kar najbolj stro-
kovnjaško, zanesljivo in trpežno, po najnižjih
cenah. Župniščem, samostanom in šolam do-
voljujem znaten popust. Ilustrirani ceniki so
na razpolago.

Tovarna dežnikov in solnčnikov

L. MIKUSCH

v Ljubljani, Mestni trg šte. 15

priporoča svojo veliko zalogo

dežnikov in solnčnikov

preprostih in elegantnejših, solidno, tr-
pežno izdelanih, po najnižjih tvornih cenah.

Prevleke in poprave se izvrše
dobro in poceni.

Podobarski in pozlatarski atelijé

Andr. Rovška naslednik

Ivan Pengov

Ljubljana, Kolodvorska ulica šte. 20

se priporoča prečastiti duhovščini in cer-
kvenim predstojništvom v naročila za iz-
vrševanje vsakovrstnih strogo umetniško
izvršenih oltarjev v raznih slogih, kipov
in svetniških soh iz leša, gipsa, mar-
morja in cementa itd.

Priznana pisma na razpolago. Domača tvrdka.

Teodor Korn

pokrivalec streh in klepar
ter vpeljavec vodovodov

Ljubljana

Slomškova ulica št. 3 in 10

priporoča se p. n. občinstvu za izvrševanje vsakovrstnih

kleparskih del ter pokrivanje streh

z angleškim, francoskim in tuzemskim škrljem, z asbest-cementnim škrljem „Eternit“, patent Hatschek, dalje z izbočeno in ploščnato opeko, lesnocementno in strešno lepenko. Vsa stavbinska in galanterijska kleparska dela v priznani solidni izvršitvi. Poprave točno in ceno. Proračuni brezplačno in poštne prosto.

Obenem naznanjam, da sem kupil že 36 let obstoječo trgovino trdke Jos. Stadler v Ljubljani in bom isto nadalje vodil pod njegovim osebnim vodstvom ter vodstvom spretnih in zanesljivih kleparjev in monterjev v hiši Stari trg št. 9 kot podružnico. Istotako priporočam svojo podružnico v Trstu, Via Miramare št. 65, ki jo vodi poslovodja Franjo Jenko.

Najsigurnejša prilika za štedenje!

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani

sprejema vsak delavnik od
8. do 12. ure dopoldne hra-
nilne vloge ter jih obrestuje

po 4³/₄ 0/0

brez odbitka, to je: daje za
100 K čistih 4*75 K na leto.

Redni davok plača hranilnica sama.

reg. zadruga z omejenim poroštvom

Kongresni trg št. 19

Preloč Kalan Andrej L. r., predsednik.

Kaponik Sušnik Janez L. r., podpredsednik.

Dr. Fran Dolšak L. r., zdravnik v Ljub-
ljani, podpredsednik.

Druge hranilne knjižice se spre-
jemajo kot gotov denar, ne da
bi se njih obrestovanje prekinilo.

Daje tudi svojim članom prednaje
na osebni kredit, vračljive v 7 1/2 leta
(90 mesecev) v tedenskih, oziroma
mesečnih obrokih, kakor tudi po-
sojila na zadolžnice in menice.

Največja zaloga zlatnine in srebrnine

H. Suttner, Ljubljana

Mestni trg in Sv. Petra cesta 8

Lastna tovarna ur v Švici.

Zahtevajte novi cenik

kateri je ravno sedaj izšel
zastonj in poštne prosto.

Tovarniška znamka

IKO

Tovarniška znamka

IKO